श्रीगणेशायनमः॥अथवैश्वदेवसूक्तेदेवताविचारः॥भिन्नेसूक्तेबृद्देवदेवतालिंगमेदृतः॥तत्रतत्रयथावच्चमंत्रानुक्रमंसुयोजयेत्॥प्रत्यक्षंदेवतानाम
यस्मिन्मंत्रेभिधीयते॥तामेवदेवतांविद्यान्मंत्रेलक्षणसंपदा॥वक्तीनांसंन्निपातस्तुयस्मिन्मंत्रेप्रदृश्यते॥आचार्योयास्कशांडिल्योवैश्वदेवंतदाहतुः॥पा
१ दंवायदिवार्धर्चमृचवासूक्तमेववा॥वैश्वदेवंवदेत्सर्वंयत्किंचिद्बहुदेवतं॥ऋषिभिर्देवताःसर्वाविश्वाभिस्तुतिभिस्तुताः॥संज्ञातुविश्वमित्येषासर्वावाक्षो
निपातिता॥तृतीयेध्यायेपि॥वैश्वदेवानिसूक्तानिइत्यादि॥अथस्याहभिधानस्येत्यादिच॥बहुशस्तुवैश्वदेवेषुसंत्यृचःपादाअर्धर्चाहपादास्त्रेपरा
श्च॥हिप्रधानाअपिचैकप्रधानाबहुप्रधानाअपिवैश्वदेवाः॥स्तुताःकर्मगुणैस्त्वस्वदेवतायत्रतत्रतु॥पृथक्मस्तुतिनामवैश्वदेवंतदेवतु॥सर्वानु॰
एवमन्यासामपि॰सादेवता॥बृहद्देवताशौनकोक्तेतिसर्वानुक्रमवृत्तौचतुर्थाष्टकेतृतीयेखंडेस्पष्टं॥ऋग्वेदभाष्योपोद्घातेविद्यारण्येरपिअत्रत्यः॥ तृ
अविदित्वाऋषिछंदइतिश्लोकउदाहृतः॥पंचमाष्टकेइंद्रासोमेतिसूक्तेपिभाष्येअत्रबृहद्देवतायामनुक्रम्यतइत्यपक्रम्यअत्रत्यःसंवत्सरंतुमाडु
कमित्यादिसार्धश्लोकउपन्यस्तः॥ ॥बृहद्देवतानुक्रमणीबृहद्देवतातःपृथगस्तीतिस्पष्टंसर्वानुक्रमवृत्तौप्रथमाष्टकेद्वितीये॥पंचमाष्टकेषष्ठे
वसप्तमेच॥षष्ठेपंचमेच॥सप्तमेष्टमेच॥अष्टमेषष्ठांतेच॥ ॥श्रीः॥मंत्रदृग्भ्योनमस्कृत्यसमाम्नायानुपूर्वशः॥सूक्तार्थंचैपारोमृग्भ्योव ना १
ख्यामिदेवतं॥१॥वेदितव्यंदेवतंहिमंत्रेमंत्रेप्रयत्नतः॥देवतज्ञोहिमंत्राणांतदर्थमवगच्छति॥२॥तद्विदांस्तदभिप्रायान्ऋषीणांमंत्रदृष्टिषु॥विज्ञा

पयतिविज्ञानंकर्मणिविधानेच॥३॥नहिकश्चिदविज्ञाययाथातथ्येनदेवतं॥लौक्यानांवैदिकानांवाकर्मणांफलमश्नुते॥४॥यथमोक्षजतेत्वासां
वर्गाग्निमिहदेवतं॥द्वितीयोवायुमिंद्रोवातृतीयःसूर्यमेवच॥५॥अर्थमिच्छन्ऋषिर्देवंयंयमाहायमस्त्विति॥प्राधान्येनस्तुवन्भक्त्यामंत्रस्तद्देवएवसः
॥६॥स्तुतिस्तुनाम्नारूपेणकर्मणाबोधवेनच॥स्वर्गाद्यैर्धनपुत्राद्यैरर्थैरार्षीस्तुककथ्यते॥७॥स्तुत्याशिषोतुयास्तूक्तेदृश्यतेत्यास्तुताइहस्तो
म्यश्चास्तवास्तास्तूकःस्वर्गायाभिस्तुयाच्यते॥८॥स्तुवंतंवेदसर्वोयमर्थयत्येषमामिति॥स्तौतीत्यर्थेब्रुवंतंचसार्थमामेषपश्यति॥९॥स्तुवद्भि
र्वाब्रुवद्भिर्वाऋषिभिस्तत्वदर्शिभिः॥भवत्यभ्यमेवाक्तंउभयंह्यथतःस्मृतं॥१०॥प्रत्यक्षंदेवतानामयस्मिन्मंत्रेभिधीयते॥तामेवदेवतांविद्या
न्मंत्रेलक्षणसंपदा॥११॥तस्मात्तुदेवतानाम्नांमंत्रेमंत्रेप्रयोगवित्॥बहुत्वमभिधानांचप्रयत्नेनोपलक्षयेत्॥१२॥संपूर्णमृषिवाक्यंतुसूक्त
मित्यभिधीयते॥दृश्यतेदेवतायस्मिन्नेकस्मिन्बहुष्वृचोः॥१३॥देवतार्थोयमंत्रस्तोवैविध्यंचप्रजायते॥ऋषिसूक्तंतुयावंतिसूक्तान्येकस्यवै
स्तुतिः॥१४॥श्रूयंतेतानिसर्वाणिऋषेसूक्तंहितस्यतत्॥यावदर्थसमाप्तिस्यादर्थसूक्तंवदंतितत्॥१५॥समानछंदसायास्यस्तछंदसूक्तमु
च्यते॥वैविध्यमेवंसूक्तानांइहविद्यायथातथं॥१६॥३॥देवतानामधेयानिमंत्रेषुविविधानितु॥सूक्तभाज्यथवग्भाजितथानैपातिकानितु
॥१७॥सूक्तभाजिभजंतेवैसूक्तान्यृग्भाजिवैऋचः॥मंत्रेन्यदेवतेन्यानिनिगद्यंतेत्रकानिचित्॥१८॥सालोक्यात्साहचर्याद्धतानिनैपातिकानि

तु॥तस्माद्बहुप्रकारेपिसूक्तेस्यात्सूक्त भागिनि॥९९॥देवतातद्यथासूक्तंअविशेष्यंप्रतीयते॥भिन्नेसूक्तेवहेदेवेदेवतालिंगभेदतः॥२०॥त
त्रतत्रयथाबह्वृंमंत्रान्कर्मस्तुयोजयेत्॥देवतायाःपरिज्ञानात्तधिकर्मसमृध्यते॥२१॥४॥आद्यंतयोस्तसूक्तानांप्रसंगपरिकीर्तनात्॥स्तोतृभि
र्देवतास्तास्ताउपक्षेतेहमंत्रवित्॥२२॥तत्तत्स्वाद्युःकतिभ्य..रुक्तकर्मभ्योनामजायते॥सूतानांवैदिकानांचयदन्यदिहकिंचन॥२३॥नवभ्यइ
तिनैरुक्ताःपुराणाकवयश्चये॥मधुकःश्वेतकेतुश्चगालवश्चैवमन्यते॥२४॥निवात्याकर्मणोरूपान्मंगलाद्वाचआशिषः॥यदृच्छयोपवसनात्त
थामुष्यायणाज्जपात्॥२५॥चतुर्थ्यइतितत्राद्युर्यास्कगार्ग्यरथीतराः॥आशिषोथार्थवैरूप्याद्वाचःकर्मणएवच॥२६॥५॥सर्वाण्येतानिनामानि
कर्मतस्त्वाहशौनकः॥२॥आशीरूपंचवाक्येचसर्वंभवतिकर्मतः॥२७॥यदृच्छयोपवसनात्तथामुष्यायणाज्जपत्॥तथातदपिकर्मैवतद्ध
णुत्वंचहेतवः॥२८॥प्रजाःकर्मसमुत्थाहिकर्मतःसंगतिः॥कचित्सजायतेसज्ञनिवासात्तत्प्रजायते॥२९॥यादृच्छिकंनामाभिधीयतेयत्रकु
त्रचित्॥औपम्यादिहतद्धिद्याद्भावस्येवेहकस्यचित्॥३०॥नाकर्मकोस्तिभावोहिननामास्तिनिरर्थकं॥नान्यत्रभावान्नामानितस्मात्स
र्वाणिकर्मतः॥३१॥६॥मंगलक्रियतेयज्ञनामोपवसनाज्जपत्॥भवत्येवतुसाह्याशीस्वस्त्यादेर्मंगलादिह॥३२॥अपिकुत्सितनामायम- २
पिजीवेत्कथंचिरं॥इतिक्रियंतेनामानिभूतानांविहितान्यपि॥३३॥मंत्रानानाप्रकारास्त्रदृष्टायेमंत्रदर्शिभिः॥रूक्त्याचैवविभूत्याचप्र

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

आत्मीस्वर्गादिभिस्तथा॥ यानिवाक्यान्यतोन्यानितान्यपिस्फरनेकधा॥४७॥मंत्रेप्रशंसाभोजस्यचित्रइत्सोभरेःस्कृतिः॥आक्रोशार्थोस्तुद्दश्यतेमातावेत्यभिमेथति॥४८॥ऋओघमन्ननिंदावशापोयोमेत्यृगवतु॥याञ्चायांदिइचित्रेतिसेपोभीहमितिवृचि॥४९॥आत्मीस्तुवातआवातुहंडेतिपरिदेवना॥प्रश्नस्यप्रतिवाक्यंचपृच्छामित्वेत्यृचोपृथक्॥५०॥१०॥संशायोधःस्विदासीच्चकथनास्याद्दहंमनुः॥इमन्नोयज्ञमित्यस्यानियोगःपादउच्यते॥५१॥इहब्रवीत्वनुयोगसंहापऋगुपोपमे॥प्रतिषेधोपदेशोचअहैमेत्यक्षसंस्तुतौ॥५२॥आख्यानंतुहयेजायेविलापःस्यान्नदंमा॥आवीरामात्मनश्लाघाऋदेवइतितुस्मृहा॥५३॥नमस्कारःपुनःशेपेनमस्तेअस्तुविद्यते॥संकल्पयन्निदंतुल्योहंस्यामितियदुच्यते॥५४॥संकल्पस्तुयदिद्राहंग्लापरत्वेतशास्ययः॥महानग्न्याहनस्यास्यात्प्रतिराधोभगित्यपि॥५५॥११॥ग्रमादस्त्वेषहंताहंनसस्वइत्यपऋवः॥इंद्राकुत्सेत्यपंप्रेषोनविज्ञानामिसंज्वरः॥५६॥होतायक्षदितिप्रेषःकोअद्येतितुविस्मयः॥यामन्नुपऋवोनैषाधितताहिःप्रवह्निका॥५७॥नमृत्करासीदित्येतामाचिरव्यासांप्रचक्षते॥अभिज्ञापोप्रजाःसंतुभद्रमाशीस्तुगोतमे॥५८॥बह्वृच्येवंप्रकारंतुज्ञाक्यंदृष्टमितीदृशं॥वक्तुंप्रयोगतश्चैषामृक्सूक्तार्थंचसंश्रितं॥५९॥एतेतुमंत्रवाक्यार्थादेवतासूक्तभागिनीं॥संश्रयंतेयथोन्या ३

यंस्कृतिस्त्वत्रानुमानिकी॥६०॥१२॥भवद्भूतस्यभव्यस्यजंगमस्थावरस्यच॥अस्येकेसूर्यमेवैकंप्रभवंप्रलयंविदुः॥६१॥असतश्चसतश्चैवयोनिरेषाप्रजापतिः॥यद्वत्सरंचवाक्यंचयथैतद्ब्रह्मशाश्वतं॥६२॥कुत्सेषहिविधात्मानमेषुलोकेषुतिष्ठति॥देवान्यथायथंसर्वान्निवेशयतेषुरुषु॥६३॥एतद्भूतेषुलोकेषुअग्निभूतंस्थितंत्रिधा॥ऋषयोगीर्भिरर्चंतिस्तुंडितंनामभिस्त्रिभिः॥६४॥तिष्ठत्येषहिभूतानांजठरेजठरेज्वलन्त्रिस्थानचैनमर्चंतिहोत्रायांवृक्तबर्हिषः॥६५॥१३॥इहैषपवमानोग्निर्मध्यमोग्निर्बनस्पतिः॥अमुष्मिन्नेवविप्रस्कलोकेग्निःसुविरुच्यते॥६६॥इहाग्निभूतस्तृषिभिर्लोकस्कृतिभिरीडितः॥जातवेदास्कृतोमध्येस्कृतोवैस्थानशोदिवि॥६७॥रसान्नाभिभिरादायवायुनायंगतःसह॥वर्षत्येषचयल्लोकेतेनइंद्रइतिस्मृतः॥६८॥अग्निरस्मिन्नथेंद्रस्कृतमध्यतोवायुरेवच॥सूर्योदिवीतिविज्ञेयास्तिस्रएवहदेवताः॥६९॥एतासामेवमाहात्म्यान्नामान्यत्वंविधीयते॥तत्तत्स्थानविभागेनतत्रतत्रेहदृश्यते॥७०॥१४॥तासामियंविभूतिर्हिनामानियदनेकशः॥अकुत्सासांतुमंत्रेषुकवयोन्योन्ययोनितां॥७१॥यथास्थानंप्रतिष्ठास्तानामान्यत्वेनदेवताः॥तद्वक्तारस्तत्प्रधानाश्चकेचिद्वंवदंतिताः॥७२॥पृथक्युरस्तादेतूक्तालोकादिपतयस्त्रयः॥तेषामालेवतत्सर्वंयद्यद्वक्तिःप्रकीर्तिता॥७३॥तेजस्तेवयवाःप्राकुर्वाहनंचैवयस्ययत्॥इमांमे

ईचदित्यांश्चवाचमेवंपृथक्स्तुतां॥७४॥बहुदेवतायाःस्तुतयोदिवत्संस्तुतयश्चयाः॥प्राधान्यमेवसर्वासुपतीनामिवतास्वपि॥७५॥१५॥स्थानंना
मानिभक्तीश्चदेवतायास्तुतौस्तुतौ॥संपाद्ययन्नुपेक्षेतयांकांचिद्दिहसंपदं॥७६॥अग्निभक्तिस्तुतान्सर्वानग्नावेवसमापयेत्॥यदिभक्तिश्चदे
सूर्यंसूर्यानुगंचयत्॥७७॥निरुप्यतेहविर्यस्यैसूक्तंचभजतेचया॥सैवतत्रप्रधानंस्यान्नपिपातेनयास्तुताः॥७८॥इतित्रयाणामेतेषामुक्तः सामा
सिकोविधिः॥समासेनैवमुक्तस्तुविस्तरेणत्वनुक्रमः॥७९॥अवश्यंवेदितव्योहिनाम्नासर्वस्यविस्तरः॥नहिनामान्यविज्ञायमंत्राःशक्त्याहिवेदितुं॥८॥
॥१६॥सत्यान्यमूर्तान्यपिचदेवतांचमहर्षयः॥तुष्टुवुर्ऋषयःशक्त्यातास्तुस्तुतिभिर्हि॥८१॥यस्त्वग्निरिंद्रःसोमश्चवायुःसूर्योबृहस्पतिः॥चं
द्रोथविष्णुःपर्जन्यःपूषाचार्यभवोश्विनौ॥८२॥रोदसीमरुतोद्यावःपृथिव्यापःप्रजापतिः॥देवौहिमित्रावरुणौपृथक्चमहतावुभौ॥८३॥विश्वेच
देवाःसवितात्वष्टारुद्रोवज्रोग्नावाणोरथसंयुताः॥८४॥स्तुताःपृथक्पृथक्स्वैःस्वैःसूक्तैर्ऋग्भिश्चनामभिः॥स्तुतोस्तु
तोप्रयुक्ष्यामितानितेषामनुक्रमात्॥८५॥१७॥व्यवस्यन्मंत्रमाग्नेयंलिंगैरग्निश्चलक्षितं॥हविष्यंक्तिप्रधानेश्चनामाक्तानेश्चकेवलैः॥८६॥एइस्तु
मंत्रोदायव्यैलिंगैरैंद्रश्चलक्ष्यते॥नामधेयैश्चवज्रस्यबलस्त्याबलेनच॥८७॥सौर्यस्तुलिंगैःसूर्यस्यगुणैःसर्वैस्तुतेजसैः॥नामधेयैश्चचंद्रस्यसू ४

क्तंचप्रजापतेर्यैः॥८८॥एतासांदेवतानांतुनामधेयानुकीर्तनैः॥यस्ययस्येहयावंतिनव्यवस्यंत्यतोन्यथा॥८९॥अयंप्रयोगस्त्वेतेषांज्योतिषांत्रिषुनर्तनां॥
लोकेषुमंत्रविद्विद्वान्प्रयोगेनावसीदति॥९०॥१८॥नीयतेयज्ञमिर्यस्मान्नयत्यस्माद्सोचतं॥तेनेमोचक्रतुःकर्मसनामानोपृथक्पृथक्॥९१॥यद्दियते
हिजातस्यजातेयद्वात्रविद्यते॥तेनेमौतुल्यनामानोउभौलोकोसमाश्रुतः॥९२॥विसृजन्नयमेतेषांभाजतेव्योन्तिमध्यमः॥निपातमात्रेकथ्यंतेतथाग्नेयानि
कानिचित्॥९३॥अर्चिभिःकेशयंत्वग्निर्विद्युद्भिश्चेषमध्यमः॥असोतुरश्मिभिःकेशीतेनैनाहतुकेशिनः॥९४॥एतेषांतुपृथक्त्वेनत्रयाणांकेशिनामिह
संलक्ष्यंतेप्रक्रियास्तत्रयःकेशिनइत्यृचि॥९५॥१९॥नचैवेषांप्रसूतिर्वाविभूतिस्त्वनजन्मवा॥निर्वक्तुंशक्यमेतेर्हिकृत्स्नंव्याप्तमिदंजगत्॥९६॥वैश्वान
रंश्रितोह्यग्निरग्निंवैश्वानरश्रितः॥अनयोर्जातवेदास्तुतथैतेजातवेदसी॥९७॥सालोक्याच्चैकजातत्वाद्व्याप्तिमत्वात्तुतेजसः॥तस्यतस्येहदेवत्वंदृश्यंतेच
पृथक्स्तुताः॥९८॥यत्वाग्नेयमितिब्रूमःसूक्तभाक्तत्रपार्थिवः॥जातवेदस्यमित्येकेसूक्तेस्मिन्मध्यमःस्मृतः॥९९॥वैश्वानरीयमितितुयत्रब्रूमोथवा
क्वचित्॥सूर्यःसूक्तस्यभाक्तत्रज्ञेयोवैश्वानरस्तुतौ॥१००॥२०॥सूर्यप्रसूतावग्नीतुदृष्टेपार्थिवमध्यमे॥एतेषामेवलोकानांत्रयाणामध्वरेध्वरे॥१॥
रोहात्प्रत्यवरोहेणचिकीर्षन्नाग्निमारुतं॥ह्रस्वंवैश्वानरीयेणसूक्तेनप्रतिपद्यते॥२॥ततस्तुमरुतश्चैवस्तोत्रि

येग्निमिमंपुनः॥३॥यथेतदुक्तमेतेषांविभूतिस्थानसंभवं॥तथाचदेवदेवस्यतत्रतत्रेहदृश्यते॥४॥यद्यत्रपृथिवीस्थानंपार्थिवंचाग्निमाश्रितं॥तत्सर्वमानुपूर्व्येणकथ्यमाननिबोधत॥५॥२१॥जातवेदाश्रितोह्यग्निमग्निर्वैश्वानराश्रितः॥इविणोदास्तथैधश्चश्रितश्चाग्निंतन्नूनपात्॥नराशंसश्रितश्चैतमेनमेवाश्रितस्त्विळः॥बर्हिर्द्वारश्चदेव्योग्निमेनमेवतुसंश्रिताः॥७॥नक्तोषासाचदेव्योचहोतारावेतदाश्रयाः॥देव्यास्तिस्रःश्रिताह्येनंत्वष्टाचैवेतदाश्रयः॥८॥श्रितोवनस्पतिश्चैनंस्वाहाकृतयएवच॥अश्वश्चशकुनिश्चैवमंडूकाश्चैतदाश्रयाः॥९॥ग्रावणश्चैनमक्षाश्चनराशंसस्तथारयः॥इंदुर्दुभिश्चैषुधिश्चैनंहस्तघ्नोभीशवोधनुः॥१०॥२२॥ज्याचैतदाश्रितेषुश्चश्रितोअश्वाजनीचया॥ऋषभोदुघणश्चैनमेनंपितुरुच्छ्वलं॥११॥नयश्चैवैनमापश्चसर्वौषधयश्चह॥राज्यपूवाग्नाय्यरण्यानीश्चश्रेळापृथिवीतथा॥१२॥भजतेचैनमेवार्तीर्हिंदृभूतेचरोदसी॥मुसलोलूखलेचैनंहविर्धानेचयेस्मृते॥१३॥जोषीचोजोकुतीचैनंशुनासीरौतोचाग्नीचैतदाश्रयौ॥१४॥लोकायंयच्चैवप्रातःसवनंक्रियतेमरुत्॥यत्संतशदीचतुस्तोमानुष्टुबथोत्रिवृत्॥१५॥२३॥गायत्रीचैकविंशश्चयच्चसामरथंतरं॥साध्याःसामचवैराजमाप्त्याःचवसुभिःसह॥१६॥इंद्रेणचमरुद्भिश्चसोमेनवरुणेनच॥पर्जन्येनतुभिश्चैवविष्णुनाचास्यसंस्तवः॥१७॥अस्येवाग्ने

स्तूपूष्णाचसाम्राज्यंवरुणेनच॥रेवतावाहनंचैववहनंहविर्धानंतथा॥१८॥हेवतामर्थतत्वज्ञोमंत्रैःसंस्तूयतेहविः॥असंस्कृतस्यापिसतोहविरेवंनिरूप्यते॥१९॥कर्मदृष्टंचयत्किंचिद्विषयेपरिवर्तते॥इत्युक्तोयंगणसर्वःपृथिव्यग्न्याश्रयोमहान्॥२०॥२४॥यश्चैवेडोमध्यमस्थानोगणःसोयमतःपरः॥विमानान्यत्रदिव्यानिगणश्चाप्सरसांतथा॥२१॥इंद्राश्रयस्तुपर्जन्योरुद्रोवायुर्बृहस्पतिः॥वरुणकश्वमृत्युश्चैवश्चब्रह्मणस्पतिः॥२२॥मन्युश्चविश्वकर्माचमित्रश्चैत्रपतिर्यमः॥ताक्ष्योवास्तोष्पतिश्चैवसरस्वांश्चैवमात्रह॥२३॥अपान्नपाद्धिक्काश्चरुपर्णाथपुरूरवाः॥ऋतोस्तुनीतिर्वेनश्चतथेंदुश्चत्रियोदितिः॥२४॥त्वष्टाचसविताचैववातोवाचस्पतिस्तथा॥धाताप्रजापतिश्चैवअथर्वाणश्चयेस्मृताः॥२५॥२५॥भृगवश्चैवमग्निश्चतथेळाचैवयास्मृता॥विधातेंदुरहिर्बुध्न्यःसोमोरथवंस्मृतः॥२६॥विश्वानरश्चवैरेवऋभूणांसंस्कृतोगणः॥मरुतोगिरसश्चैवपितरश्चतुर्भिःसह॥२७॥राकावासरमाह्याश्चभृगवोह्यासरस्वती॥यस्युर्वसीसिनीवाली वापथ्यास्वस्तिरुषाःकुहूः॥२८॥पृथिव्यतुमतिर्धेनुःसीतालाक्षातथैवगौः॥गौरीचरोहसीचैवइंद्राण्याश्चैषवैपतिः॥२९॥छंदस्त्रिष्टुप्चपंक्तिश्चलोकानांमध्यमश्चयः॥एतेषांवाश्रयोविद्या——त्सवनंमध्यमंचयत्॥३०॥ऋतूंश्चग्रीष्महेमंतौयच्चसामाश्रयतेबृहत्॥शाक्वरीषुचयद्दी

तंनाम्नातस्तामङ्गाक्करं॥१३१॥ ॥२६॥ ॥इतिबृहद्देवतायांप्रथमोध्यायः॥ ॥१॥ ॥आहचैवास्यहोस्तोमावाश्रयोज्ञाकटायनः॥यश्च
पंचहोनाम्नासंख्ययात्रिणवश्चयः॥१॥संस्कृतश्चैवपूष्णाचविष्णुनावरुणेनच॥सोमवाय्वग्निकुत्सेश्वब्रह्मणस्यतिनैवच॥३३॥बृहत
स्यतिनाचैवनाम्नायश्चापिपर्वतः॥कास्कचित्कैश्चिदित्याहुर्निपातास्कृतिषुस्कृ॥३४॥मित्रश्च शूयतेदेवोवरुणेनसहासकृत्॥रुद्रेणसो
मःपूष्णाच पुःपूषाचवायुना॥३५॥वातैनैवचपर्जन्योलक्ष्यतेन्यत्रवैकचित्॥ऋक्स्वर्धर्चेषुपादेषुसूक्तेषेषुतुकृत्स्नशः॥३६॥रसा
दानंतुकर्मास्युरत्रस्यचनिबर्हणं॥स्कृतेःप्रभुत्वंसर्वस्यबलस्यनिरिवलाकृतिः॥३७॥१॥इत्येंशमध्यमस्थानोगुणैःसम्यगुदाहृतः॥यःपर
स्कृगणःसोयैऋस्थानस्तंनिबोधत॥३८॥तस्यमुख्यतमोदेवावह्निनोसूर्यमाश्रितौ॥ऋषाकपायीसूर्योषाःसूर्यस्यैवतुपलयः॥३९॥अ
मुतोवाग्निबर्तेतेप्रतिलोमास्तदाश्रयाः॥पुरोडयात्तामुषसंसूर्योमध्यंदिनेस्थिते॥४०॥ऋषाकपायीसूर्यास्तकालेआकृस्कृतिषृचि
तस्याश्चमेसरण्यूश्चभगःपूषाबृहद्रथाकपिः॥४१॥यमोवैश्वानरोविष्णुरुरुणश्चैकपादजः॥पृथिवीचसमुद्राश्चदेवाःसप्तर्षयश्चये॥
॥४२॥२॥आदित्याःकेशिसाध्याश्चसवितावरुभिर्मनुः॥हृष्यङ्गुथर्वाधिश्चैचवाजिनोदेवपलयः॥४३॥असौतृतीयंसवनंलोकाःसामच

ताड़

रैवतं॥वैरूपंचैववर्षाश्चशिशिरोथऋतुस्तथा॥४४॥त्रयस्त्रिंशाश्चयःसोमकुत्सास्तदृशाश्चयः॥छंदश्चजगतीनाम्नातथातिछंदसश्चयाः॥४५॥
पौरुषंचाक्षरस्पे तत्सर्वमेवतुपौरुषं॥एतस्यैवतुविज्ञेयादेवाःसंस्तविकास्त्रयः॥४६॥चेडमाश्चैववाकश्चपंचमंवत्सरंविदुः॥केचित्तुनिर्व
पंत्यस्यसार्यवंश्वानरंहविः॥४७॥३॥सौर्यवैश्वानरीयंहितत्सूक्तमिवदृश्यते॥ऋग्धर्चोथवापादाहुर्चोवायस्तिवृचः॥४८॥जनेनतुभवा
नेनदृष्टाम् ध्वतास्कृभिः॥सोर्यवैश्वानराग्नीनांएकात्म्यमिहदृश्यते॥४९॥हरणंरश्मिभिश्चास्यकर्मामुत्रचरश्मिभिः॥येननातिविजानं
तिसूर्येभूतानिचक्षुषा॥५०॥विभागमिममेतेषांविभूतिस्थानसंभवं॥सम्यग्विज्ञानमंत्रेषुतंतुकर्मस्कृयोजयेत्॥५१॥अध्यापयन्न
धीयानोमंत्रेचैवानुकीर्तयेत्॥स्थानंसालोक्यसायुज्यएतेषामनुगच्छति॥५२॥४॥अग्नेस्कृयानिसूक्तानिपंचनामानिकारवः॥षडृचा
तिस्तथैडस्यभ्रातुःसूर्यस्यसप्तच॥५३॥तेषांपृथङ्निर्वचनंएकैकस्यहकर्मजं॥उच्यमानंतथान्यायंशृणुध्वमखिलंमया॥५४॥जातो
यज्ञेभूतानामग्रणीरध्वरेक्षयत्॥नाम्नासंज्ञयतेवांगंस्कृतोग्निरितिभूरिभिः॥५५॥इविंधनंबलंवापिप्रायछेद्येनकर्मणा॥तत्क
र्मदृष्ट्वाकुत्सस्कृब्राह्मेनंइविषोदसे॥५६॥अयंतनूनपाद्ग्निरसोहिततराततनुः॥ततस्कृमध्यमोजज्ञेस्थानेयंमध्यमात्ततः॥५७॥ ॥

॥५॥ अनंतरंप्रजामाहुर्नपाहितिरुपण्यवः॥ नपाहमुष्यचैवा यमग्निस्तेननन्नूनपात्॥५८॥ इथक्त्वेनसमासेस्तुक्यज्ञेयछस्यसेन्नभिः॥
रुक्वेत्याभीषुतेनेमंनराशंसंतुकारवः॥५९॥ पुनातियद्दिवंविश्वमेवाग्निःपार्थिवोयच॥ वैश्वानसर्षिभिस्तेनपवमानइतिस्तुतः॥६०॥ भू
तानिवेदयज्ञातोजातवेदाथकथ्यते॥ यच्चैषजातोविद्योभूद्दित्तंजातोधिवेत्तिवा॥६१॥ विद्यतेसर्वभूतेहियद्दाजातःपुनःपुनः॥ ते
नैषमध्यभागेंद्रोजातवेदाइतिस्तुतः॥६२॥६॥ आणिष्टएषयत्तुभीन्याप्येकोव्योम्नितिष्ठति॥ तेनैनमृषयोचैतःकर्मणावायुमब्रु
वन्॥६३॥ त्रीणिमान्यावृणोत्येकोमूर्तेनतुरसेनयत्॥ तेनैनंवरुणंशक्त्यास्तुतिषाहुःरुपण्यवः॥६४॥ आरोहीरंतरिक्षेयद्दिवृद्धाएं
दृदृंहणां॥ चतुर्भिर्ऋषिभिस्तेनरुद्रइत्यभिसंस्तुतः॥६५॥ चतुर्विधानांभूतानांप्राणोभूत्वाव्यवस्थितः॥ ईष्टेचैवास्यतेनेंद्रइतिसस्र
तः॥६६॥ इरांदृणातियत्कालेमरुद्भिसहितोबरे॥ रवेणमहताफक्तस्तेनेंद्रमृषयोब्रुवन्॥६७॥७॥ यद्दिमांप्राजयत्यत्कोरसेनांवरजे
नगां॥ कालेत्रिरोवृश्चर्षातेनपर्जन्यमाहुतुः॥६८॥ तर्पयत्येषयद्देवीकाज्जन्याजनहितश्चयत्॥ पराजेताजनयितायद्दात्रेयास्तुतो
जगौ॥६९॥ बृहतोपतियद्वोकावेषद्दोमध्यमोत्तमो॥ बृहताकर्मणातेनबृहस्पतिरितीड्यतः॥७०॥ ब्रह्मवाकब्रह्मसत्यंचब्रह्मसर्वमि

दंजगत्॥ पातारंब्रह्मणस्तेनब्रह्मोनहोत्रस्तुवाज्जगौ॥७१॥ अनंक्षितिभ्योविश्वयद्दृतुषविज्ञात्क्षितौ॥ तेनैनमाहक्षेत्रस्यवामदेवस्तुन्यतिं॥७२॥ मनसे
मंतुयद्दश्यंमध्यमंलोकमाश्रितं॥ सोमस्तत्येनसत्येवेसएषस्तुतयानृतं॥७३॥८॥ रवेणांतरसेःक्षिप्तेःक्षितोव्योम्न्येषमाययौ॥ ऋतस्यश्लोकइत्येष
पुनश्चैनंततोब्रवीत्॥७४॥ वास्तुष्पयद्दश्लोकस्यमध्यमःसतुपातियत्॥ तेनवास्तोष्पतिंप्राहुश्चतुर्भिरिममोवृशाः॥७५॥ वाचायेद्दाह्ययंधीतेवाचाछं
दांसितत्रह॥ अथोवाकस्तवैमेवेदंतेनवाचस्पतिस्तुतः॥७६॥ नकुतनयद्दीनोरत्वातिष्ठंतिमध्यमः॥ राद्धगणाऋषिस्तेनप्राहुर्नगौतमोदितिं॥७७॥
प्रेजाभ्यस्त्वेषयद्दर्मेकमिद्दन्मनसास्करं॥ हिरण्यगर्भस्तेनैनमृषिरिद्दन्नुवाचकं॥७८॥ इहप्रजाःमयद्दन्मसंगृह्णात्प्रयातिच॥ ऋषिर्विवस्व
तःपुत्रंतेनाहुर्नपुनर्यमं॥७९॥९॥ मित्रीकृत्यजनाविश्वेयद्दिमंपर्युपासते॥ मित्रइत्याहुतेनैनंविश्वामित्रःस्तुवन्त्वयं॥८०॥ निद्रामासातिनिगमे
यद्दृतेनावतिक्षितिं॥ विश्वस्यजनयन्कर्मविश्वंभर्यतेनसः॥८१॥ सरांसिघृतवंत्यस्यसंतिलोकेषुपञ्चिषु॥ सरस्वंतमितिप्राहुवाचंप्राचुः सरस्व
तीं॥८२॥ प्राणभृत्स्थभूतेषुयद्देनत्येषुतिष्ठति॥ तेनैनंवेदमाहर्षिर्वेनीनामेहभार्गवः॥८३॥ ससृजेमासिमास्येनमभिपत्यततोब्रुवन्॥ तेनैनंम
न्युमित्याहमन्युरेवतुतापसः॥८४॥ यद्दंतकालेभूतानामेकएवनयत्यसून्॥ तेनासुनीतिरुक्तोयंस्तुवताश्रुतबंधुना॥८५॥ निरघमासातिगमे

जन्ममध्येभवत्यपां॥नक्षत्रमाहतेनैनमृषिर्गृत्समदस्कबन्॥८६॥जपांअंबुरगर्भोघमांश्चधत्सोष्मासिकं॥यत्क्रंदत्यसृक्मध्येऽधिक्रास्ते
नकथ्यते॥८७॥मासेनसंभृतंगर्भेनबुमेनाथमासिकं॥स्वयंक्रंदन्धात्कर्म्याधातेऽसृग्भिःसगीयते॥८८॥स्तीर्णेतरिहोसियतियद्वातूर्णेऽ
रत्यसौ॥अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यर्षिस्तार्क्ष्यतेनैवमुक्तवान्॥८९॥९१॥रोदन्व्योम्न्युदयंयातिरुतमाद्रिसृजंमसः॥पुरूरवसमाहैनंस्ववाक्येनऋचा
सिनी॥९०॥यत्तुप्रच्यावयन्नेतिघोषेणमहताऋतः॥तेनमृत्युमिमंसंतंस्तोतिमृत्कृतिरित्स्वयं॥९१॥नाम्नासंकुसुकोनामयमपुत्रोजघन्यजः॥सं
वर्तयंतमःसूर्योदुषसंचप्रवर्तयन्॥९२॥दिवाकरप्रसोत्येकःसवितातेनकर्मणा॥उदितोभासयद्रोकानिमांश्चेषस्वरश्मिभिः॥९३॥स्वंवरिष्ठ
स्तेनैनमृषिराहस्कबन्धगं॥९३॥९२॥पुष्यन्क्षितिंपोषयतिप्रयुद्वन्त्सिभिरुक्तमः॥तेनैनंसूषेतिभरद्वाजस्कपंचभिः॥९४॥श्रीणिभांतिरजांस्यस्य मस्तो
यत्पदानितुतेजसा॥तेनमेधातिथिःप्राहविष्णुमेनंत्रिविक्रमं॥९५॥रुत्वासायंपथकृयातिभूतेभ्यस्तमसोक्षये॥प्रकाशंकिरणैःकृण्वंस्तेनैनंके
शिनंविदुः॥९६॥संप्रत्येकेकशस्तेनंयंमन्यंतेपथकृनराः॥विश्वेविश्वानरस्तेनकर्मणाऽस्कृतिषुस्मृतः॥९७॥स्वेकपिलोभूत्वायन्नाकमधिरो
हति॥वृषाकपिरसोतेनविश्वस्मादिंद्रउत्तरः॥९८॥रश्मिभिःकंयमंनेतिवृषावर्षिष्ठएवसः॥९३॥सायान्हकालेभूतानिस्वापयन्नस्तमेतियत्॥ ८

॥९१॥वृषाकपिरितोवास्यादितिमंत्रेषुदृश्यते॥त्रिषुधात्वेतिहीडेणश्रयुक्तोवारिषाकपे॥२००॥विष्णानेर्विशतेर्वास्याद्वेष्टेर्व्याप्तिकर्मणः॥विष्णुर्नि
रुच्यतेसूर्यःसर्वस्यर्वोतरश्चयः॥१॥पंचषष्टिंशतिश्चैवयानिनामानिसप्तच॥सम्यगग्नीद्सूर्यांणांतान्युक्तानियथाक्रमं॥२॥नैपातिकानांनामानिच
मागुक्तैर्नामलक्षणैः॥संपन्नानांपृथक्त्वेनपरिसंख्यानविद्यते॥३॥१४पार्थिवीमध्यमाद्व्यावागपित्रिविधातुया॥तस्याःसूक्तानिनामानियथास्व
नंनिबोधत॥४॥कृत्स्नंतुभजतेसूक्तमेषानद्यस्कताऋषि॥पंचवेनंभजंत्यापोयद्दाचौषधयःसह॥९॥अरण्यानीचरात्रीचश्रद्धाचोषाःसरस्वती॥पृथि
वीचैवनामैषाभूत्वाघावंभजंतिच॥६॥आम्नायीनामतोप्येषाभूत्वाग्नेयेषुतुक्वचित्॥स्कतानिपातमात्रेणतत्रतत्रेहदृश्यते॥७॥मध्येसत्यहितिर्वा
क्वचिद्भूत्वाचैषासरस्वती॥समयंभजतेसूक्तंत्रिभिरेवतुनामभिः॥८॥एषैवदुर्गाभूत्वाचैकत्वास्यात्सूक्तभागिनी॥तन्नामानियमींद्राणिसरमारोम
शोर्वशी॥९॥भवत्यघ्न्यासिनीवालीराकाचानुमतिःकुहूः॥गोधेनुर्देवपत्न्योह्यापथ्यास्वस्तिश्चरोदसी॥१०॥नैपातिकानिकर्माणिजेषांनामानिचि
त्॥यद्वानुवाक्यवत्येषासूर्यामुलोकमाश्रिताः॥११॥तथासूक्तमुखाभूत्वासूर्यांचभजतेखिलं॥वृषाकपाय्यृचंभूत्वासरण्यूर्देवतेध्रुवं॥१२॥निपा
तमात्रंभजतेयुवत्वंपृथिवीसनी॥सूर्यामेवसतीभूतांगौरीवाचंसरस्वतीं॥१३॥पश्यामोवैम्बरेवेषुनिपातेनैवकेवलाः१६॥गोधाघोषाविश्ववारापृ

लोपनिषवन्निषत्॥१४॥ब्रह्मजायाजुहूर्नामागस्त्यस्यस्वसादितिः॥इंद्राणीचेंद्रमाताचसरमारोमशोर्वशी॥१५॥लोपामुद्राचनद्यश्चयमीनारीचशाश्वती॥
श्रीर्लक्षासार्पराज्ञीवाकश्रद्धामेधाचदक्षिणा॥१६॥रात्रीसूर्याचसावित्रीब्रह्मवादिन्यईरिताः॥नवकःप्रथमस्तासांवर्गस्तुष्टावदेवताः॥१७॥ऋषिभिर्देवताभि
श्चसमूहेमध्यमोगणः॥आत्मानोभावयन्तानिजगोवर्गस्तथोत्तमः॥१८॥उत्तमस्यतुवर्गस्यय ऋषिःसैवदेवता॥१७॥आत्मानमस्तौद्वर्गस्तद्देवतांयस्तथोत्त
मः॥१९॥तस्माद्दात्मस्तवेषुस्याद्यऋषिःसैवदेवता॥संबादेषाहयाक्यंयः सतुतस्मिन्भवेदृषिः॥२०॥यस्तेनोच्येतवाक्येचदेवतातत्रसाभवेत्॥उच्चावचेषुचार्थे
षुनिपाताःसमुद्दाहृताः॥२१॥कर्मोपसंग्रहार्थेचक्वचिच्चौपम्यकारणात्॥ऊनानांपूरणार्थावापादानामपेक्वचित्॥२२॥मिताक्षरेषुग्रंथेषुपूरणार्थास्त्वनर्थ
काः॥कर्मीमिइतिविज्ञेयायेत्वनेकार्थकाश्रुते॥२३॥इवोनचिन्नुचत्वारउपमार्थाभवंतिते॥१८॥उपमार्थेनकारस्तुक्वचिदेवनिपात्यते॥२४॥मिताक्षरेषु
ग्रंथेषुप्रतिषेधेत्वनल्पशः॥ ॥इयंतइतिसंख्यानंनिपातानांनविद्यते॥२५॥वशात्प्रकरणस्येतेनिपात्यंतेपदेपदे॥उपसर्गात्तुविज्ञायाःक्रियायोगेन
विंशतिः॥२६॥विवेचयंतितेह्यर्थेनामाख्यातविभक्तिषु॥अनुस्वदंतरित्येता नाचार्यःशाकटायनः॥२७॥उपसर्गाःक्रियायोगान्मेनेतेतुत्रयोधिकाः
त्रीण्येवलोकेलिंगानिपुमान्स्त्रीचनपुसकं॥२८॥नामसूक्तप्रयोगेषुवाच्यंप्रकरणंतथा॥तेषांतुनामभिर्लिंगेग्रहणंसर्वनामभिः॥२९॥रुताकृतस्यसद्द

शेगृहीतस्यपुनर्ग्रहः॥पादस्तूक्तऋगर्धर्चनामान्यन्यानियानिच॥३०॥सर्वेनामानिचैवाकुरन्येचैवंयथाकथा॥प्रधानशब्दमर्थोहित्वृणोतिमिष्यते॥
॥३१॥तस्मान्नानान्वयोपायैःशब्दानर्थवशं नयेत्॥अतिरिक्तंपदंत्याज्यंहीनंवाक्येनिवेशयेत्॥३२॥विप्रकृष्टंचसंध्यात्मातुपूर्वंचकल्प
येत्॥लिंगंधातुविभक्तिंचसन्नमेत्तत्रतत्रच॥३३॥यद्यत्स्याद्दाहसंबाक्येकुर्योन्मंत्रेतुलौकिकं३०॥यावनामेवधातूनांलिंगंरूढिगतंभवेत्॥३४॥
अर्थश्चाप्यभिधेयःस्यात्तावद्धिर्गुणविग्रहः॥धातूपसर्गावयवगुणशब्दंहिधातुजं॥३५॥यद्वैकधातुजंवापिपदंनिर्वाच्यलक्षणं॥धातुजंधातु
जाज्ञातंसमस्तार्थजमेववा॥३६॥वाक्यजंव्यतिकीर्णेनिर्वाच्यंपंचधापदं॥द्विगुर्द्वंद्वोव्ययीभावःकर्मधारयएवच॥३७॥पंचभिस्तुबहुव्रीही
हिषष्ठस्तत्पुरुषस्मृतः॥विग्रहानिर्वचःकार्यसमासेष्वपितद्विते॥३८॥प्रविभज्यैवनिब्रूयात्पंडाहोर्द्वंद्वयइत्यपि॥२९॥भार्यारूपवतीचास्यरूप
वद्भार्यइत्यपि॥३९॥इंद्रश्चसोमश्चेत्येवमिंद्रासोमौनिदर्शनं॥शब्दरूपंपदार्थश्चवस्तुत्पत्तिःप्रकृतिर्गुणः॥४०॥सर्वमेतदनेकार्थेदर्शनावगमे
गुणाः॥सामान्यवाचिनःशब्दाविशेषेस्थापिताः कचित्॥४१॥हिमेनाग्निमितिमंत्रे हिमशब्दोनिदर्शनं॥पदमेकंसमाहायहिधाकृ
त्वानिरुक्तवान्॥४२॥पुरुषादःपदंयास्कोवृत्तेरक्षइतित्रिचि॥२२॥अनेकंसन्नथाचान्यदेकमेवनिरुक्तवान्॥४४॥अरुणोमासकृन्मंत्रेमास

कृद्विग्रहेतुने ॥ पदन्यवायेपिपदैरेकीकृत्यनिरुक्तवान् ॥४५॥ गर्भनिरानमित्येतेनजामय इतिसूचि ॥ पदजातिरविज्ञाता त्यःपदेर्थः शितामनि
॥४६॥ स्वरानवगमोधापि चेनेमेत्यचिदर्शितः ॥ शुनःशेपंनराशंसंद्यावानःपृथिवीतिच ॥४७॥ निरस्तेतिप्रकृतिषर्थोहासीक्रमोयथा ॥
१० वर्णस्यवर्णयोर्लोपोबहूनांव्यंजनस्यच ॥४८॥ अत्राणीतिकृपिर्नाभादनोयामित्यघासुच ॥२३॥ अर्थात्पदंत्याभिधेयंयदाद्याक्यार्थ
निर्णयः ॥४९॥ पदसंघातजंवाक्यंवर्णसंघातजंपदं ॥ अर्थात्मकरणाल्लिंगा दौचित्या देशकालतः ॥५०॥ मंत्रे ष्वर्थविवेकस्यादितरे
ना षितिचस्थितिः ॥ इतिनान्वयोपायेनैरुक्तेयोयतेतसः ॥५१॥ जिज्ञासुर्ब्रह्मणोरूपमपिदुष्टत्परंव्रजेत् ॥ यथेदमग्नेनेवासीदस
दप्यथवापिसत् ॥५२॥ जज्ञेथर्षेर्सर्वतज्ञावृत्तंवदंतितु ॥ भावप्रधानमाख्यातंषड्विकारामवंतिते ॥ जन्मास्तिपरिणामोवृ
द्धिर्हानंविनाशनं ॥५३॥ एतेषामेवषण्णांतु येन्येभावविकारजाः ॥ तेतथावाक्यमभ्यूह्याःसामर्थ्यान्मंत्रवित्तमैः ॥५४॥ देवानांचपि
तृणांचनमस्कारस्तथैवच ॥ अथव्यस्तसमस्तवाप्येणव्याहृतिदेवतं ॥५५॥ व्याहृतीनांसमस्तानांदेवतंतुप्रजापतिः ॥ व्यस्तानामयम
ग्निश्चवायुःसूर्यश्चदेवताः ॥५६॥ वाग्देवत्यंथवार्ष्यंस्यादिवापरमेष्ठिनः ॥ ओंकारोविश्वदेवोवाब्राह्मोदेवःकएववा ॥५७॥२९॥

आग्नेयंप्रथमंसूक्तंमधुछंदसआर्षकं ॥ ज्ञेयाःसर्वेन्यदेवत्यास्तूचासप्तातउत्तराः ॥५८॥ वायव्यःप्रथमस्त्वेषामैंद्रवायव उत्तरः
मैत्रावरुणोथाश्विनोर्ध्यंद्रोतोवैश्वदेवकः ॥५९॥ तंनामाविश्वलिंगोवागायत्रीत्युतुयस्तूचः ॥ बृहद्देवत्यमन्यत्तुवैश्वदेवेषुश स
स्यते ॥६०॥ लुशोथवात्स्यशर्यातेगौतमेथऋजिश्वनि ॥ अवत्सारपरुच्छेपपुत्रोदीर्घतमस्यथा ॥६१॥२६॥ वाशिष्ठेनाभानेदि
ष्ठेगयेमेधातिथौमनौ ॥ कण्वेवतेविहव्येचबहुधन्मेधथर्षिषु ॥६२॥ अगस्त्येबृहदुक्थेचविश्वामित्रेचगाधिनि ॥ दृश्यंतेविप्रयाराभ्म
तास्कृतास्कृक्तितिविह ॥६३॥ बह्वीनांसंन्निपातस्तुयस्मिन्मंत्रेप्रदृश्यते ॥ आचार्योयास्कशांडिल्योवैश्वदेवंतदाहतुः ॥६४॥ पादवा
यस्त्वार्धर्चमृचंवायासूक्तमेवचा ॥ वैश्वदेवंबहत्सर्वंयत्किंचिद्बहुदेवतं ॥६५॥ ऋषिभिर्देवताःसर्वाविश्वाभिस्कृतिभिःस्कृताः ॥ संज्ञातु
विश्वमित्येषासर्वावाप्तोनिपातिता ॥६६॥२८॥ सारस्वतस्तुसप्तमएताःप्रउगदेवताः ॥ सरस्वतीतिहिविधमृक्सर्वासूक्तसास्कृता ॥
॥६७॥ नदीवदेवतावृचत्रावार्यस्कशौनकः ॥ नदीवदेवताःषट्तेसप्तमोन्यत्फवाचह ॥६८॥ अंत्येकावदृषद्वत्याचित्रइच्चसर-
स्वती ॥ इयंशुभ्रेभिरित्येतमेनेयास्कस्तुसप्तमं ॥६९॥ यशोःसारस्वतस्येतांयाज्यामैत्रायणीयके ॥ प्राधान्याद्विषःपश्यन्वाचएवं

तरोब्रवीत्॥७०॥सुरूपकृत्नुमित्येंऽसप्तचान्यान्यतःपरं॥षडादृहस्वधामनुमारुत्योनंतराऋचः॥७१॥एकाधीकृचिद्दिंद्रायमरुद्भिःसहगीयते॥तस्याएकांतरायास्तऋधीचोत्योहिदेवतः॥७२॥मरुद्भ्रणमधानोहि त्यंचंद्रोविचिकित्सितः॥मंदूसमानवर्चस्यमंदुनाबासवर्चसा॥७३॥मंदूहतिभ्रगृह्णतिएषामेवद्विदेवतः॥एकदेवत्यमाम्नाय्योविज्ञायाध्ययनात्स्वं॥७४॥रोदसीदेवपत्नीनामथर्वाणंगिरस्यथा॥मरुद्भ्रणमधानेयमाचार्याणांस्तुतिर्मता॥७५॥मरुद्भ्रणमधानत्वाद्दिंद्रस्तुविचिकित्सितः॥मरुद्भ्रणंमहंद्दस्यसमाशंसकलंविदुः॥७६॥अग्निमित्यग्निदेवत्यंपादस्तत्रहिदेवतः॥निर्मथ्याहवनीयार्थाबग्निनाग्निःसमिध्यते॥७७॥द्वितीयेद्वादशर्चेतुमत्स्यचंयास्तुदेवताः॥स्तूयतेह्यग्निनासार्धंतासानामानिमेशृणु॥७८॥प्रथमायांस्तुतश्चैवद्वितीयायांतनूनपात्॥नराशंसस्तृतीयायांचतुर्थ्यांस्तूयतेत्विहः॥७९॥बर्हिरेवतुपंचम्यांद्वारोदेव्यस्तुतोन्यया॥नक्तोषासातुसप्तम्यामष्टम्यांसंस्तुतासह॥८०॥देव्याविंतुहोतारौनवम्यामृचिसंस्तुताः॥तिस्रोदेव्योदशम्यांतुज्ञेयस्त्वष्टेतुसंस्तुतः॥८१॥३०॥एकादश्यांतुसूक्तस्यस्तुतिंविद्याद्वनस्पतिं॥द्वादश्यांतुस्तुताद्देवीर्विद्यात्स्वाहाकृतीरिति॥८२॥सूक्तेस्मिन्मंत्रचं

यास्तुदेवताःपरिकीर्तिताः॥ताएवसर्वास्वाग्नीषुद्वितीयातुविकल्प्यते॥८३॥प्रैषैःसहाग्नीसूक्तानितान्येकादशसंतिच॥यजेषप्रैषसूक्तंवा दशोतानीतराणितु॥८४॥सौत्रामणानितुत्रीणिप्राजापत्याश्वमेधिके॥पुरुषस्यतुयन्मेधेयज्ञेषतुतानिषट्॥८५॥अत्रैवप्रैषसूक्तंस्यान्नयज्ञेषादियेतत्॥तेषांप्रैषगतंसूक्तंयच्चदीर्घतमाजगौ॥८६॥३१॥मेधातिथेयस्तुक्तंचत्रीण्यवोनयवंतितु॥ऋषीगृत्समदेयज्ञेवाध्यश्वेचयस्तुच्यते॥८७॥नराशंसयदत्रेश्चदृहद्रथोचयदोर्वशाः॥तन्नूनपादगस्त्यश्चवामदेवश्चयज्ञगौ॥८८॥विश्वामित्रकृषिर्यज्ञेजगौवैकाश्यपोसितः॥मेधातिथेर्ऋचोर्याश्वमोक्तादृशदेवताः॥८९॥सपर्यंतेयथाग्निंताःसंपदंतांनिबोधत॥इध्मोयःसर्वमेवाग्निरयंहीध्मःसमिध्यते॥ध्मातेवैतत्कृतंरूपमिंधेहीध्मःसमिध्यते॥ ॥इतिबृहद्देवतायांद्वितीयोध्यायः॥ ॥२॥तन्नूनपादयंत्वेवनाम्नायच्छत्यसौतनुं॥नपादितिप्रजाभाङ्नरमृतोस्यचसंभवं॥९१॥नराशंसमिहेकृतुअग्निमाङ्गरथेतरे॥नराशंसंतिसर्वस्मिन्नासीनाइतिवाध्वरे॥९२॥एतमेवारन्येग्निंनराशंसोध्वरेह्ययं॥नरैःप्रशस्यआसीनैराङ्भ्येवर्त्विजोनरः॥९३॥इडस्तिषीकृतंरूपंईडेश्वरकृतिकर्मणः॥इडावांस्तेनवोक्तोग्निरीडितावर्धिकर्मिणा॥९४॥बर्हिरेवायमग्निस्तुसर्वेहिपरिबर्हितं॥अन्नेवयद्धुतोवासन्निध्मेनपरिबर्हितः॥

॥९५॥१॥ द्वारस्येड्योयाःप्रोक्ताविश्वेषांतास्कपत्नयः॥अग्नायीमनुवर्तंतेतथाग्नाय्यग्निमेवच॥९६॥अग्नेःक्रविस्त्रितास्तास्कसंस्तूयंतेग्निना सह॥प्राधान्यंतास्कचैवाग्नेःस्कतिधेवहविष्युच॥९७॥ नस्कोधासोचयेड्याबाग्नेय्यावेवतेस्मृते॥श्यावाग्नेयीहिकालस्यतथैवोषाःकलेवतु॥९८॥तमउछत्कधानस्कानस्कीमांहिमबिंदुभिः॥अपिचाव्यस्कवर्णेतिनञ्पूर्वाचेरिडंभवेत्॥९९॥साहिदोषामवत्याद्यौनिशीथेसातमस्विनी॥ नाम्नाभवत्कषाश्चेवसैषामाग्रदयाड्येः॥१००॥देव्यावितिलुहोतारावग्नीपार्थिवमध्यमौ॥दिव्याग्नेर्हिर्जज्ञातेद्व्योतनेहजन्मना॥१॥तिस्रस्कड्योयाःप्रोक्तास्तिस्रस्तानेवेहरातुवाकुत्रिविधोनोच्यतेनाम्नाज्योतिष्मत्त्रिषुवर्तिनी॥२॥अग्निमेवानुमेढातुमध्यंधात्तासरस्वती॥असुरिक्षताधिलोकंतुभारतीभवद्यसौ॥३॥सैषातुत्रिविधाग्नेर्हिविच्योम्निचेहच॥व्यस्ताश्चैवसमस्ताश्चभजत्यग्नीनिमानपि॥४॥त्वष्टृतुयस्त्वयंप्रोक्तःपार्थिवोग्निरितिस्कतिः॥पार्थिवस्यास्यवर्चस्युःकस्याप्यृक्चार्तवेषुच॥५॥३॥त्विषितस्त्वष्टृतेर्वास्याच्छूर्णमभ्रंतएववा॥कर्मस्तुत्तारणोवेतितेननामेतदभ्यते॥६॥यःसहस्रतमोरश्मीरवभ्रंड्समुपाश्रितः॥सोपित्वष्टारमेवाग्निंपरंचेहचयन्मधु॥७॥प्राणाड्डुह्मापि स्कप्रीतःस्कतायतदथर्वणः॥सचाभवदृषिस्तेनब्रह्मणादीप्तिमत्तरः॥८॥तमृषिंनिधिषेधेडोमेवंवोच्चस्कचिन्मधु॥नहिप्रोक्तेमधुन्यस्मिन्जी

DR BHAU DAJI

वंतंत्वोत्सृजाम्यहं॥९॥ऋषिंतमग्निंहोत्रेविविक्तेमध्ययाचतां॥सचताभ्यांतदाचष्टेयदुवाचशचीपतिः॥१०॥४॥तमब्रूतांनुनासत्या-वाश्व्येनशिरसाभयात्॥मध्वाक्ष्याहृत्यतावांमेड्श्वत्वावधीत्तत्॥११॥आश्वेनशिरसातेनुदध्यड्ङाहदश्विनौ॥तदस्यैडोहरद्यावन धत्तामस्ययच्छिरः॥१२॥दधिचश्चशिरश्चाश्व्यंकृतंवज्रेणयज्ञिणा॥पपातसरसोमध्येपर्वतेशर्यणावति॥१३॥तस्याश्वस्कमुत्थाय भूतेभ्योविविधान्वरान्॥प्राहायंयुगपर्यंतंनासत्यावाश्वनिमज्जति॥१४॥त्वष्टारूपविकर्तारंयोसौमाध्यमिकेगणे॥स्कतःसचनिपातेन सूक्तंतस्यचविद्यते॥१५॥५॥वनस्पतिंतुयंप्राहुरयंसोग्निर्वनस्पतिः॥अयंवनानांहिपतिःपातापालयतीतिवा॥१६॥अग्निर्गृत्समदे नार्यंवनस्पतिरितीडितः॥मंदस्वेतिचसूक्तंचषड्चस्यतृतीयया॥१७॥यूपवत्तरुवच्चैवस्कतिर्यास्यप्रसंगजा॥सर्वेणाजंतिसूक्तेनतृती येसातुमंडले॥१८॥स्वाहाकृतयोनेकाश्चविदुषांमतयोभवन्॥तत्सर्वंस्वयमेवाग्निर्भवतीतिविनिश्चयः॥१९॥अयंहिकर्तास्वाहानांकृ तिस्तासांड्हैकजा॥अयंप्रसूतिर्भूतानांसर्वेषामयमव्ययः॥२०॥६॥तन्नःपाहितीयाचनाराशंसयतीचया॥समस्यैतत्रयोक्तव्येत्रिषे वोभयवस्यतु॥२१॥नराशंसवतीचास्याद्वितीयाचप्रजार्थिनां॥बलकामोन्नकामोवाभूतिमिच्छंस्तथापियः॥२२॥आग्नेयंसूक्तमेभि

दृश्यदेवनिदोच्यते॥तद्दिश्यलिंगंगायत्रंवैश्वदेवेषुशस्यते॥२३॥इंद्रसोमंपिबेतीदंयद्वाइंद्राकमार्तवं॥तस्मिन्ब्रह्मर्तुनासप्तमन्यृचस्तो
तिर्देवता॥२४॥तत्रर्तुनेतिषट्स्वृक्षुचतसृषुर्तुभिःसह॥पुनर्द्वयोःक्रतुनेतिबहुत्वैकत्वलक्षिताः॥२५॥७॥क्रतवोदेवताभिश्चनियते
नेहसंस्कृताः॥तथर्तुप्रेयसूक्तेचतथागात्संमदेषुच॥२६॥क्रत्व्यात्विंइमेवास्तोम्रुतस्तृहितीयया॥तृतीययातुत्वष्टारंचतुर्थ्या
चाग्निमेवच॥२७॥पंचम्यातुपुनःशक्रंषष्ठ्याहोतारंधो॥सप्तम्यायाभिरग्निंचचतुर्भिर्विणेदसं॥२८॥आदित्यादेवतंज्ञेय
मृग्भिराणांनलिंगतः॥नशाक्यंलिंगतोह्यासांज्ञातुंतत्वेनदेवतं॥२९॥एकादशयातुनासत्योद्वादश्याग्निमिमंपुनः॥एथक्पृथक्-
स्तुतीदंतुसूक्तमाहरर्थांतरः॥३०॥बहुदेवदिदेवागृणेवायत्रकर्मजैः॥स्तूयतेदेवतैकंकाविभक्तिरुक्तितद्विदुः॥३१॥वैश्वदे
वानिसूक्तानित्रिविधानिभवंतितु॥सूर्यसंस्तवसंयुक्तंविश्वलिंगंपृथक्रुक्तितिः॥३२॥पृथक्रुक्तीतियत्प्रोक्तंतद्विद्याद्बहुदेवदं
तं॥विश्वलिंगंतुतयत्रविश्वैःस्वैःकर्मजैर्गुणैः॥३३॥विश्वानुद्दिश्ययद्देवान्स्तौतिसूर्यमनेकधा॥देवानेवाभिसंस्तौतितंप्राहुः
सूर्यसंस्तवं॥३४॥नतुभागस्यसूक्तादोसूक्तेषेवोषसेधुवा॥नसावित्रेऋचामीतिनसूर्यायांक्रतौमखे॥३५॥९॥नचैवंप्रवादे

षुमंत्रेषुन्येषुकेषुचित्॥नचयत्रसजोषेतिपदंवात्यात्सऊरिति॥३६॥यस्मिन्प्रसंगादपितुबर्हीनांपरिकीर्तनं॥वैश्वदेवंतदप्याहस्तद्विरोल
मकायनः॥३७॥असंस्कृतंस्कृतंवापिसदृष्टंदेवतंक्वचित्॥मंत्रैस्तदृषयोचैतितांतुबुध्येतनान्यवित्॥३८॥आहोमध्येचवांतेचपृथक्तेषु
चकर्मभिः॥कर्माण्यनपदिष्टानिप्रदिष्टान्यपितुक्वचित्॥३९॥कर्मवताबत्साविभ्यांनिविदिस्तोतिकर्मणा॥यद्वत्सत्यनडुहोवोह्यार्ष्टा
ग्ब्याभूरेवच॥४०॥७॥भागोयस्तोतिचाग्न्यादीन्मित्रादीनश्वसंस्कृतौ॥यदैभिरितिचैतस्मिन्वैश्वदेवोग्निमर्चति॥४१॥तद्वदुराद्यावंते
चभायशोन्यास्कवन्मुचः॥भातियोगात्प्रसंगाद्वास्तोत्यन्यामपिदेवतां॥४२॥यस्यांवदृत्मर्थवादात्साज्ञेयासूक्तभागिनी॥मांतुस्तोतिमम
गेनसाविज्ञेयानियातिनी॥४३॥चतुर्धाभण्यतेनस्मिन्सूक्तेवासूक्तभागिनि॥यस्मिन्स्तवोक्तराजर्षीनृषीन्वापिस्कवन्मुनिः॥४४॥मिथ
तिथिस्त्वगस्त्यस्कद्वहद्युक्थोमतुर्गयः॥ऋजिश्वावस्कर्णश्रुद्वार्यातोमानवोनयः॥४५॥स्वस्त्यात्रेयःपरुच्छेपःकक्षीवान्गाथिरोवृषः
नाभाकश्चैवनिर्दिष्टोदुवस्यन्मेमतास्कृतः॥४६॥विहव्यकवयपऋषिरवत्सारश्चनामयः॥वामदेवोमधुच्छंदाःपाथोदक्षस्कृतास्तु
तिः॥४७॥जुहूगृत्समदश्चर्षिर्देवाःसप्तर्षयश्चये॥यमोत्रिस्तापसःकुत्सःकुसीदित्रितएवच॥४८॥बंधुप्रभृतयश्चैवचत्वारोभ्रा

यद्वैश्वदेवमिहोच्यते॥तद्वैश्वलिंगंगायत्रंवैश्वदेवेषुशस्यते॥२३॥इंद्रसोमंपिबेतीदंयद्वादशाकमार्तवं॥तस्मिन्मरुद्गणनासप्तमत्यृचंस्तो
तिर्देवताः॥२४॥तत्रर्तुनेतिषट्स्वृक्षुचतसृष्वृतुभिःसह॥पुनर्द्वयोऋतुर्नेतिबहुत्वेकत्वलक्षिताः॥२५॥७॥ऋतवोदेवताभिश्चनिपाते
नेहसंस्कृताः॥तथर्तुभेषसूक्तेचतथागार्त्समदेसुच॥२६॥क्रत्व्यायास्तिद्वमेवास्तोन्मरुतस्तृद्वितीयया॥तृतीययातुत्वष्टारंचतुर्थ्यो
चाग्निमेवच॥२७॥पंचम्यातुपुनःशक्रंषष्ठ्यादेथाऽतादृथौ॥सप्तम्यायाभिरग्निंचचतुर्भिर्द्विणादृसं॥२८॥आदृत्रा देवतंशेष
मृङ्मंत्राणांनलिंगतः॥नशाक्यंलिंगतोन्यासांज्ञातुंतत्वेनदैवतं॥२९॥एकादृश्यातुनासत्यौद्वादृश्याग्निमिमंपुनः॥पृथक्पृथक्-
स्तु तीरंतुसूक्तमाहरथीतरः॥३०॥बहुदेवेदिदेववाक्ऋणेवायत्रकर्मजैः॥स्तूयतेदेवतेकाविभक्तिस्तुतितद्विदुः॥३१॥वैश्वदे
वानिसूक्तानित्रिविधानिभवंतितु॥सूर्यसंस्तवसंयुक्तंविश्वलिंगंपृथक्स्तुतिः॥३२॥पृथक्स्तुतीतियत्रोक्तंतद्विद्याद्बहुदेवतं॥विश्वलिंगंतुतत्रविश्वैःस्वैःकर्मजैर्गुणैः॥३३॥विश्वानुद्दिश्ययद्देवान्स्तोतिसूर्यमनेकधा॥देवानेवाभिसंस्तौतितंप्राहुः
सूर्यसंस्तवं॥३४॥नतुभागस्यसूक्तादौसूक्तेषवोषसेसुवा॥नसावित्रेऋचामीतिनसूर्यायांऋतौमखे॥३५॥९॥नचैववप्रवादे

षुमंत्रेषुन्येषुकेषुचित्॥नचयत्रसजोषेतिपदंवात्यासजूरिति॥३६॥यस्मिन्प्रसंगादपितुवक्रीनांपरिकीर्तनं॥वैश्वदेवंतदृष्याहस्तविरोला
मकायनः॥३७॥असंस्कृतंसंस्कृतंवापिनरिष्टंदैवतंक्वचित्॥मंत्रैस्तद्दृषयोचैतिनांतुबुध्येतज्ञास्यवित्॥३८॥आहोमध्येचवांतेचपृथक्केषु
चकर्मभिः॥कर्माण्यनपहिष्टानिप्रदिष्टान्यपितुक्वचित्॥३९॥कर्मवतावत्साविभ्यांनिविद्दिस्तोतिकर्मणा॥यद्वैतुसत्यनद्वाहोधोह्लादा
ग्भ्याश्रुरेवच॥४०॥७॥नागोयत्स्तोतिचाग्न्यादीन्मित्रादीनश्वसंस्कृतौ॥यदेभिरितिचैतस्मिन्वैश्वदेवोग्निमर्चति॥४१॥तद्वाहुराहवंत
चमायरोन्यास्कवन्नृचः॥मातियोगात्प्रसंगाद्वास्तोत्यन्यामपिदेवतां॥४२॥यस्यांवदृत्यर्थवादात्सासाज्ञेयासूक्तभागिनी॥मांतुस्तोतिमम
गेनसाविज्ञेयानिपातिनी॥४३॥चतुर्धाभण्यतेतस्मिन्सूक्तेवासूक्तभागिनि॥यस्मिन्स्तवेवास्करोराजर्षीनृषीन्वापिस्कवन्नृषिः॥४४॥मिथ
तिथित्वगस्त्यस्कबृहद्दुक्थोमनुर्गयः॥ऋजिश्वावस्ककर्णश्चत्रयार्योतोमानवोनयः॥४५॥स्वस्त्यात्रेयःपरुच्छेपःकक्षीवान्गाथिरौर्वशः
नाभाकश्चैवनिर्दिष्टोदुवस्यन्ममतासुतः॥४६॥विहव्यकश्यपऋषिरवत्सारश्यनामयः॥वामदेवोमधुच्छंदाःपायोदृसस्कृताहि
तिः॥४७॥जुहूगृत्समदश्चर्षिर्दैवाःसप्तर्षयश्चये॥यमोत्रिस्तापसःकुत्सःकुसीदित्रितएवच॥४८॥बंधुप्रभृतयश्चैवचत्वारोभ्रा

तरःपृथक्॥विष्णुश्चनेजमेषश्चनाम्नासंचवनश्चयः॥४१॥एतेतुसर्वएवास्यविश्वेःस्वैःकर्मजैर्गुणैः॥समस्तेरथचर्यस्तैःपृथक्सूक्तेषुतुष्टुवुः॥५०॥१२॥पार्थिवोऽविष्णोर्ह्यग्निःपुरस्ताद्यस्यकीर्तिः॥तमाहुरिंद्राग्नीवृत्रहत्येकेतुबलवित्तयोः॥५१॥अथंहिविष्णोर्ह्यग्निरयंहातावै बलस्यहि॥इविष्णोर्ह्यग्निरेवायविष्णोर्ह्यस्तहोच्यते॥५२॥आग्नेयेषेवदृश्यंतेप्रवासाद्विष्णोरसः॥ऐंद्रस्यनवकस्येहयद्वावरुणं परं॥५३॥तस्योत्तरंचसोमानंस्तूयतेब्रह्मणस्पतिः॥ऋग्भिःपंचभिराद्याभिस्तिसृभिःसदसस्पतिः॥५४॥नराशंसोत्यायाचचसोमेंद्रो तुनिपातितौ॥चतुर्थ्यांसोमइंद्रश्चपंचम्यादक्षिणाधिका॥५५॥प्रसंगाद्विष्णाप्रो[illegible]क्ताःसंबंधास्थानलोकयोः॥प्राजापत्यंतथेंद्रस्याद्दितस्येहनामनि॥५६॥कथितेद्वेचषट्चान्यान्येषांचाद्याप्रजापतिः॥सप्तातिःकश्चकामश्चसदसस्पतिरेवच॥५७॥इंद्रस्यतिर्वाचपतिस्तनस्कब्रह्मणस्पतिः॥तृतीयांतेतुसूक्तस्यचतुर्थंपंचमंचयत्॥५८॥९४॥चतुर्भिरितरैस्तुनसूक्तंनानाप्यु चोच्यते॥सर्वाण्येवतुसर्वासांदेवानांचप्रजापतेः॥५९॥नामानिकथयंत्येतेसम्यग्भक्ति[illegible]हिदृष्टवः॥तदाहनेतदेवंस्यादृष्टा नामेषहिस्मृतः॥६०॥तैरेवचास्यकल्प्यंतेऋतवश्चहवींषिच॥मरुद्भिर्मध्यमस्थानेरयमग्निस्तुपार्थिवः॥६१॥नवकेगृहसूक्ते १४

दिसावि२

नप्रतित्यमितिसंस्कृतः॥मरुतांसाहचर्यात्तुसूक्तेस्मिन्नाग्निमारुते॥६२॥मन्यंतेमाध्यमंचैवयास्कोग्निंनतुपार्थिवं॥स्याद्यंपार्थि वस्त्वेवतथारूपंहिदृश्यते॥६३॥१५॥हूयमेपीत्येचेतिवेरुतेनतदर्हि॥अथस्याद्भिधानस्यदेवतायाःपृथक्॥६४॥ऋचोर्धर्चस्य पादस्यकथंजायतेदेवतं॥यथानिर्विंद्यास्तूयतेकर्मकर्मणा॥६५॥होत्रीधेनुर्वोढानड्वानाशुःसप्तिःपुरंधिया॥यथाचशन्नो मित्रीयावरुणःसाधिताऋवत्॥६६॥सूक्तंप्रायेणेभिरन्यैरीक्ष्यस्तत्रदेवताः॥शब्दानांहिपदादीनांहिदेववदुदेवतं॥६७॥अ संस्कृतंसंस्कृतवत्प्रहिदेवतंक्वचित्॥यत्रहिदेवतेमंत्रएकवद्देवतोच्यते॥६८॥विभक्तंस्तुतितद्धिद्यादुभयंवदुयच्चतत्॥ आशीर्वादेषुसंज्ञासुकर्मसंस्तुतासुदेवताः॥६९॥वह्योहवदुवद्यत्रहिपदेयत्रसंस्तुते॥१६॥सुधनआंगिरस्यासस्तुत्रास्त्रयः पुरा॥७०॥ऋभुर्विभ्वाचवाजश्चशिष्यास्त्वष्टुर्बभूवतुः॥शिक्षयामासतांस्त्वष्टात्वाष्ट्रंयत्कर्मकिंचन॥७१॥परिनिष्ठितकर्मा णोविश्वेदेवाउपक्रयन्॥विश्वेयांतेततश्चक्रुर्वाहनान्या[illegible]कधानितु॥७२॥तृतीयसवनेतेषांतेसक्तभागः प्रकल्पितः॥अ पिबत्सोममिंद्रश्चतेसूक्तत्रसवनैःसह॥७३॥तेषांस्तुतिरियंसूक्तेत्रयमिष्टंकंपरं॥इहेंद्राग्नीसूक्तेऽथोतृतीयस्या

हिरण्मिनो॥७४॥ हिरण्यपाणिंसावित्र्यश्वतरश्व्याप्यथोत्तराः॥एकाग्नेर्हंतुदेवीनांद्वारण्योदेवपत्नयः॥ ७५॥ इंद्राणीवरुणानीचअग्नेयीचरथकृतः॥द्यावापृथिव्योर्हेचस्यात्सोनेत्रकृषार्थिवीस्मृता॥७६॥देवानांयातइत्येषासूक्तेद्वेषस्कंवैष्णवः॥वायोस्तीव्रेंद्रयायुभ्यांद्वयोर्द्वाभ्यांततःपरं॥७७॥तृचोमित्रावरुणयोस्तथेंद्रायमरुत्वते॥तृचोविश्वेषांदेवानांपृष्णआघृणिरित्यृचः॥७८॥अर्धाष्टमाअपांज्ञेयाअग्यर्धीत्याग्निदेवता॥१९॥कस्यनूनंतुकाव्याद्याग्नेयीकृकसवितुस्तृचः॥७९॥भगभक्तस्यभागीवापरंहियचयारुणं॥यमिग्नाहीतिचाग्नेयेऋगग्नेर्मध्यमस्यतु॥८०॥जराबोधेतिविज्ञेयावैश्वदेव्यन्नमानमः॥पराश्वतस्रोयत्रैतांद्वेसूत्रवलयोक्तिः॥८१॥मन्येतेयास्कात्यक्त्वाविद्रथ्येतितुभागुरिः॥यच्चिथ्यत्सूत्रवलस्यद्वेद्वेपरंसुसलस्यतु॥८२॥चर्मोधिषवणीयंवासोमंवोत्याप्रशंसति॥ऐंद्रंयच्चिधिसत्येत्यक्तरंचाश्विनात्तृचात्॥८३॥आश्विनाउत्तरक्तस्तउषस्यस्तृचउत्तमः॥२०॥स्तूयमानश्चहितिमीतिमनसादृढा॥८४॥सुनःसोपायहिव्यंतुरथंसूर्यंहिरण्मयं॥आग्नेयंयत्वमेद्रचत्रिश्चिद्धित्याश्विनंततः॥८५॥ऋतेर्यवादंकर्मेतद्धिद्रयेतितुशंसति॥पाहोग्नयोक्ष्यामीतिमैत्रावरुणउत्तरः॥८६॥तृतीयोरात्रिसंस्तावःसूक्तंसावित्रमुच्यते॥पंचैतानि १५

जगोदृष्टासूक्तान्यांगिरसोमुनिः॥८७॥हिरण्यस्तूपतांप्राप्यसख्यंचेंद्रेणशाश्वतं॥आग्नेयंमेतिमारुतंक्रीडं त्रीणिपराण्यतः॥॥८८॥सूक्तंसुद्रास्रणस्यस्यंयरासंतिप्रचस्तृचाः॥२१॥वारुणार्यमभित्राणांमध्यआदित्यदेवतः॥८९॥पोष्णंसंपूषयन्त्रुद्रोग्रस्तृतीयानतुकेवलः॥मित्रेणवरुणनात्रविश्वेदेवेश्वसंस्तवः॥९०॥अर्धर्चोदेवदेवत्यएषोइत्याश्विनेपरे॥सहोषसततःसार्यसुदुत्यमितिसंस्कृतं॥९१॥यद्भक्तियेनवरुणोरोगभ्रस्तृचउत्तमः॥रोगोपजुह्वियमायाभ्यासुघ्नन्तिकृत्तमेतृचे॥९२॥अर्धर्चेतुद्विषद्वेषऐंद्रःसख्यःशतक्रिषु॥स्वयमिंद्रसमंपुत्रमिच्छतोगिरसोमुनेः॥९३॥बड्ब्येवसव्योभूत्वर्षयोगित्वात्पुत्रतांगतः॥मथमेमंडलेज्ञेयाऋषयस्तृचा तत्रिनः॥९४॥क्षुद्रसूक्तामहासूक्ताअंत्यमध्येषुमध्यमा॥न कजातवेदस्पृचियन्तुवयाइति॥९५॥आग्नेयानितुपञ्चेतिनवाश्वत्थियामिति॥द्वयाश्विनानीमानीतीद्रावरुणयोस्तुतिः॥९६॥सोपर्णेयास्तुयाःकाश्चिन्निपातस्तुतिषुस्तुताः॥उपप्रयंतःसूक्तान्याग्नेयान्यन्तराणिषट्॥९७॥हिरण्यकेशोरजसस्तृचोग्नेर्मध्यमस्यतु॥इत्येतिपंचत्वेंद्राणियामित्यस्यांनिपातिनः॥९८॥दध्यङ्ङनुरथर्वाचमारुतानिप्रयेततः॥चत्वार्यानोवैश्वदेवेद्वेदेवानांस्तुतिर्मते॥९९॥आनोभद्राश्वदेवानांरुद्रियावछ

तंपुनः॥२४॥ मधुघातात्तवस्तस्मिन्परमंमथमिष्यते॥अदितिर्द्यौरितिस्तुत्यांविभूतिःकथितादितेः॥त्वंसोमसोम्यभोषस्यमेताउत्या
स्तुचोश्विनोः॥४००॥अश्विनाग्नेःससोमस्याग्नीषोमावितिस्तुतिः॥गोतमोराहूगणोजिजः कुत्सः पुरुछेपादृषेः परः॥१॥कुत्सोहीर्घतमाश्र-
श्वत्तेहेएवमधीयते॥२५॥इमंकुत्सआंगिरसोदर्शाजातवेदस्यंजगादृषोऽर्चे॥पूर्वोदेवाइत्यृचोदेवदेवास्यः पादाउत्तमायास्तुतो
र्धे॥तस्येवास्यतत्पूर्वसूक्तंमित्रादिभ्योवात्रयऽङ्गाः प्रकृताभ्योत्योर्धर्चः॥षण्णांस्तुतानांपूर्वोदेवाः पादैःस्तुतिभिःस्तुताः॥४॥भरद्वा
जेगृत्समदेवश्रिछेनोधस्यगस्त्येविमदेनभाके॥कुत्सेनोदर्कोबुद्देवतेषुतथानुदेवेषुसमानधर्मिणः॥५॥हेविरूपेसूक्तंभोषसायाग्न
येसप्रत्नथेतिहविणोहसेग्नये॥वैश्वानरस्येतियेवैश्वानरीयमस्मात्पूर्वेऋचयेग्नयेपुनः॥६॥सयोदृषेडाणिपंचवैश्वदेवानिचेमाः॥
त्रीण्येडाग्नेयइंद्राग्नीततमित्याभवेपरे॥७॥त्रितंगास्तवतुगंतेकराःज्ञालाहृकीसुताः॥कूपेप्रक्षिप्यगाःसर्वास्तत्रैवोपजक्रिरे॥८॥
सतत्रकक्षुवेसोमंन्मंत्रविन्मंत्रवित्तमः॥देवांश्चायाहयत्सर्वांस्तुश्रावबृहस्पतिः॥९॥बृहस्पतिप्रचोदितावित्यैर्देवागणाःस्तुयः॥ज
ग्मुस्त्रितस्यतंयज्ञंभागांश्चजगृहुःसह॥१०॥बृहस्पतिस्त्रितस्यैतज्ञानंविज्ञानमेवच॥तृचेनात्यनसूक्तस्यजगादर्षिरसाविति॥ १६

॥११॥द्यावापृथिव्यावीळेत्याग्नेयःपादउत्तरः॥आश्विनःसूक्तशेषःस्यादिदंराश्यृषसेस्तुतिः॥१२॥इमारोदंपरंसोर्यंत्रिवंपंचाश्विनान्यतः
नासत्याभ्यामितित्वंत्यंत्याहुःस्वप्नाश्विनी॥१३॥ऐंद्रंकवैश्वदेवंचत्रोषसेपृथुरुत्तरे॥ऋषिर्दानंचभाव्यस्यप्रातरित्यश्वासति॥१४॥कक्षीव
तंकहित्थेतियदैंद्रमुपदिश्यते॥परोक्षंवैश्वदेवंतत्प्रहिष्टंस्वरसामसु॥१५॥२८॥अधिगम्यगुरोर्विद्यांगछन्श्वनिलयंकिल॥कक्षीवानध्वनि
श्रांतस्कक्षापारण्यगोचरः॥१६॥१॥तेराजास्वनयोनामभावयव्यस्तोत्रजन्॥क्रीडार्थेसानुगोपद्दयत्सभार्यःसपुरोहितः॥२॥अथैनंरूपसं
पन्नंदृष्ट्वादेवस्तोपमं॥कन्यादानेमतिंचक्रेवर्णगोत्रविरोधतः॥३॥संबोध्यैनंसपप्रच्छवर्णगोत्रादिकंततः॥राजन्नांगिरसोस्मीतिकुमा
रःप्रत्यवाचतं॥४॥पुत्रोहंदीर्घतमसोचथ्यस्यऋषेर्नृप॥अथास्मैसदशीकन्यांदिव्याभरणभूषितां॥५॥तावतश्वरथान्युक्त्वावान्वीदुंगान्वै
चतुर्युजः॥वधूनांवाहनार्थायधनंकुप्यमजाविकं॥६॥निष्काणांशतमश्वानांशतंशातमहात्मनः॥गवांसहस्रंषष्टिश्चसर्वोरवस्त्वरिधायसः
॥७॥स्वनयात्मावयव्याद्यःकक्षीवान्प्रत्यपद्यत॥प्रतिगृह्यचतुष्टावप्रातःपित्रेराशंसच॥८॥एतदुत्तरसूक्तेनशतमित्यादिनोदितं॥फलं
प्रदर्शनंतस्यक्रियतेभाषयास्त्विह॥९॥हितीयांतुपितापृच्छत्सकुतस्त्वादिकामृचं॥कक्षीवतंसर्वमितिभगवानाहशौनकः॥१०॥एषा

तुष्टैर्घृतमसीसालुलिंगाक्षयंभवेत्॥उच्यतेप्रातरित्सूक्तेस्तूलोर्णानेनहर्षितः॥११॥राज्ञश्चाश्विषभाहाथस्कुवित्यादिनाकिल॥कर्माणियाभिःकथितानिराज्ञांहानानिचोशावचमध्यमानि॥नाराशंवृणीरित्यृचःस्तुताःप्रतीयाद्याभिस्तुतिर्होत्रातथाशुराशां॥१६॥पंचामंदान्भावयव्यस्यगीताजायापत्याःसंप्रवादोब्रूचेन॥संप्रवादोरोमशायेनराज्ञोरेतेऋचोमन्यतेशाकपूणिः॥१७॥इंद्रेणजायापत्योश्चेतिहासंब्रूचेस्तस्मिन्मन्यतेशाकटायनः॥प्राहात्कतारोमशानामनाम्नाबृहस्पतिर्भावयव्यायराज्ञे॥१८॥२९॥ ॥इतिबृहद्देवतायांतृतीयोध्यायः॥

ततस्तदर्थंहरिवान्विदित्वाप्रियंसखायंस्वनयंदिदृक्षुः॥अभ्याजगामाशुशुचीसहायःप्रीत्यार्चयत्तंविधिनेवराजा॥११॥अभ्याजगामांगिरसीचतत्रबृहद्गातयोःसाचरणोबबंदे॥इंद्रःसखिवित्वादथतामुवाचोमाणितेसंतिनसंतिराज्ञि॥२०॥साबालभावादथतंजगादोपोपमेत्राक्रपगमृत्रेति॥तांपूर्वयासांत्यनृपःप्रहृष्टःसोन्वव्रजत्साथपतिंपतिव्रता॥२१॥अथाग्नेयेअग्निमित्कक्षीवंतंपंचेंद्राणिप्रतरंदेव्यगत्र॥युवंतमिंद्रापर्वतासहरक्षतौत्विंद्रमेनइहयास्कप्रधानं॥२२॥ऋक्षस्कतःपूर्वतवृधियज्ञोहिवस्कतौचेंद्रमाहुःप्रधानं॥ज्ञात्वावायोश्चाथपंचेंद्रवाय्वोरेकावायोरुत्तरंद्विप्रधानं॥२३॥१॥तत्रपंचवरुणमित्रेवादिवादिभ्यःकथिताभ्यःपदेहे॥हेहैपदेसंस्कृतेरोदसीचदेवाश्चा

र्धर्चेनविभक्तमन्यत्॥२४॥मैत्रावरुणंसक्षुमेतिसूक्तंप्रप्रपोष्णंवैश्वदेवंतृतीयं॥एतत्सूक्तंवैश्वदेवंतृतीयंदेवस्याबृहद्देवतेषु॥२५॥बहुशास्कवेषुसंत्यृचःपादाअर्धर्चाहैपदास्तेपदाश्च॥द्विप्रधानाअपिचैकप्रधानाबहुप्रधानाअपिवैश्वदेवाः॥२६॥वैश्वदेवीमैत्रावरुणीद्वितीयास्तिस्रोभिर्भ्यांततएंद्रीततोग्नेः॥मारुत्यैकाततएंद्राग्न्यनंतराद्यादस्यत्याच्चोत्तमास्तोतिदेवान्॥२७॥ऋषीनृषिर्वास्तोतिदृष्ट्यऊहमेवाथर्वाणस्तोतिशंसंजन्म॥तस्मादस्यांविप्रवदंतिकेचिद्द्राग्नीत्वेवनिपातभाजो॥२८॥२॥द्वावुचथ्यबृहस्पतिऋषिपुत्रौबभूवतुः॥आसीदुचथ्यभार्यातुममतानामभार्गवी॥२९॥तांकनीयांबृहस्पतिर्मैथुनायोपचक्रमे॥शुक्रस्योत्सर्गकालेतुगर्भस्तंप्रत्यषेधत॥३०॥इहास्मिन्पूर्वसंहृतोनकार्यःशुक्रसंकरः॥तद्शुक्रप्रतिषेधंतुनममर्षबृहस्पतिः॥३१॥सव्याजहारतं गर्भंतमस्त्वहीर्घमस्त्विति॥सचरीर्घतमानामबभूवर्षिरुचथ्यजः॥३२॥सजाभ्यसपदेवानूनकस्मादंधतांगतः॥स्तुतैर्वास्कृतंनेत्रेतोनंधोबभूवसः॥३३॥सवेदिषदृत्यस्तोत्रंतुर्भिर्जातवेदसं॥३॥मित्रंवयंहवामहेवरुणंसोमपीतये॥ईमाहिग्वग्नेःपराणिच॥३४॥सूक्तेतुमित्रावरुणौसूक्तेमित्रमितित्रिभिः॥मित्रंवयंहवामहेत्येतामाधेनवश्चरंतति॥३५॥अदितिंवाथवाप्यग्निंतथारूपंहिद

श्यते॥अग्निंमेनेदितिंत्वेवकुत्सेचेहचरेोनकः॥३६॥ऋषिरत्रप्रसंगादुदर्शनाद्दालुकीर्तये त्॥विष्णोर्नुकमितित्रीणिवैष्णावाणिपराण्यत॥३७॥प्रवश्वतिरभिर्क्रेग्भिरिंद्राविष्णूसहस्कृतो॥गृहाणिवावैष्णवानितावामित्यृचिकाश्रुति॥३८॥४॥जीर्णेतुदीर्घतमसंरिषन्ना॥स्तत्परिचारिणः॥दासावधानदीतोयेदृष्टिहीनमपाददुः॥३९॥तत्रैकस्मैतनोनामशस्त्रेणेनमयाहनत्॥शिरश्चांसाबुरश्चैवस्वयमेवन्यकृंतत॥४०॥अंगदेशसमीपेतुनद्यःसर्वाःसमुत्तिवदन्॥जनयामासचोत्थायकक्षीवत्प्रमुखानृषीन्॥४१॥५॥तुष्टावचैवसूक्ताभ्यामबोधीत्यग्निनाऋषिः॥मेतिद्यावापृथिव्योतुपराभ्यामेतदुत्तरं॥४२॥किमाभवंपरेमानेमध्यस्याश्वस्यसंस्तवः॥इमोतासइतित्वस्यानीयमानंप्रशंसति॥४३॥स्वयुध्यास्तत्रचैवात्रबहवःसंस्तुताहयाः॥नियुक्ताश्वानिफल्गाश्चप्रसंगादनुकीर्तिता॥४४॥संज्ञप्तवदसंज्ञप्तंभविष्यंचाहभूतवत्॥तस्यनामांसस्यसूनस्यचतुर्णांहविषस्तथा॥४५॥वासोधिवाससोध्यात्रयहिरण्यंचकीर्तितं॥गात्रश्लक्ष्णानांस्वधितेश्चप्रकीर्तनं॥४६॥सूक्तंयदस्यवामीयंवैश्वदेवंतदुच्यते॥प्रवातविविधास्वत्रदेवानांचात्रकीर्तनं॥४७॥अग्निस्तुवामःपलितोवाकर्भ्रातातुमध्यमः॥घृतहछस्तीयोत्रसप्तवैरूपमयःस्मृताः॥४८॥परास्तुकथयत्यग्नेयथावर्षतिपातिच॥अहोरात्रिनान्मासान्तृत्वंश्वपरिवर्तनं॥४९॥पंच-

Bhandarkar Oriental Research Institute

धात्रिविधाचैवयोढाहादशाधेवच॥संवत्सरंचक्रथञ्चपराभिःकीर्तयन्नृषिः॥५०॥७॥क्षेत्रज्ञानंचधेनुंचगौरींवाचंसरस्वतीं॥धर्मपूर्वकगोपंचसाध्यान्देवगणांस्तथा॥५१॥विविधानिचकर्माणित्वग्निवाकविवस्वतां॥विभूतिमग्नेवायोश्वजगतीस्थानजंगमे॥५२॥हरणंरश्मिभिश्चैवविसर्गःपुनरेवच॥कर्मानुकीर्तनंचात्रपर्जन्यानिविवस्वतां॥५३॥मातापुत्रौतुवाक्माणोमातावागितरःस्मृतः॥सरस्वंतमितिमाणोवाचंप्राहुःसरस्वतीं॥५४॥शरीरमिंद्रियेयुक्तंक्षेत्रमित्यभिधीयते॥वेदतत्प्राणएवैकस्तस्माक्षेत्रउच्यते॥५५॥८॥सूक्तमत्यृत्तवत्येतज्ज्ञानमेवंप्रशंसति॥मबाहवाकुलत्वाच्चततःसलिलमुच्यते॥५६॥मारुतेंद्रसंवादःकथेतिपरमंस्मृतः॥मरुतामथजन्मत्वेयेयुक्तागमाःसर्वाःसहात्मया॥५७॥एकादशीप्रथमाचमारुतस्यचउत्तरः॥समागच्छन्मरुद्भिस्तंचरन्योग्निर्वातकृतुः॥५८॥दृष्ट्वानुद्रावतानिंद्रस्तेवैरंभयोद्यवन्॥तेषामगस्त्यःसंवादंतपसावेदतत्वतः॥५९॥सतानभिजगामाथनिरुत्यैरंहविस्तरा॥मरुतश्चाभितुष्टावसूक्तैःस्तन्यितिपंचभिः॥६०॥महश्चिदितिचैवेंद्रंसहस्त्रमितिचैतया॥मिरुत्तंतंऋषिश्चैवेंद्रमरुद्भ्योहातुमिच्छति॥॥६१॥विज्ञायावेस्यतद्व्यमिंद्रोनेतितमब्रवीत्॥नश्वोनाग्यतनंह्यस्तिवेदकस्तद्यदुतं॥६२॥कस्यचित्वथसंसारेचित्तमेवधिन

ऋयति॥ किंन इत्यब्रवीदिंद्रमगस्त्योभ्रातरस्तव॥ ६३॥ मरुद्भिः संप्रकस्व्यस्यवधीर्मोचशातक्रतो॥ किंनोभ्रातरितिमिंद्रोमान्यमुपा
लभत॥ ६४॥ अगस्त्यस्त्वरमित्यस्यांकब्धमिंद्रश्नामथत्॥ प्राद्रात्संगमनंकृत्वातेभ्यएवचतद्रुविः॥ ६५॥ ९०॥ कृतेचकारसोमेचता
निंद्रःसोमयीथिनः॥ तस्माद्धिप्राग्नियातेनेंद्रेषुमरुतस्कृतान्॥ ६६॥ प्रीतात्मापुनरेवर्षिस्तांस्कृत्वावपुनः पृथक्॥ मरुतःप्रेतिसू
क्ताभ्यांइंद्रंयद्भिः परेस्कसः॥ ६७॥ ऋतुस्नाताऋषिर्भार्यालोपामुद्रांयज्ञस्थिनीं॥ उपजग्मेतुमारेभेरहःसंयोगकाम्यया॥ ६८॥
॥ ९१॥ ह्याभ्यांसाब्रवीद्गत्वाऋषीरितिचिकीर्षितं॥ रिरंस्कस्तामथागस्त्यउत्तराभ्यामतोषयत्॥ ६९॥ विदित्वातापसाःसर्वेतयोर्भा
वंरिरंसतोः॥ नत्वेनःकृतवानस्मिन्नत्याचार्युत्तमेजगे॥ ७०॥ प्रशास्यतंपरिषज्यकरुमूर्ध्यवतुः॥ स्मित्वेनमाहतुम्भोमोषनागो-
सीतिपुत्रक॥ ७१॥ ऋवीरजांसीतितत्तः सूक्तैःपंचभिरश्विनौ॥ आगस्त्यएवतुष्टावकतूरतिपरेणतु॥ ७२॥ द्यावापृथिव्यासूक्तेना
नाविम्वान्विवोकसः॥ पितुसन्नंसमित्धाध्योग्निमग्नेनयेतिच॥ ७३॥ बृहस्पतेरनर्वाणंकंकतोपनिषत्परं॥ अपात्पणानांसूर्यस्य
केचिदेतांस्कृतिंविदुः॥ ७४॥ इदृशंतदगस्त्यावाविषघ्नंविषशंकया॥ अदृष्टारव्योविश्वरूपःसूक्तस्यांत्योब्रवुश्चः॥ ७५॥ अस्तो

दृत्समदोग्निर्नेत्वंजातवेदासमाभियः॥ यज्ञेनाथर्वसमिशोग्निरतोग्निंसप्तभिर्हुवे॥ ७६॥ संकज्यतपसात्मानमेंद्रंविश्वन्महद्वपुः॥
अदृश्यतमुहूर्तनहिविचल्योन्निचेहच॥ ७७॥ तृमिंद्रमितिमत्वातुद्रित्योभीमपराक्रमो॥ धुनिश्चचुमुरिंश्चैवसायुधावधिषेततुः॥
॥ ७८॥ विदित्वासतयोर्भावमृषिःपापंचिकीर्षतोः॥ योजातइतिसूक्तेनकर्मण्येंद्राण्यकीर्तयत्॥ ७९॥ उक्तेषुकर्मस्वेंद्रेषुभीस्तावादु
विवेशह॥ इदमंतरमित्यक्तातांविंद्रस्तनिबर्हयत्॥ ८०॥ ९२॥ निहत्यतौगृत्समदंऋषिश्रेष्ठोभ्यभाषत॥ यथेदंमांसरयपइयप्रियत्वं
ह्यागतोसिमे॥ ८१॥ वरंगृहाणमत्तस्त्वमक्षय्यंचास्तुतेतपः॥ ब्रवस्तंमत्कवाचर्षिरस्माकंवदतांवर॥ ८२॥ तनूनामस्तुचारिष्टिर्वाक्चास्तु
हृद्यंगमा॥ स्तवीरारयिमंतश्चवयंत्वामिंद्रधीमहे॥ ८३॥ इंद्रत्वांचविजानीमोवयंह्यजनिजन्मनि॥ त्वंहृतश्चेषमेभावोमापगास्त्वंह्यस्य
तरः॥ ८४॥ तयेत्यस्तुतुराषाट्तुपाणेोजग्राहदक्षिणे॥ ऋषिश्चास्यसखित्वेनपाणिनापाणिमस्पृशत्॥ ८५॥ सहितोजग्मतुश्चैवंमहेंद्र
सदनंप्रति॥ तत्रैनमर्हयत्प्रीत्यास्वयमेवपुरंदरः॥ ८६॥ कर्मणाविधिदृष्टेनतमृषिंचाभ्यपूजयत्॥ संस्तुत्वाचपुनश्चैनमुवाचहरि
वाहनः॥ ८७॥ गृणन्मादयसेयस्मात्वमस्मादृषिसत्तम॥ तस्माद्गृत्समदोनामशौनहोत्रोभविष्यसि॥ ८८॥ ततोहादृग्भिःसूक्ते रुक

ष्वर्वेइंद्रऋधीत्यृषिः॥ दर्शसंस्कृतघन्नेवनत्रसब्रह्मणस्पतिं॥८९॥९५॥बृहस्पतिंतुतुष्टाव दृष्टलिंगाभिरेवच॥सतमभ्यभितुष्टावचतुर्भिरिरिउत्तरैः॥९०॥ गणानांत्विन्द्रमित्यस्यांमहेंद्राब्रह्मणस्पती॥ बृहस्पतिंप्रसंगाद्वाब्रह्मणस्पतिमेवच॥९१॥तुष्टावकर्मणेकेनप्रभावस्यांतरंद्वयोः॥ मित्रावरुणदृष्ट्वांशतुर्विजातभगार्यम्णां॥९२॥आदित्यानामिमाः सूक्तमिंद्वारुणमुच्यते॥वारुणीयोमहत्याद्याः स्वभायप्रणाशिनीः॥९३॥धृतव्रतावैश्वदेवमृतमेंइंपरंतुयत्॥ग्रहिक्रतुमितित्वस्यामिंद्रासोमोसहस्रुतो॥९४॥सरस्वतित्यभित्यस्मिन् अर्धर्चंमध्यमानुवाक्॥ बृहस्पतिंतुयोनस्कउत्तमामरुतांस्तुतिः॥९५॥अस्माकंवैश्वदेवंस्यात्सूक्ताद्वावस्यूचास्यत्सक्॥द्यावापृथिव्योस्त्वाष्टोषाथचेंद्रोपरेततः॥ हेहराकपिनीवात्योवट्सुग्वाद्यास्तथात्यया॥९६॥रोइंमारुतंतुपरमातेधारावराइति॥वामतस्कमृगंदृष्ट्वाविभ्येत्यृषिस्वयं॥९७॥सूक्तहिक्रतमितित्वस्यांतमेवास्तोत्रसादयन्॥अपान्नपादुपत्यत्रसूक्तः सूक्ततःपरे॥९८॥तुभ्यमित्यार्तवेसूक्तेसावित्राश्विनंपरं॥सोमापूषादितिश्चैवसोमापूष्णेत्ययासूक्ताः॥वायव्येचेंद्रवायवीपंचाथप्रउगास्तृचाः॥ ॥९९॥प्रेत्यक्रक्सोतिहविर्धानेअग्निरत्रनिपातभाक्॥ द्यावापृथिव्योद्यावेतिहविर्धानेततःपरे॥१००॥सूक्तंतुपुनरेवेछन्निंद्राभ्

त्वाकपिंजलः॥ ऋषेर्जिगमिवोराशांवबाशाऋजयदृषिणं॥१॥सतमार्षेणसंप्रेष्यचक्रुषापिरूपिणं॥पराभ्यामभितुष्टावसूक्ताभ्यांतुकनिक्रस्तु॥२॥मन्नाम्यगाथस्तपसाभ्यगच्छद्वृषाकपिंसचतेंद्रमान्॥सगाथिपुत्रस्तजगारसूक्तंसोमस्यमेस्याग्नेयंयत्परे च॥३॥वैश्वानरायतिसमित्समिद्धाद्यौर्हाग्नेयउत्तरेत्यत्रसूक्ते॥ द्यावापृथिव्योउषसोनिपाताआपोअरेवाःपितरश्चदेवः॥४॥आग्नेयेसूदृश्यंतेसूक्तासूक्तेवैश्वानरोबरुणोजातवेदाः॥स्तूयंतेकायमयत्रासूक्तिर्वानिपात्यथांश्चोपमार्थांश्चविद्यात्॥५॥राजर्षयोगृत्समदाबसिष्ठाभारद्वाजाःकुशिकोगोतमाश्च॥विश्वेश्विनावंगिरसोभृयोहितिर्भोजाःकण्वाभृगवोरोदसीदिशः॥६॥सावित्रसोम्याश्विनमारुतेथैंद्राग्नेयेरौद्रसौर्योषसेषु॥आशवंतसूक्तमध्येसूक्तासूक्तनव्याप्रतिदेवताः सूक्तभाजाः॥७॥९९॥अग्नेःसप्तदशाध्यायऊर्ध्वऊसुणऊतये॥येतेकण्वाऋचोयोप्यावं जंतित्रेतिपंचच॥८॥शेषाभ्योबहुयूपेभ्योवैश्वदेवीसृगष्टमी॥अस्यांत्याऽऽप्रश्वनीयोक्तापशुमेंद्राग्नमुच्यते ॥९॥अग्निसुषमंवैश्वदेवीरधिक्रामितिचैतया॥आग्नेईत्वग्नइंइतिपरावैश्वानरस्तृचः॥१०॥मयंतुमारुतश्चांत्योज्ञातधारंगुरुस्तवः॥ भवोवाजाऋतूंस्तोमिऋत्विजस्तोतिमेथत॥११॥पुरीष्यासइतित्वस्यांधिष्ण्याग्नीन्प्रशंसति॥ज्ञेयाश्चैवतुहोतारस्तेदेव्याश्चैवतच्चतु॥

॥१२॥२०॥त्रयोविंशतिरैंद्राणिदृक्छंनीतिपराण्यतः॥सूक्तेप्रेतितुनद्यश्चविश्वामित्रसमूहिरे॥१३॥पुरोहितसमिज्यार्थेकुशसम्मृद्यनूषिः॥विपाट्
छुतुद्योःसमेदंशमित्येतेउवाचह॥१४॥प्रवाहारक्तमृद्दृश्यंतेद्विवत्तबकुवदेकवत्॥अर्द्धत्यर्धचैयद्धेवानहीषय्येकवन्निते॥१५॥आद्येदृचेद्विवत्सा
र्थेविश्वामित्रवचःस्मृते:॥एतामिऋग्भिर्वानद्यऋषिंबकुवदूचिरे॥१६॥षष्ठाष्टम्याचतुर्थ्याचदशम्याचेतराऋचे:॥सप्तम्यामृचियष्ठ्यांचयोद्वे-
व्योपरिकीर्तितो॥१७॥२१॥नियातिनोतुतोज्ञेयोत्वेंद्रापर्वत्यगुत्तमे॥करोतिपुत्रिकानारीयथादुहितरंतथा॥१८॥तस्यांसिंचतिरेतोवात
ह्लासरितिकीर्तितं॥रिक्थस्यदुहितुर्हानंनेत्यृचिप्रतिषिध्यते॥१९॥तस्याश्चैवयवीयांसंभ्रातरंज्येष्ठवत्सुतं॥सहासम्मयमहायज्ञोद्वाक्ति
नागाधिसूनवे॥२०॥निगृहीतंबलाच्चैतःसोवसीदद्विचेतनः॥तस्याद्राक्षीत्तुसोरींवानाम्नावाचंससर्परीं॥२१॥सूर्यस्यायाद्विहारत्यदुस्ते
जसदृग्नयः॥कुशिकानांततःसावागमतिंतामयाहनत्॥२२॥२२॥उपेतिचारव्यांकुशिकाद्विश्वामित्रोबुधयत्॥लब्ध्वावाचंचहृष्टात्माता
नृषीन्सत्यपूजयत्॥२३॥ससर्परीरितिद्वाभ्यांऋग्भ्यांवाचंस्तुवन्स्वयं॥स्थिरावित्यनसोंगान्वनडुहंचगृहान्व्रजन्॥२४॥तन्वस्यवं
स्त्रीरंचगृहान्गच्छव्यरीदृदे॥पराश्वतस्रोयास्तत्रवशिष्ठेविण्यःस्मृताः॥२५॥विश्वामित्रेणयाःप्रोक्ताअभिन्नापादृतिस्मृताः॥विदे २१

विणःस्मृताविपाट्छुतुद्र्याख्यते॥२६॥२३॥यस्मिंस्तानश्रण्वंतिपदाचार्यकसमतं॥कीर्तनाच्छ्रवणाद्वापिमहाशोवश्वजायते॥
॥२७॥ज्ञातयोभिषतेमूधाकीर्तितेनगुणेनवा॥तेषांबालाःप्रमीयंतेतस्मात्तास्तुनकीर्तयेत्॥२८॥२४॥विश्वाश्वदेवांस्तुदावच्चतुर्भिरिम-
मित्यृषिः॥अश्विनोमित्रऋभवोधेनुर्मित्रइहेहवः॥२९॥वैश्वदेवीतिविज्ञेयामैत्रीमित्रायपंचतु॥ऐंद्राभवस्तूचस्तत्रार्भवस्तू[illegible]क्त
उत्तमः॥३०॥२५॥औषस्त्यादुत्तरास्तत्वेषट्पृथक्कृदेवतास्तृचाः॥ऐंद्रावरुणःप्रथमोबार्हस्पत्यस्तथापरः॥३१॥वैष्णसावित्रसौम्या-
श्वमैत्रावरुणउत्तमः॥तुष्टावजमदग्निश्चतेनदेवास्तादृधौ॥३२॥देवर्षिपितृपूजार्थंपयाचांत्राणियद्गुनः॥यस्यवैन्द्रेयनरूपेणारदृग्रहा
मर्क॥३३॥सोग्निंतुपंचदशभिरिंद्रोडशभिःपरैः॥ऋषिस्त्वामितितुष्टावसूक्तैरितितुगोतमः॥३४॥सभ्रातरमितित्वास्कृतिस्तूचग्नि
र्निपातभाक्॥वरुणेनाभिसंस्तो तीत्याकुरंतेनिपातनं॥३५॥लिंगोक्तदेवतेसूक्तेएकेप्रत्यग्निरेवतु॥ऋषिर्बोधइतिद्वाभ्यांस्तौतिसो
मकमेवतु॥३६॥२६॥तस्यैवाचाकथोर्थायपराभ्यामश्विनोस्कृतो॥अंजसानजनिष्येहंसुवाणंगर्भमेवतु॥३७॥अन्वगात्यदि-
तिःपुत्रमिदमात्महितेषिणी॥सजातमात्रोयुक्ष्वायऋषिमेवाजकावतु॥३८॥योधयन्वामदेवस्तंकृत्वात्मनिबलंतथा॥हिनानिदृग्रा

श्यश्वविजिग्येऽनेनभोजसा॥३९॥ सतंकइमभित्यस्यांविक्रीणंन्नृषिसंसदि॥स्वयंतेनाभिष्टावनकिरिंइतिगोतमः॥४०॥किमाङुतासी
तिचास्यांमन्युर्मधंपराणुदत्॥अथास्यरूपवीर्याणिधेर्यकर्माणितान्नृषिः॥४१॥२७॥विविधानिचकर्माणिज्ञानांसादितयेतथा॥अ
हमित्यात्मसंस्तावस्तूचेस्कुतिऋतस्यहि॥४२॥मस्कषविभ्योनवभिऋग्भिःश्येनस्यसंस्तवः॥पराभिस्त्वेवपंचर्चेसोमंइोचस्कृतः
सह॥४३॥सोमप्रधानमेतांतुकौष्टुकिर्मन्यतेस्कृतिं॥दिवश्चिदितिचैतेनतूचेनेंद्रेणसंस्कृतां॥४४॥उषसंमध्यमांमेनेत्वाचार्यःशा
कटायनः॥वामश्चिस्कृताश्वात्रभगःपूषेतिचार्यमा॥४५॥२८॥इंद्रस्यहरयोहयश्वाअग्नेरश्वस्कृरोहितः॥सूर्यस्यहरितश्चैववायो
र्नियुतश्चवच॥४६॥रासभोसहितोश्विभ्यामजःपूष्णश्चबाजिनः॥एषतोश्वास्कृमरुतांगावोरुण्यस्तथोधसः॥४७॥सवितुर्वाजि
नश्यावाविश्वरूपाबृहस्पतेः॥सहेतेदेवताभिस्कृस्तूयंतेऽस्यशोन्यथा॥४८॥आकधंवास्तिनंचापिस्कृतोयस्यहद्दश्यते॥तमेव
तस्कृतंविद्यात्तस्यात्मावृधाहिसः॥४९॥कनीनकास्कृन्नोषाध्यर्धशस्कृतिरुच्यते॥चत्वार्यतश्चविज्ञेयान्यग्रहाणिविदुधे॥
५०॥२९॥इतिबृहद्देवतायांचतुर्थोऽध्यायः॥४॥ ॥मेतिपंचार्भवंत्रीणिदाधिक्राणियराण्यतः॥ऋक्सावावृथिव्योस्तोतिदाधि-

क्राणांमरुत्वतुया॥५१॥परोरेरमुतोवाग्भिर्नोमघिश्वसुतास्त्वयः॥अग्निर्वायुश्चसूर्यश्चबृहस्पतिःशुचिषदित्युचि॥५२॥देवंद्रावरुण
सूक्तेततःस्त्रीण्याश्विनानिच॥अग्नेवायोविहीलेषुवाय्याःसप्तकीर्तिताः॥५३॥नवचैवेंद्रवाय्याइंद्रस्यशतेनषट्॥इदंक
थिनदेवयंयस्तस्तोमोतिमाहुचः॥५४॥स्तुतिरिंद्राबृहस्पत्योअस्यवक्ताऋचःस्मृताः॥सूक्तंतुबाहस्त्यमिदमित्योषसेपरं॥५५॥
पुरोधास्तुकर्मशंसइंद्राजोव्यतृचे॥५६॥९॥नसावित्रेदेतिकोवेश्वदेवंद्यावापृथिवीयेपरंतुयत्॥क्षेत्रस्यपतिक्षेत्रपत्यस्तृच
स्तुरुनंवहाःशुनंदेवीत्वगुन्नमा॥५७॥वायुःशुनःसूर्यएवाश्वसीरःशुनासीरावायुसूर्यावदंति॥शुनासीरेयास्कइंद्रेतुमनेसूर्यंद्योतम
न्यतेश॥कयूणिः॥५८॥शुनासीरोपंचम्यांतुस्तुतोतोदेतुसीतायेषडोरासमीच॥शुनंनःफालाःकृषिंस्तोतिपादशुनंकीनाशाःकृषि-
जीयान्मनुष्यान्॥५९॥स्तुतिःपादेवपर्जन्यस्तृतीयेत्यस्तृषिर्धनकमोजगाद॥कृषिंवास्तोतिसर्वेहिसूक्तंसमुद्रादित्यंदमेध्यमस्य॥६०॥
आदित्यंब्रुवेणाक्तंप्रादेशंवाग्नयेवाप्राज्यसूक्तेहृदे॥अथास्तुतिंवायदिवाघृतस्तुतिंगव्यमेकेसोर्यमेमहदंति॥६१॥२॥स्वर्भानुर्दृष्टसू
र्यस्यापहस्यतमोवयः॥सप्तविंशतिभिःसूक्तैरबोधीत्यग्निमस्तुवन्॥६२॥त्रैवृष्णस्त्वसदस्युश्चाश्वमेधऋणंचयः॥स्तूयमानाःपरी
ष्वास्युरत्रिषेनक्षत्रवित्क्षत्रवित्॥६३॥एष्वाकुस्त्यरुणोराजात्रैवृष्णोरथमास्थितः॥संजग्मेश्वरश्मिभ्यश्शोजानःपुरोहितः॥६४॥सब्रह्मणकुम

रस्यरथोगच्छिरोछिनत्॥एनस्वीत्यब्रवीच्चैवसजानेनंपुरोहितं॥६५॥सोथर्वांगिरथान्मंत्रान्दृष्ट्वासंजीव्यतंशिशुं॥क्रोधात्संत्य
ज्यराजानमन्यदेशंसमाश्रितः॥६६॥हरोप्यग्नेर्ननाशास्यतस्याप्रक्रमणाद्दृषेः॥अग्नेःप्रास्तानिहव्यानिनह्यपच्यतकानिचि
त्॥६७॥२॥ततःप्रव्यथितोराजासोभिगम्यप्रसाद्यतं॥आनीत्वासदृशंजानंपुनरेवपुरोदधे॥६८॥प्रसन्नोसदृशोन्वेच्छद्
रमग्नेर्नृपक्षये॥अविंदत्तपिशाचीत्वंजायातस्यचभूपतेः॥६९॥निषण्णःसतयासार्धमासंद्योकशिपावपि॥तामुपामंत्र
योचक्रेकमेतंनमितिल्लचा॥७०॥हरःकुमाररूपेणदृश्यतामभ्यभाषत॥विज्योतिषेतिचोक्तायांसहसाग्निरदज्वसत्॥७१
पिशाचीमदहत्तांसयत्रचोपविवेशसा॥४॥एषएवपरामृशोभालवीब्राह्मणोह्यृचः॥७२॥भवेदेवपरामर्शःसूक्तस्यास्य
व्यपक्षया॥भवंतिवाक्यान्येषांहिविधिदृष्टेनचोदिता॥७३॥दृश्यंतेब्राह्मणेमंत्राएकदेशेप्रदर्शिताः॥जामदग्न्यस्तथे
प्रस्तोकीयाश्चेतरेयके॥७४॥आप्यःसूक्तमिदंयतिपंचमंसूक्तमत्रतु॥एदमूग्वेभ्यदेवीवांयोचेद्राग्न्युपोत्तमं॥७५॥ऐंद्राणिद्वा
दशर्चीणीत्युशनात्वत्रसंस्तुतः॥उशनेतितुपादनसंहयद्वामनेनच॥७६॥इंद्राकुत्सेतिचैतस्यांकुत्सेनेंद्रस्तुतःसह॥यत्वासूर्येतिचार्ची २२
णांपंचर्चैकमंकीर्त्यते॥७७॥कोनुवांवैश्यदेवान्येकादशपराष्यतः॥७८॥मारुतानिदशप्रेतीत्यग्नीत्यृचितुसंस्तुता॥७९॥उपे
तिबार्हस्पत्यस्तृचोमारुत्युगुत्तरा॥तमुष्टुहीतिरोदीतुप्रस्कुत्तिरितिसृचिः॥८०॥इक्ष्वाकुस्तिःशाकपूणिःपर्जन्याग्नीतुगाल
वः॥यास्करुद्रपूषणंमनेस्तुतमिंद्रंतुशौनकः॥८१॥वैश्वानरंभागुरिरृतुमारुत्यसमाश्विनौ॥वायव्याध्वर्यवःसोमीदशेयं
द्वीपरातुया॥८२॥आवाचंमध्यमास्तोतितताेन्यातुबृहस्पतिं॥देवानांपत्नीरितितुदेवपत्न्याहरुस्तुताः॥८३॥९॥अयंचतु वे
र्णामितिचेंद्रवायूत्रिभिःस्तुतौवायवायाहिवायुं॥रथंतृचेरादसीरुद्यतेत्रयस्मात्स्तुतामरुतोरुद्रपत्न्याः॥८४॥आरुद्रासइतित्व
स्यांरुद्राणांसंस्तुतोगणः॥मरुतांतुगणस्येत्तन्नामरुद्भाइतिस्मृताः॥८५॥असावग्निरियंचोभावग्नीपार्थिवमध्यमौ॥अ
ग्नेमरुद्भिरित्यस्यांमरुद्भिःसहसंस्तुतौ॥८६॥राजर्षिरभवद्भिर्यारथवीतिरितिश्रुतः॥सयक्ष्यमाणोराजात्रिमभिगम्यप्रसा
द्यच॥८७॥आत्मानंकार्यमर्थंचरव्यापयन्मांजलिस्थितः॥आदृणीतर्षिमायेयमार्त्विज्यायार्चनानसं॥८८॥समपुत्रोभ्यगच्छत्तंरा
जानंयज्ञसिध्ये॥३यावाश्वश्वात्रिपुत्रस्यपुत्रःस्वस्त्यर्चनानसः॥८९॥सांगोपांगान्सर्ववेदान्यःपुत्राध्यापितोमुदा॥अर्चनानाः

सपुत्रोथगत्वानृपमया जयत्॥८९॥यज्ञेचवित्ततेपश्यत्राजपुत्रींयशस्विनीं॥स्नुषामेराजपुत्रीस्यादितिस्तस्यमनो
भवत्॥९०॥श्यावाश्वस्यचतस्यांवैसक्तमासीत्तदामनः॥संयु खमयाराजनितियाज्यंचसोब्रवीत्॥९१॥प्रत्याचष्ट
सतोराजासहसेमंन्यभार्यया॥अनृषिर्नैवजामाताकश्चिद्भवितुमर्हति॥९२॥प्रत्याख्यातऋषिस्तेनवृत्तेयज्ञेन्यघ
र्तत॥श्यावाश्वस्यतुकन्यायामनोनेवंन्यवर्तत॥९३॥ततस्तौतुविवर्त्याशुतावेतावभिजग्मतुः॥तरंतपुरुमीढोतु
राजानौवेददक्षिणौ॥९४॥ताभ्यांतुचक्रतुःपूजामृषिभ्यांनृपतिःस्वयं॥ऋषिपुत्रंमहिष्याश्चदर्शयामासतंनृपः॥
॥९५॥तरंतानुमतांचैवमदाद्धविधंवरं॥अजाविकंगवाश्वंचश्यावाश्वायशौयसी॥९६॥ददर्शसंस्थितान्यार्श्वे तु
न्यरूपानिवात्मनः॥समानवयसश्चैवमरुतोरुक्मवक्षसः॥९७॥तांस्तुल्यवयसोदृष्ट्वैववस्तुन्युरुषविग्रहात
श्यावाश्वोविस्मितोपृच्छत्केछेतिमरुत्सखा॥९८॥ततस्तुमरुतोदेवान्रुद्रसूनूनबुध्यत॥यईवरंतइत्याभिर्बुध्या
तुष्टवतांस्तथा॥९९॥अतिक्रामंहितमेनंहषिर्विपुलमात्मनः॥अत्रदृष्ट्वैवतुष्टवयाश्वेकेछेतिपृष्टवान्॥१००॥७

स्नुतास्तत्यातयाप्रीत्यागच्छंतःप्रश्निमातरः॥अवसुच्यस्ववक्षोभ्योरुक्मंतस्मैतदाददुः॥१॥मरुत्सुकृप्रयातेषुश्यावाश्व
स्तुमहायशाः॥रथवीतिर्दुहितरमगच्छन्मनसातदा॥२॥ससद्यऋषिरात्मानंप्रवक्ष्यन्नूरथवीतये॥एतंमेस्तोममिमं
प्रयोदोत्यै
रात्रीन्ययोजयेत्॥३॥रथवीतिंतपस्यंतंसंप्रेक्ष्यार्षेणचक्षुषा॥रम्योहमवतःपृष्ठएषक्षितीतिचाब्रवीत्॥४॥ऋषिर्नियोगमा
ज्ञायदेव्यारात्र्याप्रचोदिताः॥आदायकन्यांतांदाभ्यंउपेयायार्चनानसं॥५॥पादौतस्योपसंगृह्यस्थितःप्रह्वःकृतांजलिः॥रथवीति
रहंदाभ्यइतिनामशशंसच॥६॥मयासंगतिमिछंतंत्वांप्रत्याचक्षयत्पुरा॥तत्क्षमस्वनसस्तुस्तुमाचमेभगवन्क्रुधाः॥७॥ऋ
षेःपुत्रःस्वयमृषिःपितासिभगवन्नृषेः॥हंतप्रतिगृह्णेणमांस्नेषामित्येवमब्रवीत्॥८॥पाद्यार्घ्यमधुपर्कैश्चपूजयित्वास्वयंनृपः॥
शुल्कंमध्वृतंदत्वानुजज्ञेगृहानृप्रति॥९॥शार्ङ्गीयसीतरंतंचपुरुमीढंचपार्थिवं॥षड्भिःसनदितिस्तुत्वाजगामर्षिरपिक्षयं॥१०
ऋतेनमेत्रावरुणावन्येकादशपराणितु॥षळश्विनानिगर्भार्थेपंचचोपनिषत्कृतिः॥११॥सप्तरुद्रोपराधान्वैविफलेदारसंग्रहे
ऋषिंरुत्वाश्वमेधेनभारतेनेतिवेश्रुतिः॥१२॥तमष्टमेपराधेतुरक्षद्रौण्यांसपार्थिवः॥ऋषिंस्नेहविनिक्षिप्येस्कंत्रंरात्रौन्यधाव
यत्॥१३॥सोश्विनावितिसूक्तेनतुष्टौर्षिःशुशोस्पती॥तौतंतस्मात्समुधृत्यचक्रतुःसफलंपुनः॥१४॥तृचस्यस्येवगर्भार्थंस्वतप

DR BHAU LAD

स्तस्यगर्भवत्॥यथावातइतिज्ञेयस्त्विभ्यामितरेऋचौ॥९७॥महेउषस्येसावित्रेयुंजतेऽतिवैसुतः॥पर्जन्योबलितिस्मिन्पृथिवी
मध्यमानुभाकू॥९८॥वरुणंतुप्रसम्राजेइडाग्नेयेंडाग्नमुत्तरं॥विष्णुन्यगंपरंप्रेतिमारुतंसूक्तमुत्तरं॥९९॥श्रीसूक्तमाशीर्वादस्तु
श्रीपुत्राणांपराणितु॥तस्याद्यालक्ष्यपनुदमग्निस्तत्रनिपातभाक्॥१००॥प्रजावतिवपुत्रोवागर्भकर्मणिसंस्कृतौ॥नाना
रूपातथाश्विन्यःसंस्तवंतीतिसंस्कृताः॥१०१॥आशीर्वादेषुसंज्ञासूक्तकर्मसंस्थासूक्तदेवता॥निपातभाकूलिंगवाक्यापरीक्षेत्त
द्मंत्रवित्॥१०२॥मंत्रप्रयोगमंत्राणांप्रयोगेबलवत्तरः॥विधेस्तस्याःपरीक्षास्यामंत्रास्यूरपिधानिका॥१०३॥तस्मात्तेन
विसंवादोमंत्राणांतद्धतानितु॥गुणाभिधायनानिस्युःसंविज्ञानपदानितु॥मंत्रेषुगुणभूतेषुप्रधानेषुचकर्मसु॥प्रधान
गुणभूतास्यूर्देवताइतिगम्यते॥१०४॥त्रिंशावत्सरिकंसत्रंप्रजाकामाःप्रजापतेः॥अहरत्सहितःसाध्यैर्विश्वेर्देवैःसहतिच॥१०५
तत्रवागूदीक्षणीयायामाजगामाशरीरिणी॥तांदृष्ट्वायुगपत्तत्रकस्याथवरुणस्यच॥१०६॥शुक्रंचस्कंदतद्वायुरग्नौप्रास्ययद
दृच्छया॥ततोर्चिष्यांभृगुर्जज्ञेअंगारेष्वंगिराऋषिः॥१०७॥प्राजापतिस्तुतोदृष्ट्वादृष्ट्वावागभ्यभाषत॥आप्यामृषिस्तृतीयापिभ
वेदत्रैवमेस्ततः॥१०८॥प्रजापतिस्तथेत्युक्तोभाषमाणंतुभारती॥ऋषिरत्रिस्ततोजज्ञेसूर्यानलसमद्युतिः॥१०९॥योंकारेभ्यऋषि

र्जज्ञेतस्यपुत्रोबृहस्पतिः॥बृहस्पतेर्भरद्वाजोविदथीतियदुच्यते॥११०॥मरुत्स्वसि गुरोर्यश्चसएवांगिरसोनपात्॥ससपुत्रस्यतस्यैत
न्मंडलंषष्ठमुच्यते॥१११॥[illegible]त्वंयग्नइतितत्रादावाग्नेयानित्रयोदश॥सूक्तानित्रीणिमूर्धानमग्नंवैश्वानरस्यतु
॥११२॥एकान्नविंतिश्चैवपिबेत्यंद्राण्यतःपरं॥अग्नेसक्षेषदित्यस्यंदेवौयोतुनिपातितौ॥११३॥प्रतंयेनूमइत्येतवैश्वदेव्याबृचौ
तुते॥ऋद्वितीयापदंचात्यमेंद्रंवेतिगवांस्तुतिः॥११४॥आसत्वाणासइत्यस्यांवायुरिंद्रश्चसस्तुतौ॥यआनयदितत्वस्यतृचोधी
तिकृद्बुरुतिः॥११५॥पितरःस्तातिशंयुश्चतृचस्यांतेपदेस्वयं॥स्वादुष्किलयमितितुसोम्यःपंचर्चउत्तरः॥११६॥अगव्यूतिस्तोतिदेवा
नपादोभूमिमथोत्तरः॥बृहस्पतिंस्तृतीयस्तुविंद्रमेवोत्तरंपदं॥११७॥वनस्पतेवीड्वंगःपरंयत्तदाचार्याभावदंतिवदंति॥ऋचस्तुति
स्यस्तुरथाभिमर्शनाऽपेतितस्यादुंदुभेःसरूपवोत्त॥११८॥समश्वपर्णइतिचामेंद्रंदशादितोग्नेस्तृणपाणिकस्य॥आदित्यावामरुतः
पृश्निसूक्तप्रगाथस्यत्रबहुदेवतोत्थः॥११९॥आमापूषन्नितिपोष्णश्चतस्रःस्तृचःपरामरुतःपृश्निसूक्ते॥आदित्यावामरुतएववास्या
दित्यायुभूकीर्तितपृश्नयोवा॥१२०॥स्तुषसूक्तानिचत्वारिवैश्वदेवान्यतःपरं॥द्वितीयाग्नेचतुर्थीचवायुपंचम्यथाश्विनौ॥४८॥स्तो
त्यृक्तुसप्तमीवाचमत्रपूषणमष्टमी॥त्वष्टारंनवमीरुद्रंभुवनस्यस्थथोत्तरे॥४९॥मारुत्योयोरजायीतिविष्णुमेवजगाऋषिः॥अहिर्बु

र्कसावित्रीरोदस्याग्नेयुताश्विनौ॥४२॥अग्नीपर्जन्यवनयोःसूर्यावोदुत्यदित्यृचौ॥वयंचत्वारिपोष्णानित्येंद्रापोष्णस्यचोत्तरं॥४३॥ऐं
द्राग्नंप्रनुवोचेतीयसारस्वतंस्मृषे॥आश्विनंचोषसंचैवमारुतंतुवएुर्न्निति॥४४॥मैत्रावरुणमेवैकंविश्वेषांवःसतामिति॥श्रुष्टीति
चैंद्रावरुणंसमैंद्रावैष्णवंपरं॥४५॥द्यावापृथिव्योसवितेंद्रासोमोबृहस्पतिः॥पृथक्पृथक्परैःसूक्तैःसोमारुद्रेतिसंस्तुता॥४६॥
अभ्यावर्तीचायमानःप्रस्तोकश्चैवसर्ज्जयः॥अभिजग्मतुर्भरद्वाजंजित्वावारिशिरंवयुधि॥४७॥अभिगम्याचतुस्तोतंप्रसा
धारव्यायनामनि॥युधिवारिशिरंवैब्रह्मन्नावांविद्धिविनिर्जितौ॥४८॥भवस्वंराहितावावांक्षत्रबंधुंजयेवहि॥क्षत्रंहितदविज्ञेयं
ब्रह्मयत्सातिन्नाश्वतं॥४९॥ऋषिस्तोतुस्तथेत्युक्त्वापायुंपुत्रमभाषत॥अधर्षणीयोद्याजूणाकुरुष्वतोनृपावितिं॥५०॥पितरंस
तथेत्युक्त्वायुधोपकरणंतयोः॥जीमूतस्यवसूक्तेनपृथक्केनान्यमंत्रयत्॥५१॥प्रथमात्वस्यसूक्तस्यद्याक्षारंस्तोतिवर्मिणं॥धनु-
षश्चद्वितीयातुतृतीयाज्याभिमंत्रिणी॥५२॥स्तोत्यृगार्त्नीचतुर्थीतुइषुधिस्तोतिपंचमी॥अथैनसारथिंषष्ठ्यारश्मयोधनसं-
स्तुताः॥५३॥इषुंचैकादशीस्तोतिद्वादशीकवचस्तुतिः॥त्रयोदशीकशास्तोतिहस्तत्राणंचतुर्दशी॥५५॥प्रथमेपंचदश्यास्तुपाद
द्विग्भ्यइषुस्तुतः॥अथामुरुर्द्वितीयेतुअथैनंवारुणंपरे॥५५॥शाक्वश्याश्वस्यसूक्तस्यधनुर्मुक्तइषुस्तुतः॥सप्तदश्यांतयुर्भादः २६
अश्वांस्तुसप्तमीस्तोत्यायुधागारमष्टमी॥नवमीरथगोपांस्तुदशमीरणदेवताः॥ ८४॥२

कवचस्यतुवध्यतः॥५७॥स्तुतिरष्टादशीज्ञेयायुयुत्सोस्तुतिरुत्तमा॥आशाचोक्तेतत्तमेदेयुषिरात्मनआशिषः॥५८॥सूक्तेनानेनतुस्तुत्वा
संग्रामांगान्यृषिस्तयोः॥ततःप्रस्थापयामासपुनर्वारिशिरंवाजित्वाततोभ्यावर्तिसाञ्जयो॥भारद्वाजायगुरवे
ददतुर्विविधंवसु॥६०॥भरद्वाजश्वगाग्यश्चदृष्ट्वाविंद्रेणवैपथि॥द्यावाप्रस्तोकइत्याभिर्दानंतद्वैशंसतुः॥६१॥प्रसंगात्त्विहयाःसूक्तंदेव
ताःपरिकीर्तिताः॥ताण्वसूक्तभाजस्तुमेनेरार्थीतरस्तुता॥६२॥भ्रात्रापत्यामरीचिर्हिमारीचिःकश्यपोमुनिः॥तस्यदेव्याभवज्जायादाक्षाय
ण्यास्त्रयोदश॥६३॥तासुदेवासुराश्चैवगंधर्वोरगराक्षसाः॥वयांसिचपिशाचाश्चवाजिरेन्याश्चजातयः॥६४॥तत्रैकास्तिदितिर्देवीहृद्दशेज्ञ
नयत्सुतान्॥हृद्दंतस्यास्तुतज्ज्ञेमित्रश्चवरुणःसह॥६५॥तयोरादित्ययोःसत्रेदृष्ट्वाप्सरसमुर्वशीं॥रेतश्चस्कंदतत्कुंभेन्यपतद्वासतीरिव
॥६६॥तेनेयतुर्मुहूर्तेनवीर्यवंतौतपस्विनौ॥अगस्त्यश्चवसिष्ठश्चतत्रर्षीसंबभूवतुः॥६७॥उदयायततोगस्त्यःशम्यामात्रोमहायशाः॥मा
नेनसंमितायस्मात्तस्मान्मान्यइहोच्यते॥६८॥यदाकुंभादृषिर्जातःकुंभेनापिहिमायते॥कुंभइत्यपिधानंतुपरिमाणस्यलक्षणं॥६९॥
ततोप्युगृह्यमाणास्तुवसिष्ठःपुष्करस्थितः॥सर्वत्रपुष्करेतत्रविश्वेदेवाअधारयन्॥७०॥उथायसलिलात्तस्मादथतेनमहर्षयः॥नामास्य

गुणतोजज्ञेवसतेःश्रेष्ठ्यकर्मणः॥७१॥अदृश्यमृषिभिर्हींद्रंसोपश्यत्तापसापुरा॥सोमभागानथोतस्मैप्रोवाचहरिवाहनः॥७२॥वसिष्ठाश्व
वसिष्ठाश्वब्राह्मणाब्रह्मकर्मणि॥सर्वकर्मक्रयज्ञेषुदक्षिणीयतमास्तथा॥७३॥तस्माद्येचापिवासिष्ठासहस्यास्युस्तुकर्हिचित्॥अहं
येदृक्षिणाभिस्तान्नूनालुवेर्यांश्रुतिस्त्वयं॥७४॥ऋषिरुक्तेमंत्रावरुणीसूक्तैःषोडशाभिःपरैः॥त्वष्टावाग्निमितित्वग्निंम्यस्तत्वजुषस्व
नः॥७५॥प्राग्नयेथप्रसम्राजोहितीयंप्राग्नयेतृचं॥वैश्वानरीयाण्येतानिवैहेंद्राणिपराण्यतः॥७६॥दशपंचचसूक्तानिनिपातोमरु
तांस्तुति॥नकिःसुदासइत्यस्यादानंपंजवनस्यतु॥७७॥वसिष्ठेनचतुर्भिस्तुहैनसुरितिकीर्तितं॥संवादःसूक्तमेइंद्वाभ्वित्यंचस्तुप्रच
क्षते॥७८॥वसिष्ठागस्त्ययोरत्रकीर्त्यतेतनयैःसह॥इंद्रेणचैवसंवादोमहिमाजन्मकर्मच॥७९॥पराणिप्रतिचत्वारिवैश्वदेवानितत्रतु
॥८०॥स्तोत्यगन्नामहिंतत्रमानोहिष्वं मवच॥उदुष्यसवितुःसूक्तंशंनोवाजिनदेवत॥८१॥ध्रुवोवार्धक्षेभ्यभागोत्रभगसुग्न इतिश्रुतः॥८२॥
पादश्चवृतीयोत्रपंचम्यामहिदेवतः॥वैश्वदेवानिपंचोर्ध्वःपंचवाभगदेवतः॥८३॥प्रातर्जितमुषस्यांत्याद्रुंस्तोत्याशिरेवचा॥एकंतुप्रा
तरित्यस्याभगमेवप्रचक्षते॥८४॥आदावंतेतुसूक्तेषुयःकीर्त्यतिप्रसंगतः॥सूक्तेष्विमेदेवतास्वन्याअन्यास्त्वत्रभवंतिच॥८५॥सोकाकू २७

यत्साहचर्याद्वासंस्तवा दथवापुनः॥गणस्थानाद्वृक्तितोवाकीर्त्यतेन्यास्तुदेवताः॥८६॥द्यधिक्रमथसावित्रोरोइमित्यानुपूर्वशः॥द्यधिक्रे
मथमायरुदेवताःपरिकीर्तिताः॥८७॥ताश्चेयाआपआप्यंस्यादार्भवःप्रथमस्यचः॥उत्तमावैश्वदेवीवाआर्भवीवानिगद्यते॥८८॥वैश्व
देवेतथाशस्त्रेआर्भवंशास्यतेहितत्॥दशमेन्हिसमरुतामुद्ज्यैष्ठाअपास्तुतिः॥८९॥इतिबृहद्देवतायांपंचमोध्यायः॥५॥
आमामितितुसूक्तेनप्रत्यृचंदेवतास्मृताः॥तृचावादित्यदेवत्योरोदस्योःप्रतियस्मृचः॥९०॥यास्तोष्यत्याश्वतस्रस्तुजेष्ठोप्रत्यापि
नीस्मृताः॥परंचत्वारिसूक्तानिमारुतानिकइंमिति॥९१॥तेषांतुपितरंदेवंत्र्यंबकंस्तोत्यृगुत्तमा॥स्तुतोनोमित्रावरुणासूक्तेयदि
तिस्मृतिः॥९२॥अश्विनातुपरेदेवावष्टभिःप्रतिवामिति॥यदद्यैकाल्पर्यस्तिस्रश्चहेतीत्यथपंचमाः॥९३॥सोर्यस्तच्चक्षुरितितुगायि
तच्चक्षुर्देवता॥उषास्तुसप्तभिर्व्यूषाःसूक्तान्येभिःपराणितु॥९४॥चत्वारीडावरुणेतिइंडावरुणयोस्तुतिः॥वरुणस्यगृहान्गत्वोवसिष्ठस्व
प्रआचरत्॥९५॥प्रतिवेशाथतंत्वश्चानदन्नभ्यधावत॥सतंप्रस्थापयामासजनमन्यंचवारुणं॥९६॥ततस्तुवरुणोराजास्वेःपाशैः
प्रत्यबध्यत॥सबध्यःपितरंसूनुश्चतुर्भिरितउत्तरैः॥९७॥अभित्तुष्टवधीरेतिसुमोचैनंततःपिता॥ध्रुवासुखेतिचोक्तायांपाशाअस्मात्स

मोचिरे ॥९७॥ पराणि त्रीणि सूक्तानि वायव्यानि प्रचक्षते ॥ अत्रतास्त्वेंद्रवायव्याः स्तुतोयासुद्विषस्तुतिः ॥९८॥ ऐंद्राग्नेऽरुचिमित्येते प्रतिसारस्वतेपरे ॥ स्तनश्चैवसरस्वांस्तुजनीयंतश्चतिस्तृणिः ॥९९॥ राजावर्षसहस्रायदीक्षिष्यन्नाहुषःपुरा ॥ चचारैकरथेनेमांभ्रुवंतार्याःसमुद्रगाः ॥१००॥ यष्ट्येवहस्थभागान्मेहृदशोवाथवैकशः ॥ प्रत्यूचुस्तंनृपनयःस्वल्पधीयाःकथंवयं ॥१॥ वहेमभागांसर्वांस्तेसत्रे नू वार्षसहस्रिके ॥ सरस्वतीप्रपद्यस्वसात्वावस्यतिनाहुषः ॥२॥ तथेत्युक्काजगामाशुआपगांससरस्वतीं ॥ प्रतिजग्राहसाचैनंपयःसर्पिश्चदुह्यति ॥३॥ एतदत्यद्भुतंकर्मसरस्त्यानृपंप्रति ॥ वारुणिःकीर्तयामासप्रथमस्यद्वितीयया ॥४॥ यज्ञोवाहस्पत्यमेंद्रवैष्णवेतुपरेततः ॥ ऊरुमेंद्रश्चतिस्रश्चपार्जन्यतिस्रऊत्तरे ॥५॥ स्तोतेंद्रंप्रथमात्रत्रद्वितीयाधाबृहस्पतिं ॥ तृतीयानवमीचैवस्तोतेंद्राबृहस्पती ॥६॥ संवत्सरेतुमांडूकमैंद्रासामपरंतुयत् ॥ ऋषिर्दशरथोक्षोघ्नंपुत्रशोकपरिप्लुतः ॥७॥ हतेपुत्रशतेतस्मिन्सोदशरथःसुखितस्तदा ॥ येषकशसमृक्सोम्याआग्नेर्यात्ततऊत्तरा ॥८॥ एकदशीचैश्वदेवीसोम्यास्तस्याःपराङ्ऋचः ॥ यदिचाहमृगाग्नेय्येंद्रीयोमेतितुस्मृता ॥९॥ गार्ष्णीप्रयाजिगार्तातिविष्टंध्यंतुमारुती ॥ प्रवर्तयेतिपंचैव्यऐंद्रासोमीत्वगुत्तमा ॥९०॥ ऋषिस्त्वाशिपआशास्तेमानोरक्षइतित्व- २९

चि ॥ दिविचैवपृथिव्यांचतथापाकृतमात्मनः ॥९१॥ उलूकयातुजग्रेतात्रानारूपाणिशाचरान् ॥ पंचदश्यांतुसूक्तस्याअष्टम्यांचैववारुणिः दुःखशोकपरीतात्माशापंतेविललापह ॥ हतेपुत्रशतेतस्मिन्यसिष्ठादरियंतप्रभो ॥९२॥ रक्षोभूतेनशापात्तु सदारेनेतिवैश्रुतिः ॥ कल्माश्चैवप्रगाथश्चघोरपुत्रोभूवैवतुः ॥९४॥ गुरुणातावनुज्ञातावुषतुःसहितौवने ॥ वसतोस्तुतयोस्तत्रकण्वपत्न्यांशिरस्यपत् ॥९५॥ रुक्मा कनीयान्कण्वस्यतंगेनान्ववुध्यत ॥ शमुकामस्तुतंकण्वःक्रुधःपापाशिशाकया ॥९६॥ बोध्यायामासपादेनदिधृक्षन्निवतेजसा ॥ विदित्वातस्यतंभावंप्रगाथःप्राजलिःस्थितः ॥९७॥ मातृत्वेचपितृत्वेचवरयामासतावुभौ ॥ सघोरोवाथकाण्वावंशजैर्बहुभिःसह ॥९८ ददर्शान्यैश्चसहितऋषिर्मंडलमष्टमे ॥ माचिदेद्रान्यचत्वार्यन्वस्यस्थूरमित्यृचौ ॥९९॥ तुष्टादागिरसीनारीवसंतंराज्यवर्तीपतिं ॥ स्त्रियंसंतंपुमांसंतमासंगस्तुतवानृषिः ॥२०॥ स्वस्त्यादानंस्तुहीत्यृग्भिश्चतुर्भिःपरिकीर्तितं ॥ शिक्षेत्तृग्भ्यांतुकास्यस्यविधिदोःपरिकीर्तितं ॥२१॥ पाकस्थामरुभोजस्यचतुर्भीयमितिं[illegible]तं ॥ पोष्णाप्रतिप्रगाथोद्वामन्यतशाकटायनः ॥२२॥ ऐंद्रमेवाथपूर्वंतुगालवःपोष्णमुत्तरं ॥ ऐंद्राणामथसूक्तानामुत्तमस्यात्तमेतृचे ॥२३॥ दानंराज्ञःकुरंगस्यस्थूलंराधइतिस्तुतं ॥ दूरादित्याश्विनेसूक्तेस

सप्तविंशतमायथा॥२४॥ इत्यर्धर्चोद्युश्चांत्यः कशोर्दानस्तवस्मृतः॥महानेंद्रंमहत्यामग्निर्वैश्वानरःस्तुतः॥२५॥मन्यतेशाकपूणिरुतु
भार्यांश्वश्चैवमुद्गलः॥तृचेतुशतमित्यस्मिन्दानंतेरिंदिरंस्मृतं॥२६॥परंतुमारुतंप्रेत्यानस्तीर्ण्यानानिच॥त्वमाग्नेययइंद्रेति
षर्चेंद्राण्युत्तमस्यतु॥२७॥उपोत्तमायामर्धर्चेदेवोवास्तोष्पतिस्तुतः॥इदमादित्यदेवत्यंतिस्रुभिःस्वदितिरुक्ता॥२८॥ष ष्ठांचतु-
र्थ्यांसप्तम्यांमुतेत्याश्विन्मृगष्टमी॥स्तुताशमितिपंचस्वग्निसूर्यानिलास्त्रयः॥२९॥वरुणार्यममित्राणांप्रगाथार्यमितिस्तदा॥
आग्नेयेस्तुतीराजर्षेस्त्रसदस्योरदादिति॥३०॥आगंतमारुतंसूक्तंवयमित्येंद्रमुत्तरं॥काण्वस्यसोभरश्वेवयजतोवंशजैःसह॥३१
कुरुक्षेत्रेयवाजक्षुद्रवींपिविविधानिच॥आरुंचसोभितुष्टोदंचित्रंसरस्वती॥३२॥संस्तुतोदेवयचित्रंऋषयेतुगवांददौ॥अयुता
नांसहस्रंवैविजयाहस्तुवन्नृषिः॥३३॥ऋषिंचावाचदृष्टासानाहमर्हामृषेःस्तुतिं॥नियंग्योनोसमुत्स्नोदेवत्रोरुतुमहसि॥
॥३४॥तंमत्ययापुनश्चास्तोदोस्यंसूक्तेनचाश्विनो॥इंकिष्वेयेतदाग्नेयंसरवायश्वेइमुत्तरं॥३५॥ ------ स्तुत्वाचित्रंसू-
क्तैःपरैःस्त्रिभिः॥अश्विनावग्निमिंद्रंचाभितुष्टावदेवताः॥३६॥यथावरोरुषामणइत्युक्तमस्तोषसंसूचः॥अष्टोतुसहितास्तंतदेव

तांविशादुर्वशं॥३७॥उषाश्चेंद्रश्चसोमश्चाग्निःसूर्यांबृहस्पतिः॥अंगिराःसरमाचेवतावामित्युत्तरंस्मृतं॥३८॥आदोमेत्राचरुण्यस्तुनवद्वा
दशांतरा॥वैश्वदेव्यावरूत्राजायत्रादादृषयेवसु॥३९॥कीर्तितंतुतृचेत्वस्मिन्नृज्रमुक्षण्यायनं॥आश्विनंतुयुवोरुषुवायव्याउत्तरास्तुया
॥४०॥यंसरण्यूमनुर्नामलेभेपुत्रंविवस्वतः॥वैश्वदेवानिपंचैतान्यग्निरुक्थेजगादसः॥४१॥बभ्रुरेकइतित्वैतास्त्रिगतोद्विपदादश॥स्तु
यंतेदेवताह्यासुकर्मभिःस्वैःपृथक्पृथक्॥४२॥स्तुतःकर्मगुणैःस्वैस्वैर्देवतायत्रतत्रतु॥पृथक्मंस्तुतिनामवैश्वदेवंतदेवतु॥४३॥तासां
बभ्रुरितित्वाद्यासोम्याग्नेयीत्वदुत्तरा॥त्वाष्ट्रीचेंद्रीचरौद्रीचपौष्णीवैष्णव्यृगातिनि॥४४॥नवमीमैत्रावरुणीत्वदृशाम्याश्वस्तवः॥यज
मानप्रसंगाच्चयइत्यत्रत्रयीस्तुता॥४५॥सूक्तानिप्रकृतानीतित्रीण्येंद्राणिपराण्यसः॥९५॥जयइत्याहतस्यांतुस्त्रीलिंगेनेंद्रमब्रवीत्॥४६॥
सहितांकामयामासदानवींपाकशासनः॥ज्येष्ठास्वसारंपुंसश्चतथैवयुवकाम्यया॥४७॥अग्निनेत्याश्विनंसूक्तमेंद्रसूक्तेपरेततः॥एका
ग्नपरमाग्नेयमैत्राग्नंवारुणंपरे॥४८॥उत्तरेवारुणेत्वंत्यआवामित्याश्विनस्तुचः॥सूक्तेइमेसमाग्नेयेताभ्यामेंद्रेतिचोत्तरे॥४९॥वशाया
स्त्यायत्प्रादात्कानीनस्तुप्रथुश्रवाः॥तदत्रसंस्तुतंदानमासइत्यवमादिभिः॥९७॥आनःप्रगाथोवायव्यःसूक्तस्योपोत्तमाचया॥स्तुतानव

म्यात्राहतिमहीत्यादित्यदेवते॥५३॥अंत्याःपंचोषसेपित्र्यः सौम्यं स्यादेरितिस्मृतं॥पराण्यष्टौतुसूक्तानिऋषीणांतिग्मतेजसां॥५४॥ऐंद्रा
ण्यत्रतुषड्विंशःप्रगाथोबृहदेवतः॥ऋगंत्याग्नेरचेत्याग्निःसूर्यमंत्यपदाजगौ॥५५॥प्रस्कण्वश्चर्षभश्चत्रादायद्वस्तुकिंचन॥भूरीदि
तितुसूक्ताभ्यामरिवस्तेत्रिहसंस्तुतं॥५४॥एंद्राण्युभयमित्यत्रषळग्नेयात्पराणितु॥निपातमाहुर्देवानांदातामइतिभागुरिः॥५५॥
ऋचंयास्कस्तुचंत्वेतंमन्यतेवैश्वदेवतं॥आदित्यदेवतंसूक्तंत्वान्वित्यत्रपरंतुयत्॥५६॥उतेतिमातात्रैषांवृश्चनाभिष्टुताहिति॥
मातृत्वादिभिसंबंधात्स्तूयेतेषांस्तुतौस्तुतौ॥५७॥एंद्राण्यात्वारथंत्रीणिस्तोत्यूचोनुपमेतिषट्॥ऋक्षाश्वमेधयोरत्रपंचदानस्तुतिःपरा
॥५८॥अपादिंद्रश्चचाग्नेश्चविश्वेषांचैवसंस्तवः॥द्वयस्यप्रथमोर्ध्वर्चःशेषावरुणदेवतः॥५९॥त्वमाग्नेयेथवासूक्तमुत्तरंहविषांस्तुतिः॥
पयःपश्चौषधीनांचतथारूपंहिदृश्यते॥६०॥उदित्याश्चिनमाग्नेयेपरेसूक्तेविशोविशः॥ऋग्भ्यामहमितिद्वाभ्यांस्तोत्यात्मानमृषिस्वयं॥
६१॥परयापरुष्णीमिंद्रेचत्रिभिःसूक्तैरिमंविति॥अयंकुलुरिदंसौम्यत्रीण्येंद्राणिपराण्यतः॥६२॥नहीतितेषांप्रथमंवैश्वदेव्यृगावद
धतूंदेवानामितिदेवानांश्रेष्ठमाग्नेयमुत्तरं॥६३॥त्रीण्यश्विनान्यामइत्येंद्राणितमितीतिच॥अयालात्रिसुतात्वासीत्कन्यात्वग्दोषिणी

DR BHAU DAJI

पुरा॥६४॥तामिंद्रश्चकमेदृष्ट्वाविजनेपितुराश्रमे॥तपसाबुबुधेसातुसर्वमिंद्रचिकीर्षितं॥६५॥सासुषावमुखेसोमंपपावेंद्रस्तुतन्मुखात्
अपूपांश्चैवसक्तूंश्चभक्षयित्वासतद्गृहात्॥६६॥उदकुंभंसमादायापामर्थेजगामसा॥ऋग्भिस्तुष्टावसाचैनंजगादैनंतृचेनतु॥६७॥स्तो
मामनवद्यांगीकुरुमांत्वाकरूत्वचं॥रथंयिद्रेणतामिंद्रःशकटस्ययुगस्यच॥६८॥प्रक्षिप्यनिम्बकर्षत्रिःस्तुत्वकृसातुततोभवत्॥तस्यास्तग
हृतायापूर्वोसारात्यकोभवत्॥६९॥उत्तरात्वभवद्भोधाकरूत्वासस्त्वगुत्तमा॥इतिहासमिदंसूक्तंत्वाहतुर्यास्कभास्करी॥७०॥कन्येतुरोनक
स्त्वेंद्रंपातमित्युत्तरेचये॥मारुतंगोःपरंसूक्तंत्वातेंद्राणिपराणिषट्॥७१॥अपक्रम्यतुदेवेभ्यःसोमोवृत्रभयार्दितः॥नदीमंशुमतींनाम्नाभ्य
तिष्ठद्रुरुन्प्रति॥७२॥तंबृहस्पतिनेकेनाप्यभ्ययाद्वृत्रहासह॥योत्स्यमानंसमंद्दृष्टेमरुद्भिर्विविधायुधैः॥७३॥दृष्ट्वातानायतःसोमःस्वबलेन
व्यवस्थितः॥मन्यानोवृत्रमायांतंजिघांसुमरिसेनया॥७४॥व्यवस्थितंधनुष्मंतंतमुवाचबृहस्पतिः॥मरुत्पतिरयंसोमोहिदेवान्पुनर्वि
भो॥७५॥सोग्रवीन्नेतितंराक्षःस्वर्गएवबलाद्बली॥इयायदेवानादायतंपपुर्विधिवत्सुराः॥७६॥जघ्नुःपीत्वाचदेवानांसमरेनवतीर्नव॥त
देतदवइत्यस्मिंस्तृचेसर्वंनिगद्यते॥७७॥तृचस्यदेवतात्वेताइंद्रमेवाहशौनकः॥तृचेनेंद्रमपश्यंतेनेमायमितिभार्गवः॥७८॥तुष्टावेंद्रो

पराभ्यं तु जयमस्मीतिमामिति ॥ ऋषिस्तं दृष्ट्वास्तुवतोविश्वेत्तातइतिब्रुवते ॥ ७९ ॥ विविधानि च कर्माणि दानमैड्वंशंसति ॥ मनोजवस्तुसोप
र्णीसमुद्रेवज्रसंस्तवः ॥ ८० ॥ वाचंसर्वगतांदेवींस्तौतियद्वागितिद्वये ॥ त्रीन्लोकान्भितप्यैयान्वृत्रस्तस्थौ यात्विषा ८१ ॥ तंनाशकद्धंतुमि
द्रोविष्णुमभ्येत्यसोब्रवीत् ॥ वृत्रंहनिष्येतिष्ठस्वविक्रम्यो ममांतिके ॥ ८२ ॥ उद्यतश्चैववज्रस्यद्यौर्दातुममांतरं ॥ तथेतिविष्णुस्तच्चक्रेद्यौश्च
स्यविवरंददौ ॥ ८३ ॥ तदेतदखिलंसर्वमृषिणोक्तंसरस्वत्यृचि ॥ मैत्रावरुण्यःसूक्तायाश्वतस्रस्त्वधिगित्यृचः ॥ ८४ ॥ प्रेतिमित्रायपादश्वा
र्यम्णोवरुणस्यच ॥ त्रयश्चतुर्थःसर्वेषामादित्यानामितिस्तुतिः ॥ परात्वादित्यदेवत्यामइत्याश्विनाभ्यृचः ॥ वायव्येसौर्यमुषसामभावो
चेद्सूर्ययोः ॥ ८६ ॥ पावमानीप्रजाहीतिमात्तेत्यृग्भ्यांतुगोस्तुता ॥ त्वमग्नेबृहदाग्नेयेपरेग्निस्तुचिसंस्तुतः ॥ ८७ ॥ मरुद्भिः सहरुद्रैश्चा
ग्नेयाहीतिमध्यमः ॥ पावमानस्तुतःसोमोनवमेमंडलर्षिभिः ॥ ८८ ॥ पवमानवदभ्यस्तुसमिधइतिसंस्तुताः ॥ आग्नेय्योहैऋचावत्रयस्त
इत्युत्तरेततः ॥ ९० ॥ उभाभ्यामितिसावित्र्यग्निसावित्र्युत्तरेतरा ॥ पुनंतुमांवैश्वदेवीआग्नेयीत्वगुपप्रिय ॥ ९३ ॥ उत्तरेचइतित्येतेसाध्याया
ध्येतृसंस्तवः ॥ सूक्तेनिरुक्तरत्नकेतिरक्षोहाद्यर्मसंस्तवः ॥ ९२ ॥ सौर्यवच्चात्मवच्चापिस्तूयतेसोमएववा ॥ अनाद्यांतुवर्तेत्यांपप्रच्छर्षींछ

चीपतिः ॥ ९४ ॥ सौर्यवच्चात्मवच्चापिपवित्रमितिचोच्यते ॥ ब्रह्मादेवानांतिस्रोक्तानृभिस्तेतृचाद्वयैः ॥ ९५ ॥ कालेदुर्गेमहत्यस्मिन्कर्मणा
केनजीव्यथ ॥ ऋतुवंनेवशाशंसास्यद्युषिरांगिरसःशिशुः ॥ ९६ ॥ नानानीथेनसूक्तेनस्यृषिणामेवसंनिधौ ॥ तांनिदस्त्वाहसर्वांस्तु
तपथेरुमहत्तपः ॥ ९७ ॥ नहुतेतपसाशंक्यविनाकृत्स्नंव्यपोहतुं ॥ अथतेतेतपस्तेपुःसर्वेस्वर्गजिगीषवः ॥ ९७ ॥ ततस्तेतपसोग्रेणपाव
मानीरुचोब्रुवन् ॥ अनसूयुरधीयानःशुश्रूषुस्तपसान्वितः ॥ ९९ ॥ दशपूर्वापरान्वंश्यंपुनात्यात्मनमेवच ॥ पपांयश्चाकरात्किंचिन्मनोवा
देहतोजनैः ॥ ९९ ॥ पूतःसतस्मात्सर्वस्मात्स्वाध्यायफलमश्नुते ॥ पावमान्यःपरंब्रह्मशुक्रंज्योतिःसनातनं ॥ १०० ॥ गायत्र्योत्रयश्चा
सांप्रणानायम्यतन्मनाः ॥ पवमानंपितृन्देवान्ध्यायेयश्चसरस्वतीं ॥ १०१ ॥ पितृस्तस्यायवर्ततक्षीरसर्पिर्मधूदकं ॥ सप्ताग्नेयानिसू
क्तानिददर्शाग्नइतित्रितः ॥ १०२ ॥ प्रकेतुनेतित्वाष्टृस्तुत्रिशिरासूक्तमुत्तरं ॥ ऋचस्तस्यषकाग्नेय्यस्तृचस्तस्येतियःपरः ॥ १०३ ॥ तेनेंद्रम
भितुष्टावस्वप्नांतइतिनश्रुतिः ॥ अभवत्सहिदेवानांपुरोधाःप्रियकाम्यया ॥ ४ ॥ अरुराणांत्यसुःपुत्रस्त्रिशिराविश्वरूपधृक् ॥ तंस्पृशन्म
हितस्त्विंद्रोदेवेषुबुबुधेसुरैः ॥ ५ ॥ सोस्ययज्ञेणतान्याशुशिरांसित्रीण्यथाछिदत् ॥ तस्ययत्सोमपानंतुमुखंसोभूत्कपिंजलः ॥ ६ ॥ कल-

विंकःस्रुरापान मन्नादंतित्तिरिस्त्वभूत्॥तंवागभ्यवदद्वाग्वीदुह्यहासिशतक्रतो॥३॥प्रपन्नंस्तुतवान्यस्मान्विश्वंरूपंपराऽजुवं॥तमभ्यृषिं
चत्सूक्तेनत्यृषिरापइतिस्वयं॥४॥सिंधुद्वीपोपनुत्यर्थंतस्यश्रीलस्यपाप्मनः॥मेथुनार्थमभीप्संतिप्रयाचेयमीयमः॥९॥तदो
चिदितिसंवादावयस्त्वत्स्तुतयोस्तयोः॥ऋषाग्नेयेहविर्धानंयुंजेयेतेनसंस्तुते॥९०॥यंरयिंवांसमित्येतत्सूयंतेमध्ययेमोमः॥अथवा
णोथभृगवोंगिरसःपितरःसह॥९१॥षष्ठादेवगणास्तत्रसंस्तूयंतेशुभक्रयः॥अतिदेवतृचेश्वानोपरंपित्र्यमुदीरतां॥९२॥उत्त
रेणतुसूक्तेनश्मशानेकर्मशंसति॥पितृदेवास्करांणांचभवंनग्नयस्त्रयः॥९३॥इव्यकव्यवहोचोभौसहरक्षाश्विनासह॥तत्रेमे
नमितित्येतत्कव्यवाहनसंस्तुतिः॥९४॥इत्तराणितुदैवस्यस्तुतिर्नास्यास्तरस्य च॥अभवंमिथुनंत्वष्टुःशरण्यूस्त्रिशिराःसह॥९५॥संवेशर
ण्युप्रायच्छत्स्वयमेवविवस्वते॥ततःसरण्यूजज्ञातेयमयम्येविवस्वतः॥९६॥तोचाप्युभौयमावेवज्यायांस्ताभ्यांतुवैयमः॥९९७॥
इतिबृहद्देवतायांषष्ठोध्यायः॥६॥स्पृष्ट्वाभर्तुःपरोक्षंतुसरण्यूःसदृशंस्त्रियं॥निक्षिप्यमिथुनंतस्यामश्वाभूत्वोपचक्रमे॥९॥अ
विज्ञानाद्विवस्वांतुतस्याप्रजनयन्मनुं॥राजर्षिरभवत्सोपिविवस्वानितितेजसा॥२॥संविज्ञाप्यतपक्रांतांसरण्यूंअश्वरूपिणीं॥ ३२
स

त्वाष्ट्रीप्रतिजगामाशवाजीभूत्वास्वलक्षणः॥३॥सरण्यूश्चविवस्वंतंविदित्वाहयरूपिणं॥मेथुनायोपचक्रामतांचतत्रारुरोहसः॥४
ततस्तयोस्तुवेगेनरेफंतदपतद्भुवि॥उपजिघ्रच्चसात्श्वातद्धुंकंगर्भकाम्यया॥५॥आघ्रातमात्राशुकातुकुमौसंबभूवतुः॥नासत्यौ
वचदस्रश्चयोस्तुतावश्विनाविति॥६॥इतिहासमिमंयास्कःसरण्यूदेवतेदृचे॥विवस्वतश्चत्वष्टुश्चत्वाष्टीसहमन्यते॥७॥पूषे
तिपादोपूष्णेहोत्वाग्नेय्याउत्तरोतुयो॥स्यात्तृतीयोपिवायोष्णीहस्तत्रश्चान्याःपरास्तुया॥८॥अथास्तुतिस्तृगत्रे स्यचात्मारस्व
तासरा॥स्तुतःपरोक्षःसोमस्तुद्रप्इत्युत्तरेतृचे॥९॥अदेवताशीर्वादावापयस्वत्युत्तरातुया॥चतस्वस्तास्तुतिर्मृत्योरत्येकूताश्चक
र्मणि॥९०॥यथाधाच्युत्तरात्वाष्ट्रीततोयान्याइमास्थिति॥स्त्रीणामाशिषमाशास्तेतयापरिधिकर्मणि॥९९॥उदीर्ष्वोनारीत्यनयामृते
पत्यौन्युरोहति॥भ्राताकनीयान्मेतस्यनिगत्वाप्रतिषेधति॥९२॥शांत्यर्थंचजपेतस्यांधनुरित्युत्तरामृते॥यस्मादेतेप्रयुज्यन्तेशम२
नेष्वंत्यकर्मसु॥९३॥तस्माद्देद्दचस्यास्यदेवतामृत्युरेवतु॥मंत्रेषुत्वनिरुक्तेषुदेवतांकर्मतावदेत्॥९४॥मंत्रतःकर्मतश्चैवप्र
जापतिसरे भवे॥पराश्वतस्त्रोयास्तत्रउपसर्पतिपार्थिवी॥९५॥तासांप्रयोगःप्रेतस्यास्थिसंचयकर्मणि॥प्रतीचीनेयथाहन्यपह

स्तेनराणितु॥९६॥अहःसुपितरोदधरभ्याशास्तेसमाशिषः॥नियर्तध्वमितीदंतुगवांकेचिदपांविदुः॥९७॥अर्धर्चःप्रथमायांसूक्तअग्नीषोमीयउत्तरः॥ऐडीषष्ठीहितीयायामुभौदेवौनिषातितौ॥९८॥दशास्वरंतुशात्यर्थंमानसंसूक्तमुच्यते॥त्रीण्येंद्राणिकुहेत्यत्राग्नेयाभ्यांयराणितु॥९९॥त्रीचौत्रास्याश्विनस्त्वकऐंद्राणासूक्तमेयुवं॥भद्रंसौम्यंप्रतिपोष्णंत्रीण्येंद्राणिपराणिसन्॥२०॥तेषामायेनमक्तःसन्स्यानिकर्माणिशंसति॥यथाचरतिभूतेषुयथावर्षतिपातिच॥२१॥सूक्तेतदस्मिन्नर्धर्चेत्वग्निरुक्तमभूर्विति॥सप्तेतिमरुत्स्तोतिस्तोतिवज्रमृगुत्तरा॥२२॥अग्निमिंद्रंवसोमंचपीवानंमेषमर्चति॥पूर्वार्धर्चोत्तरस्यांपर्जन्यंवायुनासह॥२३॥विकोशनासइत्यग्निमुत्तरासूर्यमेवतु॥एतोमेयंयइत्येतेस्तुतिश्चैवेंद्रवज्रयोः॥२४॥वृक्षेवृक्षेधनुश्चैंद्रीदेवानामितितुत्रयः॥शीतोष्णवर्षदातारःपर्जन्यानिलभास्कराः॥२५॥अंत्येसूर्यानिलौचाभौपदंसंस्तूयतेसह॥सातंजीवातुरित्यस्यामिंद्रावासूर्यएववा॥२६॥विश्वोह्यन्यस्तुसंवादऋषेश्चक्रस्यचैवहि॥युग्मएवतुशाक्रस्थायुग्माएवतुलूषेः॥२७॥तृतीयस्याचतुर्थ्याचप्रदेवत्रेत्यपारुतौ॥अपांनपादित्यननाम्नाग्निर्मध्यमस्तुतः॥२८॥एतियद्वैश्वदेवंतुतस्यप्रेषेंद्रमुत्तरे॥वैश्वदेवीप्रमत्येकासंमत्येंद्रोद्यृचःपरः॥२९॥कुरुश्र

वणमर्चंतिपरेद्येवासदस्थयं॥मृतेमित्रातिथेराज्ञितन्नपातमृषिःपरेः॥३०॥उपमश्रवसंयस्यचतुर्भिःसव्यशोकयत्॥प्रावेपामेतिसूक्तंयत्तदृक्षस्तुतिरुच्यते॥३१॥अत्राक्षानहूदशीस्तोतिनवम्याद्यावसप्तमी॥चयोदशीकृषिंस्तोतिकिंतयंचानुशासति॥३२॥अक्षाःकुशोषानिंदंतिअनुभूंवैश्वदेवते॥तमःसोर्यमिंद्रमस्मिन्नसौर्यंषष्ठातुयास्मृताः॥३३॥निपातिनीरुताःसूक्तंत्यावैश्वदेव्योवतुव्यृचः॥आश्विनास्तुनियत्स्त्रीण्येंद्राण्यस्तवसप्रवं॥३४॥एंद्राणामुत्तमायास्त्वर्धर्चेतुबृहस्पतिः॥परेदिवस्यर्धाग्नेयेप्रथमस्यात्तमातुया॥३५॥द्यावापृथिव्याविश्वेचपछार्धर्चेनसंस्तुताः॥प्राजापत्यासरीत्वासीद्विकुंठानामनामतः॥३६॥सकंठींद्रसमंपुत्रंतेपेथसुमहत्तपः॥सप्रजायतितःकामांल्लेभेतसुमहत्तपाः॥३७॥तस्यांचेंद्रस्वयंजज्ञेजिघांसुर्दैत्यदानवान्॥एकादानवैःसार्धंसमरेसमसज्जति॥३८॥जघ्नेतेषांनवतीर्नवसप्तचसप्तधा॥शिक्षास्त्रबहुवीर्येणहेमशय्यायसीपुरीः॥३९॥हत्वासर्वान्यथास्थानंपृथिव्यादिव्यवस्थितान्॥पृथिव्याकालकेयांश्चपौलोमांश्चैवधन्विनः॥४०॥तांश्चव्युत्सादयामासप्रदूरतनयान्दिवि॥राज्यंप्राप्यसदैत्येषुस्थानदर्पपरंदर्पितः॥४१॥आत्मानमेवतुष्टावाहंभुवइतित्रिभिः॥कीर्तयन्स्वानिकर्माणियानिस्मकृतवान्पुरा॥४२॥यथाकरोच्चवेदेहंव्यंससोमपतिं

१ देवान्बाधितुमारेभेसोहितोसूक्तमाथया॥बाध्यमानास्तुतेसार्धंअसुराणामितोजसा॥४३॥उपाधावंतृषिश्रेष्ठंतप्रबाधायसमंतु॥ऋषिरुसप्तगुनोमतस्यासीत्सप्रियःसखा॥४३॥सचैनमभितुष्टवजगृभ्मेतिकरेशृ

बृ० नृपं॥ वसिष्ठशापादभवद्वेदेहोनृपतिःपुरा॥४६॥इंद्रप्रसादादीजेचसत्रैःसारस्वतादिभिः॥नृषुसर्वेषुचैश्वर्यंप्रभुत्वंभुवनेषुच॥४७॥
प्रवोमहइतित्वस्यामात्मनोवीर्यमक्षयं॥वैश्वानरेगृहपतौचक्षुषेनोचपावके॥४८॥वषट्कारेणवृक्णेषुभ्रातृवर्गेसरस्तुतौ॥अभि
३४ षक्रमसोचीकोभयादग्निरितिश्रुतिः॥४९॥सविशादपक्रम्यक्रतूनापोवनस्पतीन्॥ततोसुराःप्रादुरासन्भेष्टग्नेर्हव्यवाहने॥५०
तेग्निमेवान्ववेक्षंतदेवाहत्वासुरान्युधि॥तंतुदूराद्यमश्चैववरुणश्चान्यपश्यतां॥५१॥उभावेनंसमादायदेवानेवाभिजग्मतुः॥दृष्ट्वादेवा
स्तेनमूचुरग्नेहव्यानिनोवह॥५२॥वरंगृहाणचास्मत्तश्चित्रभानोभजस्वनः॥प्रत्युवाचाथतानग्निर्विभ्वेब्रूतयथाक्रमात्॥५३॥तस्क-
रिष्येजुषंतांतुहोत्रंपंचजनाममं॥शालामुख्यःप्रणीतश्चपुत्रोगृहपतेश्चयः॥५४॥उत्तरोदक्षिणश्चाग्निरेतेपंचजनास्मृताः॥मनुष्याः-
पितरोदेवागंधर्वोरगराक्षसाः॥५५॥यास्कोपमन्यवोवेतानाहतुःपंचवैजनान्॥निषादपंचमाःवर्णान्मन्यतेशाकटायनः॥५६॥ऋत्विजो
यजमानश्चशाकपूणिस्तुमन्यते॥आयुरस्तुचमेदीर्घहवींषिविविधानिच॥५७॥अरिष्टःपूर्वजानंचभ्रातृणामथरेथरे॥प्रजाजाश्चा
नुयाजाश्चघृतंरोमेचयःपशुः॥५८॥मेदोवसानुवेसंतुयज्ञोमदेवतस्तुचः॥तवाग्नेयज्ञइत्येतत्प्रत्यृचिंसिष्टकृत्सः॥५९॥यस्यत्रीणिसहस्रा ३४

णिनवत्रीणिशतानिच॥त्रिंशच्चैवतुदेवानांसर्वानेववरान्ददुः॥६०॥ततोग्निःसुमनाःप्रीतोविभ्वेदेवैःपुरस्कृतः॥विधूयान्नानियज्ञेषुचक्रे
होत्रमतंद्रितः॥६१॥भ्रातृभिःसहितःप्रीतोदिव्यान्हव्यवाहनः॥तस्यास्थिदेवदार्वासीन्मेदोमांसंचगुग्गुलुः॥६२॥सुगंधितेजनस्ता-
युस्रुक्करजतकांचते॥रोमाणिकाशाःकेशास्तुकुशाःकूर्मानखानिच॥६३॥जत्राणिशैवलास्त्वमज्जासिकत्तशर्कराः॥असृक्पित्तंचविवि
धाधातवोगैरिकादयः॥६४॥एवमग्निश्चदेवाश्चसूक्तैर्महदितित्रिभिः॥रामूदिरेपरेत्वस्मादेंद्रेसूक्तेस्तुतास्तुते॥६५॥इदंदेवेश्वदेवेचहिती
येयंमणस्मिंच॥प्रथमेद्वीहितीयाग्नेयंत्यातत्सोमदेवता॥६६॥जीवावृत्तिःसुबंधोर्वायद्दिवामनसस्तवः॥राजासमातिरेस्वाकोरथप्राष्ठःपुरो
हितान्॥६७॥व्युदस्यबंधुप्रभृतीन्देवैपदायेत्रिमंडले॥द्वौकिरातौकुलीनामततोमायाविनोद्विज॥६८॥असमातिपुरोधत्तवरिष्ठोतोहिम
न्यते॥तौकपोतोद्विजोभूत्वागत्वागोपायनानभि॥मायाबलाच्चयोगाच्चसुबंधुमभिपेततुः॥सुदुःखादभिघाताच्चमुमोहचपपातच॥७०॥तो
ततोस्यासुमालोच्यराजानमभिजग्मतुः॥ततःसुबंधोपतितेगतासोभ्रातरस्त्रयः॥७१॥जेपुःस्वस्ययनंसर्वमेतिगोपायनाःसह॥मनश्चा
वर्तयंतोस्यसूक्तंयदितितेभ्ययुः॥७२॥जेपुश्चभेषजार्थंयंप्रतारीतिपरंततः॥सूक्तस्याद्यस्तृचस्तत्वनिर्ऋतेरपनोदनः॥७३॥त्रयःपदामि

तुसोम्यानेकृतउत्तमः॥ऋक्सोम्यानिकृतीचैषाअसूनीतिश्रुतिःपरे॥७४॥ध्यृचेत्वानुमतेपादमेत्यंयास्कश्रुमन्यते॥भूर्द्यौःसोम
स्तुपूषाचरयंपथ्यास्वस्तिरयच्च॥७५॥सूबंधोरेवशांत्यर्थेपुनर्नर्कचितुस्मृताः॥तृचःसमितिरोदस्यारैद्रोधर्त्रंःसमित्यृचि॥७६॥रप
सोनाशनार्थंवैतुष्टुवुस्त्वथरोदसी॥रपइइत्यभिधानंतुगादितंपापकृद्भुयोः॥७७॥ऋग्भिरेतिचतसृभिस्तएष्वाकुमस्तुवन्॥इ
क्ष्वेतृचाचास्यस्तुत्वाशंसिपुराशिषः॥७८॥अगस्त्यस्येतिमातावतेषांतुष्टवतंपैत्रे॥श्रुतश्चराजासवीडस्तस्थौगोपायनानभि॥७९
सूक्तेनेषांस्तुवन्नग्निर्देवेदेनयथात्रिषु॥अग्निरप्यब्रवीद्देवानयमंतःपराव्यसूः॥८०॥सूबंधुरस्यवैष्वाकोर्मयागुसोहितार्थिना॥सू
बंधवेप्रदायासूंजीवेत्युल्काचपावकः॥८१॥सूतौगोपायनेःप्रीतोजगामत्रिदिवंप्रति॥अयंमातेतिहृष्टस्तेसूबंधोरसूमाख्यान्
॥८२॥शरीरमभिनिर्दिश्यसूबंधोःपतितंभुवि॥सूशोषंजगुश्चास्यचेतसोधारणायते॥८३॥लुश्चायमित्यस्योपृथकूपाणिभि
रस्पृशान्॥षळिदंवैश्वदेवानिद्वितीयेंगिरसांस्तुतिः॥८४॥जन्मकर्मचसख्यंचेंद्रेणसहकीर्तयन्॥स्तौतिप्रसूनमित्याद्याःसावर्ण्य
स्यमनोस्तुतिः॥८५॥तस्यैव[illegible]चायुषोर्थायदेवान्स्तौत्यभ्ययाद्दृषिः॥सुत्रामाणंमहीमुषुदक्षस्येत्यदितेःस्तुतिः॥८६॥पथ्यास्वस्तिस्व

स्तिरुधिरस्वस्तिनोमरुतांस्तुतिः॥मारुतीमृचमाचार्हेत्युक्तमाध्वर्यवेषुहि॥८७॥यागोरितितथैवास्यास्तूयतेमध्यमानुवाकू॥मित्रा
यमैत्रावरुणीभुज्युमंहसआश्विनी॥८८॥स्तोत्यामनुंस्वस्तिव्यृचेवाचमध्यमे॥इमांदेवाहंस्पृत्येभद्राआग्नेयमाप्रियः॥८९॥यज्ञेति
रमृतंब्रह्मयद्योगात्समुपाश्नुते॥तज्ज्ञानमभितुष्टावसूक्तेनाथबृहस्पतिः॥९०॥जीवनार्थंप्रयोगस्तुमंत्राणांप्रतिषिध्यते॥वेदतत्वा
र्थविज्ञानंप्रायेणात्रहिदृश्यते॥९१॥आचार्याःकेचिदिच्छाहुरत्रवाग्विदुषांस्तुवः॥यथाभिनिंद्यतेऋग्भिःसूक्तेन्याभिरनर्थवित्॥९२॥ये
चैनामन्वविंदेतविद्वांसर्पिगतांसतीं॥तथाचह्यभजद्यज्ञेतदराकंतृतीयया॥९३॥प्रशस्ततेदराम्यातुविद्वानुत्तमयाऋचा॥यज्ञेमह
त्विजामाहविनियोगंचकर्मणा॥९४॥परेतुस्तूयतेचोल्काष्टौचैवादिःस्मृताः॥धातेंद्रोवरुणोमित्रोंशःसूर्योर्यमाभगः॥९५॥ऐंद्रेज
निष्ठाःसूक्तेद्वेप्रस्थित्यत्रपरेतुयत्॥तत्रप्राच्यःप्रतीच्यश्चस्रवंतोदक्षिणाश्चयाः॥९६॥ताःसप्तसप्तकैर्वर्गैःसंस्तूयंतेप्रधानतः॥यावृण
मावोमरुतेद्वेअभ्रंवृषइतिस्मृते॥९७॥अपश्यामितिचाग्नेयेयइमावैश्यकर्मणे॥मान्यवेन्यस्तइत्येतेपरंयत्तुमनुव्रते॥९८॥तदाशी
र्वादबहुलंस्तौतिविश्वान्देवौकसः॥पराकदासआग्नेययदुदित्यष्टकंपरं॥९९॥मैत्रावरुण्यृक्तत्रास्तिचतुर्थैंद्राण्युपोत्तमा॥सावि

तुसोम्यानेक्रतउत्तमः॥ऋक्सोम्यानिक्रतौचैषाअसूनीतिस्तुतिःपरे॥७४॥ऋचेत्वानुमतंपादमित्यंयास्कस्तुमन्यते॥भूर्द्यौःसोम
स्तुपूषाचरंपथ्यास्वस्तिरेवच॥७५॥सूबंधोरेवशीत्यर्थंपुनर्नर्क्चितुस्मृताः॥तृचःसमितिरोदस्योरेद्वोर्धर्चःसमित्यृचि॥७६॥रप
सोनानानार्थंचेतुष्टुवुस्त्वथरोदसी॥रपइइत्यभिधानंतुगादितंपापकृद्भयोः॥७७॥ऋग्भिरेतिचनसूभिस्ततेक्ष्वाकुमस्तुवन्॥इं
द्रक्षत्रेतृचाचास्यस्तुत्वाशंसिपुराशिषः॥७८॥अगस्त्यस्येतिमातावतेषांतुष्टवतंपैत्रे॥स्तुतश्चराजासबृडस्तस्थोगोपायनानभि॥७९
सूक्तेनेषांस्तुवन्नग्निर्देवेषदेनयथात्रिषु॥अग्निरप्यब्रवीद्देवानयमेतःपराव्यसूः॥८०॥सूबंधुररयंचैक्ष्वाकोर्मयागुसोहितार्थिना॥सू
बंधवेप्रदायासूंजीवेत्युत्काचपावकः॥८१॥सूतोगोपायनेःप्रीतोजगामत्रिदिवंप्रति॥अयंमातेतिहृष्टास्तेसूबंधोरसूमाब्रुवान्
॥८२॥शरीरमभिनिर्दिश्यसूबंधोःपतितंभुवि॥सूशेषंजगुश्चास्यचेतसोधारणायते॥८३॥रुध्वासूंचायमित्यस्योपृथकूपाणिभि
रस्पृशन्॥षळिदंवैश्वदेवानिद्वितीयेंगिरसांस्तुतिः॥८४॥जन्मकर्मचसख्यंचेंद्रेणसहकीर्तयन्॥स्तौतिप्रसूनमित्याद्याःसाचर्ण्य
स्यमनोस्तुतिः॥८५॥तस्यैव[illegible]चायुषोर्थायद्देवान्स्तौत्यभ्ययाद्दृषिः॥सुत्रामाणंमहीमुषुदक्षस्येत्यदितेःस्तुतिः॥८६॥पथ्यास्वस्तिस्व ३५

स्तिरुधिस्वस्तिनोमरुतांस्तुतिः॥मारुतीमृचमाचाहेत्युक्तमाध्वर्यवेषुहि॥८७॥यागोरितितथैवास्यास्तूयतेमध्यमानुवाकू॥मित्रा
यमैत्रावरुणीभुज्युंहसआश्विनी॥८८॥स्तोत्यामनुस्वस्तिर्यृचैवाचमध्यमा॥इमांहेबार्हस्पत्येभद्राआग्नेयमाप्रियः॥८९॥यज्ञैयति
रमृतंब्रह्मयद्योगात्समुपाश्नुते॥तज्ज्ञानमभितुष्टावसूक्तेनाथबृहस्पतिः॥९०॥जीवनार्थंप्रयोगस्तुमंत्राणांप्रतिषिध्यते॥वेदतत्वा
र्थविज्ञानंप्राप्येणात्रहिदृश्यते॥९१॥आचार्याःकेचिदित्याहुरत्रवाग्विदुषांस्तुवः॥यथाभिनिंद्यतेऋग्भिःसूक्तेन्याभिरनर्थवित्॥९२॥ये
चैनामन्वविंदेतविद्वांसर्षिंगतांसतीं॥तथाचह्यभजद्यज्ञेतदराकंतृतीयया॥९३॥प्रशस्तेतदराम्यातुविद्वानुत्तमयाऋचा॥यज्ञेमह
त्विजामाहविनियोगंचकर्मणा॥९४॥परेतुस्तूयतेचोक्ताष्टौचैवादिःसप्तताः॥धातेंद्रोवरुणोमित्रोंशःसूर्योर्यमाभगः॥९५॥ऐंद्रेज
निष्ठाःसूक्तेद्वेप्रस्तित्वत्रपरंतुयत्॥तत्रप्राच्यःप्रतीच्यश्चस्रवंतोदक्षिणाश्चयाः॥९६॥ताःसप्तसप्तकेवर्गैःसंस्तूयंतेप्रधानतः॥यावृणा
मावोमरुतेद्वेअभ्रंपुषइतिस्मृते॥९७॥अपश्यामितिचाग्नेयेयइमावैश्यकर्मणे॥मान्यवेन्यस्तइत्येतेपरंयत्तुमनुव्रते॥९८॥तदशी
र्वादबहुलंस्तौतिविश्वान्दिवौकसः॥पराकदासआग्नेययदुदित्यष्टकंपरं॥९९॥मैत्रावरुण्यृक्त्रास्तिचतुर्थैंद्राण्युपोत्तमा॥सावि

वीसेवसूर्यांचरसेवपत्नीविवस्वतः॥९०॥स्तुताऋषाकपायीतिउषाइतिचयोच्यते॥उषाएषात्रिधात्मानंविभज्यप्रैतिगोपतिं॥९॥उषाउ
रोदयभूत्वासूर्यामध्यंदिनेस्थिते॥भूत्वाऋषाकपायीत्वदिनांतेष्वनुकीर्तनी॥९२॥सत्यसूर्यर्तसोमानांसौर्याद्यात्रयुगुच्यते॥प
राभिस्तिसृभिस्त्वग्भिरुच्यतेसोमओषधिः॥३॥विस्पष्टमुत्तरात्वासामृकचंद्रमसमर्चति॥सूर्यायेभावदृत्तंतुरैभीत्यृष्टभिरुच्यते
॥४॥यदश्विनोव्यचस्तोतिसूर्यएवोत्तरार्चति॥सप्तदशीविश्वदेवीसूर्याचंद्रमसीपरा॥९॥यस्याःप्रथमापादोसौर्याचंद्रमसीपरा॥
और्णवाभौ ह्युच्चैवस्मिन्नश्विनौमन्यतेस्तुतौ॥६॥सूर्याचंद्रमसौतौहिप्राणापानौचतोस्मृतौ॥अहोरात्रेचतावेवस्यातांतावेवरोद
सी॥७॥अश्नुवातेहितोलोकान्ज्योतिषाचरसेनच॥पृथक्पृथक्तेचरतुर्दक्षिणेणोत्तरेणच॥८॥सुकिंशुकमितित्वस्यांसूर्यो
मारोहतींपतिं॥स्तोतिविश्वावसुंचैवऋचेगंधर्वमुत्तरे॥९॥अनृक्षराइत्यनयायौतोस्तोतीहदंपती॥गृहान्प्रपद्यमानांतुपराभिःपंच
भिर्वधूं॥१०॥वाससश्चवधूनांचयरदानंप्रचक्षते॥ततस्त्रिभिर्विरागस्यविभवेसतिवाससः॥११॥अन्यचमेथुनाङ्गुर्हरणंप्रतिषि
ध्यते॥येयक्ष्मनाशिनीस्तोतिऋचेमापरियंथिनः॥१२॥तृष्टमेतदितित्वाह्यादग्वाधूयमर्हति॥आशास्तिचैवविविधंज्ञातिभ्यश्चा

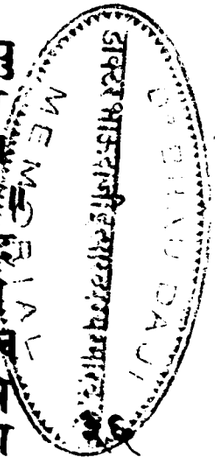

नुशासनं॥१३॥वध्वारूपीभावदृत्तिश्चपरयात्वचकथ्यते॥पराभिराशीश्चाशास्तेपुत्रवृतांभ्रुवंचैव॥१४॥मंत्रावेवाहिकाह्येतेनिगद्यंतेनृ
णामपि॥आर्त्विज्यायजमानश्चयथारूपंविशेषतः॥१५॥प्रायुंचेप्रतिकीर्त्यंतेदेवताश्चेहयास्कयाः॥यदेतांदेवतांतासुनराशंसीर्वदेत्तवा
॥१६॥उपस्याःसर्वथाचैताभावदृत्तंप्रचक्षते॥सूर्यायासहसूक्तस्मिन्यादाश्चैवावलक्ष्यते॥१७॥विहिवार्षाकपंसूक्तमसौहिकपिलोदृ
षा॥इंद्रःप्रजापतिःश्चैवविश्वस्मादिंद्रउत्तरः॥१८॥रक्षोहणादिचाग्नेयंत्रीस्तोत्यग्नीन्परंहवि॥इमेचमध्यमंचैवाऽसौवैश्वानरंचयः॥१९
ऐंद्रपुरुषसूक्तंचांत्ययायुरुषस्यतु॥यथैनमभजत्साध्यायज्ञार्थंसोर्थउच्यते॥२०॥अपातमन्युरित्यस्यांस्तुतःसोमोवदृश्यते॥सा
लोक्यात्सहचर्याद्वास्तूयतेसोमएववा॥२१॥निपातभाजंसोमंचास्यारथीतरोब्रवीत्॥ऐंद्रेषुहिनिपातोवस्तुतोग्निरुणनसं॥२२॥य
स्यैशेवोवैश्वदेवेप्रेतइत्युत्तरंतुयत्॥तत्रार्बुदस्तुग्यावाणंमूर्तिमंतमिवार्चति॥२३॥पुरूरवसिराजर्षावप्सरास्तूर्वशीपुरा॥न्यवसत्सं
विदंकृत्वातस्मिंधर्मंचचारच॥२४॥तयातस्यचसंवासमसूयन्याकरोत्सनः॥पेतामहंचानुरागमिंद्रवच्चापितस्यतु॥२५॥सतयोस्तु
वियोगार्थेपार्श्वस्थंवज्रमब्रवीत्॥प्रीतिंभिंदितयोर्यज्ञममचेदिच्छसिप्रियं॥२६॥तथेत्युक्तातयोःप्रीतिंवज्रोभिंदति॥ततस्तयाविहो

नरस्तुच्चारोन्मत्तवंनृपः॥२७॥चरन्सरमिचोपश्यदभिरूपामिवोर्वशीं॥सखीभिरभिरूपाभिःपंचभिःपार्श्वतोवृतं॥२८॥तमाहपु
पुनरेहीतिदुःखात्सात्वब्रवीन्नृपं॥अप्राप्याहंत्वयाद्येहस्वर्गंप्राप्स्यसिमेपुनः॥२९॥आख्यानंप्रतिचारख्यातमितरेतरयोरिदं॥संवादम
न्यतेयास्कइतिहासंतुशौनकः॥३०॥हयेतिपरमेंइंतुप्रतेयाओषधीस्तवः॥आर्ष्टिषेणस्तुदेवापिःकौरव्यश्चैववशांतनुः॥३१॥भा
रतौकुरुषुवैतौराजपुत्रौबभूवतुः॥ज्येष्ठस्तयोस्तुदेवापिःकनीयांश्चैववशांतनुः॥३२॥त्वग्दोषीराजपुत्रस्तुआर्ष्टिषेणस्ततोभवत्॥राज्ये
नघंदयामासुःप्रजाःस्वर्गंगतेकुरौ॥३३॥मुहूर्तमिवसाध्यत्वात्प्रजाःस्ताःप्रत्यभाषत॥३४॥इतिबृहद्देवतायांषष्ठोध्यायः॥ ॥६॥
नराज्यमहमर्हामिनृपतिर्वोस्तुशांतनुः॥तथेत्युक्ताभ्यषिंचंस्ताःप्रजाराज्यायशांतनुः॥१॥ततोभिषिक्तेकौरव्यवनंदेवापिराविशत्॥
नववर्षाण्यपर्जन्यतस्मिन्राष्ट्रेशांतसमाः॥२॥ततोभ्यगच्छदेवापिंप्रजाभिःसहशांतनुः॥प्रसादयामासचैनंतस्मिन्धर्मव्यतिक्रमे॥३
शिशिक्षचैनंराज्यनप्रजाभिःसहितस्तदा॥तमुवाचाथदेवापिःप्रकृंप्राञ्जलिंसंस्थितं॥४॥नराज्यमहमर्हामित्वग्दोषायस्तेंद्रियः
याजयिष्यामितेराजन्वृष्टिकामज्ययास्वयं॥५॥ततस्तंतुपुरोतास्विंज्यायस्तंशांतनुः॥सचास्यचक्रेकर्माणिवार्षिकाणियथाविधि॥ ३७

॥६॥बृहस्पतेप्रतीत्येतदृजेचैवबृहस्पति॥ततःसोस्मैददौप्रीतोवाचंदेवींतयाचसः॥७॥ऋग्भिश्चतसृभिर्देवान्जगोवृष्ट्यर्थमेव
च॥अग्निंत्वसूक्तशेषेणकर्मेंद्रंसूक्तमुत्तरं॥८॥इंद्रद्दंयतिविश्वेषामुदित्यृचिकृत्स्तुतिःपरं॥शक्तिप्रकानेनैषांविनियोगात्वकीर्य
ते॥९॥तीप्रेतिहाससूक्तेतुमन्यतेशाकटायनः॥यास्काद्रोघर्णमेंद्रंयावेश्यदेवंतुशौनकः॥१०॥आजावनंनभाम्यंश्चइंद्रासोमो
तुमुद्गलः॥अजयद्वृषभंयुत्काचेंद्रंचदुघणंरथे॥११॥आशुरेंद्रमघादेवीत्वमीषामित्युचिस्तु॥ह्वाचेतिमारुतःप्रेतिब्रह्मेतिपरमंतुय
त्॥१२॥तत्रानिरुक्तसूक्तादावृगेकामूर्यमर्चति॥घर्मपराश्चतस्रस्तुसवितारमभीतिया॥१३॥सूक्तशेषस्यषक्चःसूर्याचंद्रमसौ
सह॥तुष्टावेंद्रमसावित्यष्टकास्मात्परेणतु॥१४॥कौत्सःकदावसोःसूक्तंदुर्मित्रोनामनामतः॥स्कमिश्रश्चैवनामस्याद्गुणार्थमित
रंपदं॥१५॥भूतांशस्तुप्रजाकामःकर्माणिकृतवान्पुरा॥नहिलेभेप्रजाःकाश्चित्कश्यपोमुनिसत्तमः॥१६॥उवाचभार्याभूतांश्चसकृत
निघसियावतः॥तावतोजनयिष्यामिदेवतादृंदरास्कहि॥१७॥तमभ्ययुस्तुसायौणिर्दृंदानिस्तुतिकाम्यया॥तान्यक्ष्यंवेथतच्चक्रेनास
त्योसूक्तभागिनौ॥१८॥तदेतदंततोभावादाश्विनंसूक्तमुच्यते॥नह्यस्मिन्देवतालिंगंप्रायेणात्रहिदृश्यते॥१९॥सूक्तेनतुपरेणात्रस्वय

माविरभूदिति॥आत्मानमेवतुष्टावप्राजापत्याथदक्षिणा॥२७॥दातृनत्रस्तुतानेकेदक्षिणानांवदंमितु॥दातृत्वाद्दक्षिणानांचभोजाश्च
तसूभिस्तुताः॥२८॥असुराःपणयोनामरसापारनिवासिनः॥गास्तेपजहुरिंद्रस्यनिगूळ्हंश्वप्रयत्नतः॥२९॥बृहस्पतिस्तथाप
श्वाद्दृष्ट्वेंद्रायशशंसच॥प्राहिणोत्तत्रदूत्येथसमापाकशासनः॥३०॥किमित्यत्राभिस्तांपपृच्छुःपणयोसुराः॥कुतःकस्यासिक ल्याणि
किंवाकार्यमिहागतिते॥३४॥अथाब्रवीत्तान्सरमादूत्येंद्रीविचराम्यहं॥आयुष्मान्वजंचान्विष्यंतिचेद्गोश्चैवपृच्छताः॥३६॥विदि
त्वेंद्रस्यदूतीतामसुराःपापचेतसः॥ऊचुर्मासइमेगास्त्वमिहास्माकंस्वसाभव॥३६॥सूक्तस्यचांत्ययाचर्चायुग्माभिस्त्वंवसर्वशः
साग्रंवान्नाहमिच्छामिस्वसृत्वंवाधनानिवा॥३७॥पिबेयंतुपयस्तासांगवांयास्तानिगूहथ॥असुरास्तांस्तथेत्युक्तादाजहुःपयःस्तनात
॥३८॥सास्वभावाच्चलोल्याच्चपीत्वातस्यआसुरं॥पयःसंवनहृद्यंबलपुष्टिकरंततः॥३९॥शतयोजनविस्तारामतरत्तांरसांपुनः॥
यस्याःपारेपरेतेषांपुरमासीत्सुदुर्जयं॥४०॥पप्रच्छेंद्रश्वरसमाकश्चिदाद्दष्टवत्यसि॥सानेतिप्रत्युवाचेंद्रप्रभावादासुरस्यतु॥
४१॥तांजगामपदाक्रुश्यउद्गिरंतीपयस्ततः॥जगामसाभयाद्विग्नापुनरेवपणीन्प्रति॥४२॥पदानुसारिपश्चात्यारथेनहरिवाहनः ३८

गत्वाजघानचपणीनगाश्चताःपुनराहरत्॥४३॥तेवदंत्येभ्यदेवंतुजामदग्न्यस्तथाप्रियः॥युगपद्वैयजंतंतंवैरूपाऋषयस्त्रिणिः॥
४४॥इंद्रंप्रतिजगुःसूक्तैःपणीन्प्रतिजिगीषिणं॥वैश्वदेवंपरंसूक्तंघर्मंत्येकेत्वृतुस्तुतान्॥४५॥देवानिंद्रंचमन्यंतेछंदांस्यग्निंच
मध्यमं॥आग्नेयंचित्रइत्येतज्जगादर्षिरुपस्तुतः॥४६॥पिबेंद्रस्तातिनेत्यन्नंरक्षोघ्नाग्नेयमुत्तरं॥इतिवैलवमेंद्रंतदाख्यापष्ठानि
पातिता॥४७॥प्राजापत्यमथाग्नेयंवैन्यामित्यनुपूर्वशः॥वरुणेंद्राग्निसामानामिमंनइतिसंस्तवः॥४८॥चतस्रस्त्वत्रसूक्तादाव
गिरात्मस्तवंजगौ॥स्तुतःसोमस्तुषष्ठाचनवम्याचैदैर्यस्त्रिभिः॥४९॥वारुण्यस्त्वितरास्तत्रैंद्रमेवोत्तमंपदं॥अहंवाकूसूक्तमर्य
म्णोमित्रस्यवरुणस्यच॥५०॥नतंराज्ञाःपरंसूक्तंवैश्वदेवंममेयत्॥नमस्तेवैद्युतंसूक्तंत्वाशीर्वादपरंतुतत्॥५१॥यांकल्पयंति
नोरयःकृत्यानाशनमात्मनः॥हिरण्यस्तुतिरायुष्यनासद्यत्परमेष्ठिनः॥५२॥यदंतिभावन्तंतद्यायज्ञइतिचोत्तरं॥अपेंद्रमत्वा
श्विन्यौचतुर्थीपंचमीस्मृतं॥५३॥मैत्रावरुणमीजानंप्रथमायामृचिस्तुताः॥अर्धर्चयोश्वभूमिश्वाश्विनोश्चोत्तरेततः॥५४॥प्रा
घेंद्रेवैश्वदेव्यृक्तुनकिंदेवामिनीमसि॥यस्मिन्नृक्षइतित्वस्मिंयुस्थानस्तूयतेयमः॥५५॥केश्यग्निंकेशिनःसूक्तंद्युतदेवापरंतु

यत्॥देवानामत्रचायास्याद्वायव्यस्तृचउत्तरः॥४८॥त्रायंतावैश्वदेव्यृक्तृशेषस्त्वैन्द्रदेवतःपरः॥स्यादेतौविश्वभेषज्यंरपसोवाविनाशने॥४९
भूमिर्लक्षापरंसूक्तंतवेंद्रसूक्तमुत्तरे॥सूर्यरश्मिरितिलक्ष्मिसावित्रःप्रथमःस्तृचः॥४९॥आत्मास्तुतःपरोरास्तुगंधर्वेणोत्तरेतृचे॥इंद्रो
३९ वैषनिपातेनअथवासूर्यउच्यते॥४९॥आग्नेयंवैश्वदेवंचायमित्यत्रउच्यते॥१॥ऊर्ध्वत्वारऋषयेग्निमार्चन्प्रथकूपृथक्॥५०॥आश्विनं
त्यंचिदित्येतदयमेंद्रंततःपरे॥इमांरवनामीत्तिसूक्तंमिंद्राणीयस्त्वयंजगौ॥५१॥तदौपनिषदंसूक्तंभाववृत्तंप्रचक्षते॥अरण्यानीत्यर
ण्यान्यास्तुतिरैंद्र्यदुत्तरे॥५२॥सावित्रंसवितायंत्रेःसमिध्यश्वत्समिध्यसे॥श्रध्यश्वाश्रध्यश्वाश्रध्यमेधांमेथोत्तरंतुयत्॥५३॥
आग्नेयमास्फरित्यस्माद्धामऐंद्रेततःपरे॥सोमएकेभ्यइत्येतद्भाववृत्तंप्रचक्षते॥५४॥यदरायीत्यलक्ष्मीघ्नंतत्रचक्षोइतिद्व्यृचे॥प्रा
धान्याद्वातिपाताद्वास्तूयतेब्रह्मणस्पतिः॥५५॥इंद्रश्चैवयदित्यस्यांविश्वेदेवाःपरीत्यृचि॥आग्नेयंत्वाग्निमित्येतद्वैश्वदेवमिमानुकं॥
॥५६॥इंद्रःप्राधान्यतस्त्वत्रविश्वैर्देवैःसहस्तुतः॥आदित्यैश्चमरुद्भिश्चतथारूपंहिदृश्यते॥५७॥सूर्योनइतिसौर्यंतुयत्वेतदुदस्
वितिं॥पौलोमीस्वागुणंरूपत्वसपत्नीनांचशंसति॥५८॥ऐंद्रंतीव्रस्यमुंचामिभेषज्यंयक्ष्मनाशने॥राजयक्ष्महनंसूक्तंप्राजापत्यं ३९

तदुच्यते॥५९॥ऐंद्राग्नंमन्यतेयास्कएकलिंगोक्तदेवतं॥रक्षोघ्नाग्नेयमित्युक्तंयत्वेतद्ब्रह्मणेतितु॥६०॥स्रवतामपिगर्भाणंदृष्टंतदनुमंत्र
णं॥वैन्यंतुवैनस्तपश्यदक्षीभ्यांयक्ष्मनाशनं॥६१॥दुःस्वप्नघ्नमपोर्हतिनिपातीद्वाग्निरेवतु॥आसीद्दृषिर्दीर्घतमाःकपोतानामनेकृतः
॥६२॥अकरोत्कपोतस्तस्याश्चाग्नेधानेपदंकिल॥सुतमात्महितैर्वाक्यैःकपोतानेकृतस्तदा॥६३॥देवाइतितुसूक्तेनप्रायश्चित्तार्थमु
च्यते॥ऋषभंमासपलघ्नंयेनदमितिमानसं॥६४॥तुभ्येत्यृषिर्दशतयेंद्रंगाथिनभार्गवो॥वरुणोविधातानुमतिर्घातासोमोबृहस्पतिः
॥६५॥पंक्तेतादेवतास्त्वत्रतृतीयायामृचिस्तुताः॥वातस्यैतिपरेणास्तोदानिरूपितरंस्वकं॥६६॥मयाभूरितियत्सूक्तमपश्यद्बरोरुषिः॥
नानारूपाःपयस्विन्यागवस्त्वत्रतुसंस्तुताः॥६७॥विभ्राड्बृहत्यैत्वंयमेंद्रंचायाहित्युषसस्तुतिः॥आत्मारात्रभिषिक्तायद्वैसूक्तेचानुमंत्रणे
॥६८॥प्रवइत्युत्तरम्याणोवेददर्शस्तुतिमार्षदिः॥यत्वतःपरमाग्नेयंतत्रार्भव्यृक्पसूनवः॥६९॥ऋषिर्जगोपतंगस्तुपतंगमितियत्परं॥त
त्सौर्यमेकेमन्यंतेमायाभेदेनथापरे॥७०॥त्यमूषितितुसोपर्णसूक्तंस्वस्त्ययनंविदुः॥उदेदुत्वैश्वदेवंतुप्रथमश्चेतियत्परं॥७१॥आ
त्मप्रपाचमाचख्युःस्तुत्वायाऋषयस्त्रयः॥रथंतरंयथास्तोत्रंस्तोत्रंचैवयथाबृहत्॥७२॥यथावसंभृतोघर्मासवितुश्चोपरुध्यते॥बृहस्प

६०२० तिरिति तस्मिंस्तुतःसूक्तेबृहस्पतिः॥७२॥आशिषोयजमानस्यैकेचिदेतास्तुतिंविदुः॥प्राजापत्यस्ययत्सूक्तमपश्यंस्तापजावतः॥७४
प्रत्यृचंदेवतास्तोतिलिंगैरेवात्रदेवताः॥आशिषःपुत्रकामस्यप्रथमाहिवदत्यथ॥७५॥द्वितीयापुत्रकामायास्तृतीयात्मस्तवंत्वृषेः॥यद्वि
४० ष्णुरितिसूक्तंतुवैश्वदेवंप्रचक्षते॥७६॥तस्मिंस्त्वदारगर्भार्थमृषिराशास्तजाशिषः॥परंतुतेजमेषेतिगर्भार्थंवातदुच्य
ते॥७७॥माहित्रयन्महित्रीणामादित्यानांस्तुतिंविदुः॥सूर्यंचरुणमित्राणामादित्येषितरेषुतु॥७६॥एतएवत्रयोदेवास्तुत्यत्वेषष
तोन्यथा॥शोत्यर्थंसूक्तमेतद्धिपावनंचैववैश्रुतं॥७९॥उरोस्तोसितरंवातंवातआग्नेयमुत्तरं॥विस्पष्टंजातवेदस्यंप्रेतिदश
तयीषुतु॥८०॥यत्किंचिदन्यदाग्नेयंजातवेदस्यमुच्यते॥आयंगौरितियत्सूक्तंसार्पराज्ञीस्त्रयंजगौ॥८१॥तस्मात्सादेवतातत्रसूर्यमे
केप्रचक्षते॥मुद्गलःशाकपूणिश्चाचार्यःशाकटायनः॥८२॥त्रिस्थानाधिष्ठितंवाचंमन्यंतेप्रत्यृचंस्तुतां॥तावत्तंपरसूक्तंददशोथा
घमर्षणः॥८३॥परेनविधियंतेयस्माद्धोरेवापावनायवा॥यथाश्वमेधःक्रतुराट्सर्वारिष्प्रप्रणोदनः॥८४॥तथाघमर्षणंब्रह्मसर्वारिष्प्रप्र
णोदनंतदादीनितियच्चातःसंज्ञानंज्ञानसंस्तवः॥८५॥चतुर्थ्यंयत्तुनेर्हस्यंतत्सपत्ननिबर्हणं॥संसमित्याभ्वराणांचेत्याग्नेयवतं ४०

स्मृते॥८६॥उशनावारुणश्चेंद्रश्चाग्निश्चसवितास्तुताः॥संज्ञानंप्रथमस्यांतुद्वितीयस्यामथाश्विनौ॥८७॥तृतीयाचोत्तमेचर्हआ
शिषोपिवदंतिताः॥इडःपूषासपत्नघ्नद्वितीयस्यामृचिस्तुतौ॥८८॥देवानांमितराःप्रोक्ताआशीर्वादपराश्चयाः॥संसंज्ञानमित्ये
तेपरंसंस्तवनंविदुः॥८९॥महानाम्न्यृचोगुह्याताऐंद्र्यश्चैवयोवदेत्॥सहस्रयुगपर्यंतंसोहंब्रह्मसराध्यते॥९०॥पुरीषपदमा
सांतुप्रथमंस्यात्प्रजापतेः॥आग्नेयमंत्रवेष्णव्यंपौष्णंचैवतुपंचमं॥९१॥अग्नेःप्रयाजायानुजाप्रेषायचहवींषिच॥यद्देवतंहविरुस्या
प्रेषारुंदेवतास्यते॥९२॥निविदांनिगदानांचसेसेलिंगैश्चदेवताः॥निगदंननिगद्यतेयाश्यकल्यानुगाःकृचः॥९३॥अग्नेरंतु
गायत्र्यउष्णिहासवितुःस्मृताः॥अनुष्टुभस्तुसोमस्यबृहत्यरुबृहस्पतेः॥९४॥पंक्तयस्त्रिष्टुभश्चैवविश्वादेव्यश्चसर्वशः॥विश्वेषां
चैवदेवानांजगत्यायारुकश्चन॥९५॥विराजश्चैवमित्रस्यसराज्ञोवरुणस्यच॥विषयेयस्यचास्यातास्यातांवायायुदेवते॥९६॥ईड्य
स्यनिचृत्प्रोक्तावायोश्चभुरिजस्मृताः॥यास्तुतिछंदसांकाकश्चित्ताःप्रजापतिदेवताः॥९७॥विछंदस्तुवायव्यामंत्राःपादश्चये
मिताः॥पारुपंक्तिपदासर्वाब्रह्म्यएकपदास्मृताः॥९८॥समस्ताऋचआग्नेय्योवायव्यानियजूंषिच॥सोर्याणिचैवनामानिसर्वाणि

तंः२

ब्रह्मणानिच॥९९॥ वैश्वदेवोवषट्कारोहिं.कारोयंयजामहे॥रूपंवज्रस्यवाक्पूर्वंस्वाहाकारोग्निदेवतः॥१००॥देवानांचपितॄणांच
नमस्कारस्वधेयच॥कुष्ठामूर्धनिविज्ञेयस्तालव्यःप्रथमस्वरः॥१॥द्वितीयस्तुभ्रुवोर्मध्येतृतीयःकर्णसंश्रितः॥चतुर्थोनासिकाग्रस्थ
दीर्घसोमंद्रउच्यते॥२॥मंद्रःकर्षणसंयुक्तमतिस्वारंप्रशंसति॥वदंतिदेवताःकुष्ठंमनुष्याःप्रथमंस्वरं॥३॥द्वितीयपशवःसर्वेगंधर्वाप्स
रसस्वरं॥अंडजाःपक्षिणःसर्पाश्चतुर्थंमुपभुंजते॥मंद्राःपिशाचारक्षांसिअरुराश्चोपभुंजते॥अतिस्वारस्तुसर्वस्यजंगमस्थावररस्यच
॥५॥वैश्वदेवःस्वरःकुष्ठानित्यंयोमूर्ध्निप्रतिष्ठति॥तालव्यःप्रथमःसाम्नांस्वरआदित्यदेवतः॥६॥स्वरोद्वितीयःसाध्यानांभ्रुवोर्दर्शस
मश्रितः॥आश्विनस्तृतीयोत्रस्वरःकर्णसमाश्रितः॥७॥चतुर्थस्त्वत्रवायव्यानासिक्यस्वरउच्यते॥पंचमस्तुस्वरःप्रोक्तश्चाक्षुष
षःसूर्यदेवतः॥८॥यस्तुसामस्वरःषष्ठःसौम्योमंद्रउच्यते॥विष्कर्षणस्तुमंद्रस्ययुक्तोनिस्वार्यउच्यते॥९॥सैमित्रावरुणाज्ञेयोमंद्रस्था
नसमाश्रितः॥समस्वराणांसप्तानामेतेदेवाइतीरिताः॥१०॥त्रयाणामितरेषांतु लोकाधिपतयस्त्रयः॥वाग्देवत्याथवाग्नेयःप्रस्तावश्च
वसामगः॥११॥उद्गीथोपद्रवोवेद्योस्यातांवायुदैवते॥सौर्यस्यात्प्रतिहारोत्रनिधानंवैश्वदेवते॥१२॥हिंकारप्रणवाभ्यांतुपुरस्तादेवकी

र्तनात्॥इतिव्यस्तसमस्तानांमंत्राणामिहदेवतं॥१३॥देवताविद्वेक्षेतप्रयोगेसर्वकर्मणां॥सप्तर्षयोऋषयश्चापिदेवाअथर्वांगिरसः
सोमसूर्याः॥१४॥पथ्यास्वस्तिरोदसीवाक्तमंत्रेकुहूर्गुरुरितिर्धेनुरध्वा॥असुनीतिरिळावास्याद्विधात्यनुमतिर्हया॥१५॥अंगिरो
भिःसहैतास्युरुक्तमंत्राश्चदेवताः॥वैश्वानरोहिसुपर्णोविश्वान्प्रजापतिर्गौःसुधन्वाननंजयः॥१६॥अपांनपादयंमातरिश्वातज्जूतिरि
ळपतिश्चापिरप्सस्पतिश्च॥ऋभवःपर्जन्यःपवतामाश्वपत्नीदक्षोभगोदेवपत्नीदेशश्च॥१७॥आदित्यारुद्राःपितरोथसाध्या-
निपातिनोवैश्वदेवेषुसर्वे॥अनुक्तादेवताःसूक्तभाजोहविर्भोजश्चोक्तयथानिपातैः॥१८॥अप्येवस्यादुपायथान्यथावानप्रत्य
क्षेमनुषैरलियत्नैः॥योगेनदाक्ष्येणदमेनबुध्याबाहुश्रुत्येनतपसानियोगैः॥१९॥उपास्यास्ताःरुत्स्नशोदेवतायास्तचोद्योवेदसवेद
देवान्॥यज्ञूंषियोवेदसवेदयज्ञात्सामानियोवेदसवेदतत्वं॥२०॥मंत्राणांदेवताविदःप्रयुक्तकर्मकर्हिचित्॥जुषंतेदेवतास्तस्य
हविनोदेवताविदः॥२१॥अविज्ञानप्रदिष्टंहिहविर्नैवहिदेवतं॥तस्मान्मनसिसंन्यस्यदेवतांजुहुयाद्यविः॥२२॥स्वाध्यायमेवयोधी
तेमंत्रदेवतविद्युचिः॥असत्यसदपिस्वर्गेसत्रसद्भिरपीड्यते॥२३॥नियमोयंजपेहोमेऋषिश्छंदोथदैवतं॥तदाश्रित्यप्राणदृष्टिर्वि

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

अन्यथाचेत्प्रयुंजान स्तत्फलंचावहीयते॥२४॥ऋषश्छंदोदेवतादिज्ञानंयज्ञादिषुश्रुतं॥तद्वाभित्यप्राणदृष्टिर्विहितात्रेतिगम्यतां
॥२५॥अविदित्वाऋषिंछंदोदेवतंयोगमेवचं॥याध्यापयेज्जपेद्वापिपापीयांजायतेनरः॥२६॥अथैषवःखलृषयश्छंदोभिर्देवता
पुरा॥अभ्यधावन्तिछंदोमध्येवाहुर्महर्षयः॥२७॥ऋषिंतुप्रथमंब्रूयाच्छंदस्तुतदनंतरं॥देवतामथमंत्राणांकर्मस्वेवमितिश्रुतिः
॥२८॥आत्मानंत्वात्मनाधारंविवेद्यात्मानमात्मनि॥ईक्षमाणात्युभासंधिमचोदेवतचिसेठत्॥२९॥सब्रह्मामृतमत्यंतयोनिं सदः
सतार्धुवं॥महच्चाणुचविश्वेशंविशतिज्योतिरुत्तमं॥३०॥विशतिज्योतिमरुत्तमिति॥ ॥इतिबृहद्देवतायोअष्टमोध्यायः॥ ॥
अमोघनंदनशिक्षायां॥लक्षणस्यविरोधेपिपाठेक्वंयदिदृश्यते॥तन्नथाप्रतिपत्तव्यं॥यज्ञावोअग्नइत्यपि॥नारदशिक्षायां॥दुर्धीभा
वेसमुत्पन्नेलक्षणान्निर्णयोभवेत्॥लक्षणंचविनाशस्यात्सप्रदायोविनाशवान्॥१॥ह्येवसूनिवर्तध्वंत्वामन्वत्यृतस्यच॥अवसाना
त्प्रनष्टास्युर्विस्मिताःशाकलादयः॥२॥इतिशौनककारिकायामुक्तं॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥